

Amatérské

RADIO

OBSAH

Polní den 1952	121
Práce amatérů o dovolené . .	122
Dokázáno nepřímo	122
Stavba superhetu	123
Metody vyvažování přijímačů očíma radioamatéra	126
Ladění změnou indukčnosti .	130
Několik zkušeností z práce ko- lektivní stanice	131
Směrové anteny	132
Jednoduchá konstrukce UKV zařízení	135
Grafické řešení kombinace od- porů nebo kondenzátorů . .	137
Automatické vyrovnávání citli- vosti	138
Ionosféra	139
Zajímavosti	140
Naše činnost:	
Výsledky sovětských stanic v soutěži přátelství	141
Výsledky VI. RO memoriálu .	142
OKK a ostatní soutěže . . .	143
Časopisy	144
Malý oznamovatel	144
Rusko-český radiotechnický slovník 3. a 4. strana obálky.	

OBÁLKA

Prvenství SSSR v oboru radio-
techniky je nesporně dokázáno.
Dnešní obrázek představuje histo-
rický vysílač A. S. Popova, umístě-
ný v technickém muzeu v Moskvě.

AMATÉRSKÉ RADIO, časopis pro radio-
techniku a amatérské vysílání. Vydává
ČRA, Svaz československých radioama-
térů, Praha II, Václavské nám. 3, te-
lefon: 200-20. Redakce a administrace
tamtéž. Řídí FRANTIŠEK SMOLÍK s re-
dakčním kruhem (Josef ČERNÝ, Václav
JINDŘICH, Ing. Dr. Miroslav JOACHIM,
Jaroslav KLÍMA, Ing. Alexander KOLE-
NIKOV, Ing. Dr. Bohumil KVASIL, Josef
POHANKA, laureát státní ceny, Vlastislav
SVOBODA, Ing. Jan VÁŇA, laureát státní
ceny, Oldřich VESELÝ). Telefon Fr. Sma-
líka 300-62; (byť 678-33). Vychází měsíčně,
ročně vyjde 12 čísel. Cena jednotlivého
čísla 18 Kčs, roční předplatné 216 Kčs, na
½ roku 108 Kčs včetně poštovného. Pro
členy ČRA na 1 rok 190 Kčs, na ½ roku
100 Kčs. Předplatné lze poukázat vplat-
ním listkem Státní banky československé,
čís. účtu 3361 2. Tiskne Práce, tiskařské
závody, n. p., základní závod 01, Praha II
Václavské nám. 15. Novinová sazba po-
volena. Dohledací pošt. úřad Praha 022

Otisk je dovolen jen s písemným svolením
vydavatele. Příspěvky vrácí redakce, jen
byly-li vyžádány a byla-li přiložena fran-
kovaná obálka se zpětnou adresou. Za pů-
vodnost a veškerá práva ručí autoři pří-
spěvků.

Toto číslo vyšlo v červnu 1952.

ČASOPIS PRO RADIOTECHNIKU A AMATÉRSKÉ VYSÍLÁNÍ

ROČNÍK I, 1952 • ČÍSLO 6

POLNÍ DEN 1952

Ing. Alex. Kolesnikov, OK1KW

Polní den je tradiční letní soutěž ama-
térů-vysílačů. Tradičnost soutěže proje-
vuje se v neutuchajícím zájmu amatérů
o práci za stížených podmínek v přírodě
a projevuje se v romantičnosti boje
s přírodními překážkami, projevuje se
ve zdravé soutěživosti s přírodními živly
a technickým vybavením soutěžících
stanic. Potud lze mluvit o tradici Pol-
ního dne. Avšak každé nové, zdravé,
masové hnutí vyrůstající v nových pod-
mínkách doplňuje, nebo vytváří novou
tradici, zavádí nové vyšší formy boje,
dává novou náplň hnutí a nové formy
soutěžení. Tyto změny prodělává v po-
sledních letech i amatérské hnutí u nás
a tento stav se zřetelně projevuje i na
průběhu Polních dnů. Polní den v roce
1950, jehož organizátorem byla Kutno-
horská odbočka ČAV, byl poslední sou-
těží „starého typu“. Soutěže se zúčast-
nilo 91 stanic, z toho 19 kolektivních.
Velké procento (40,5%) stanic si vyjelo
pouze na rekreaci uvážíme-li, že za
40 hodin provozu nedosáhly ani 40 bodů.
Stanice jednotlivců na „rekreaci“ bylo
32%, u stanic kolektivních 21%. 14%
stanic (výhradně jednotlivci) pro „re-
kreaci“ nezaslalo ani deníky. Závod vy-
hrála technicky předimenzovaná stanice
OK1ORC, avšak na třetím místě byla
už stanice OK1INE vybavená jedno-
duchým přenosným zařízením. Mezi
prvními 10 stanicemi byla pouze jedna
stanice z Moravy OK2OZL a pouze
4 stanice kolektivní. Teprve na 11 místě
byla první stanice ze Slovenska OK3DG.
Technická úroveň soutěže byla dobrá,
uvážíme-li, že 80% stanic bylo vyba-
veno jednoduchými přístroji napájenými
z baterií a vibračních měničů. Na pás-
mech 220 ÷ 440 Mc použily některé
stanice směrových anten.

Polní den r. 1951 probíhal již za
značně odlišných podmínek. Zapojení
radioamatérského hnutí do ROH dalo
mocný podnět k rozvoji kolektivních
stanic na celém území republiky.

Vzorná organizační příprava prove-
dena pražským krajským sborem ČAV
a noční branná vložka soutěže, dávaly
soutěži vyšší ideovou náplň a lépe ji
zajistily.

Výsledky Polního dne potvrdily růst
radioamatérského hnutí a jeho nové
možnosti. Závod se zúčastnilo 50 ko-
lektivních stanic s 270 operátory a

67 stanic jednotlivců s ne méně než
100 operátory. Aktivita kolektivních
stanic byla velmi dobrá — pouze 5 sta-
nic bylo na „rekreaci“ — t. j. dosáhly
méně než 40 bodů. Naproti tomu
u ostatních stanic na „rekreaci“ bylo
opět 29% — pouze o 3% lepší, než
v roce 1950. Proti r. 1950 se zdvoj-
násobil počet účastníků z Moravy a Slo-
venska a dosáhl 27% všech účastníků.
A nejen to. Mezi kolektivními stanicemi
z Moravy je absolutním vítězem sou-
těže (stanice OK2OTB). O převaze mo-
ravských kolektivů svědčí dále i to, že
z 10 prvních stanic 4 moravské mají
téměř stejný počet bodů jako 6 stanic
z Čech.

Je zajímavé i to, že vítěz v kategorii
jednotlivců OK3DG je až na 7 místě
a součet bodů 3 prvních stanic jedno-
tlivců nevyrovná se bodům vítězné ko-
lektivky OK2OTB.

Technická úroveň závodu byla vy-
soká. Na 50 Mc mnoho stanic bylo vy-
baveno superheterodynou, nejméně 25%
stanic použilo směrových anten.

Během soutěže oběť byla prove-
dena namáhavá branná vložka. Uká-
zala, že soudruzi správně chápou vý-
znam branného výcviku a že v radio-
amatérském hnutí rostou nové ukázněné
kádry obránců vlasti a míru.

Lepší hmotné zajištění, větší tech-
nická zdatnost kolektivů, větší iniciativa
zdola a vyšší soutěžní morálka, zajistila
v Polním dnu 1951 zaslouženou převahu
kolektivním stanicím.

A Polní den 1952? Bude probíhat
znovu za změněných podmínek. Sjed-
nocením radioamatérského hnutí v ČRA
a jeho začlenění do Svazu pro spolu-
práci s armádou, přineslo hnutí úkol
pečovat o brannou výchovu na masové
základně.

Tím, že ČRA s plnou odpovědností
převzal tyto úkoly, bude ovlivněn i prů-
běh všech příštích Polních dnů.

Útočnost imperialistického bloku nás
nutí, lépe znát naše obranné možnosti,
lépe znát spojovací techniku, lépe vy-
užívat vlastností našeho terénu a být
vždy a za každých okolností připraveni
k obraně vlasti.

Proto letošní Polní den musí být pro-
veden ukázněně, musí omezit „re-
kreační“ účast a musí se stát pro všechny
stanice nejen soutěží, ale i výcvikem. Je

nutno do provozu zapojit co možná největší počet RO, zvyšovat tempo, urychlit jednotlivá spojení, lépe a více využívat spojení na vyšších kmitočtech. Při provozu je třeba lépe pozorovat podmínky šíření vln, aby na konci soutěže bylo možno v kolektivní všestranně zhodnotit provozní výsledky, způsobilost zařízení, vhodnost terénu a vytěžít z Polního dne co nejvíce zkušeností.

Polní dny mimo technickou a výcvikovou stránku mají ještě jednu významnou vlastnost — pomáhají smelovat kolektivy, ukazují jednotlivce v „boji“ za věc celého kolektivu — prostě ukazují člověka.

Je nutno proto správně ocenit schopnosti každého a účelně rozdělit práci v kolektivní tak, aby každý byl na svém místě a práci kolektivní operativně řídit.

V žádném kolektivní nesmí vzniknout panika. Jen tím, že jednotlivci zakolísají, zapochybují o výsledcích práce, je možno vysvětlit, že se soutěže se stává „rekreace“.

Polní den 1952 má všechny předpoklady stát se nejúspěšnějším Polním dnem posledních let a proto všichni OK i RO vzhůru na Polní den 1952.

PRÁCE AMATÉRŮ O DOVOLENÉ

Rudolf Siegel, předseda ČRA

Tím, že naše lidové demokratické zřízení dává nám, všem pracujícím, po splnění našich pracovních úkolů právo zaslouženého odpočinku ve formě placené dovolené, jest na nás, abychom projevili i v této době svůj postoj k našemu zřízení a zabývali se myšlenkou jak těchto dnů volna využijeme. Někteří se těší na vodu a slunce, jiní na hory a lesy, ale všichni radioamatéři, některý více, jiný méně, plánují jak využijí tohoto času jako také radioamatéři. A tu bych rád připomněl a upozornil na několik možností, jak při využití radioamatérských znalostí a vědomostí by bylo možno zároveň pomoci na jiných pracovních úsecích.

Již loňského roku se osvědčila pomoc našich soudruhů a jejich UKV zařízení při organizování žňových prací bezdrátovým spojením STS. Jistě i letos se najde řada těch, kteří použijí možnosti získání větší provozní praxe v práci na okruhu a zároveň zajistí spojením stálý styk žňových pracovníků.

Ti, kteří nemají zařízení pro takovou práci a ani si je nemohou pořídit, jistě o své dovolené budou mít příležitost, aby pomocí svých znalostí pomohli

při údržbě, event. opravě rozhlasového zařízení, ať už přímo v obci, či v místní škole nebo při případných náhlých instalacích, podobných zařízení při zvláštních příležitostech. Při dobré vůli, a tu jistě každý náš radioamatér má, dá se mnoho prospět a udělat.

Těm, kteří dávají přednost telegrafní práci, jistě se naskytne příležitost, aby s malým přenosným QRPP zařízením se pokusili za obtížných terenních podmínek vyzkoušet nejvhodnější způsob práce a navazování spojení, neboť ne vždy je možné, aby vysílač a přijímač pracovaly za dokonalých podmínek a pak takové zkušenosti, nabyté v provozu a stavbě provisorních anten z doby o dovolené, přijdou velmi vhod.

Tolik o práci technické. Avšak každý z nás, čl. radioamatérů, má ještě další povinnosti, nejen zvyšovat svoji technickou úroveň, ale i pracovat politicky a připravovat podmínky, za kterých by vytvářením předpokladů k zakládání základních organizací našeho Svazu, byly zároveň tvořeny podmínky k zvyšování obranyschopnosti širokých mas.

Proto jistě každý náš člen bude pečlivě sledovat možnost podchycení zájmu

svého okolí a dávat podněty k další práci zejména tam, kde mladá, lidově demokratickému zřízení oddaní občané našeho státu nám budou zárukou, že výcvik a svěření jim zařízení budou skutečně sloužit k zvýšení brannosti našeho lidu a ne proti němu.

Toto platí zejména těm našim soudruhům, kteří stráví svou dovolenou na velkých stavbách našeho budování socialismu a nebo budou mít možnost úzkého styku s naší novou mládeží na prázdninových táborech, či v učňovských střediscích a pod.

Tam, kde v blízkosti místa dovolené některého našeho soudruha již základní organizace byla vytvořena, je samojednou povinností, aby jí byl svými zkušenostmi a radou nápomocen po všech stránkách tak, aby byly zajištěny neustále se zlepšující podmínky pro amatérskou práci.

Myslím, že těchto několik námětů dá popud k tomu, aby se každý z nás zamyslel nad plánem své dovolené a upravil jej tak, aby co nejvíce se přiblížil k heslu: „Radioamatér — přední bojovník za mír — budovatel socialismu v naší vlasti“.

DOKÁZANO NEPŘÍMO

V. Šamšur

V matematice existuje způsob nepřímého důkazu. Spočívá v tom, že cestou logické analýzy pochybného tvrzení dokážeme, že vede k absurdnímu výsledku, že tedy je pravdou opak.

Též metody použila redakce anglického radiotechnického časopisu „Wireless World“ k tomu, aby dokázala... úmyslně nesprávné tvrzení. V červnovém čísle r. 1950 byl otištěn článek tvrdící s „anglickým klidem“, že současný anglický televizní standard nejen, že není horší, ale pravděpodobně dokonce lepší než norma s ... 625 řádky.

Jakými důvody podpirá redakce svůj tak nečekaný a zdravému technickému rozumu odporující závěr? Časopis uvádí, že při volbě počtu řádek pro televizní přenos není nikterak nevyhnutelné fidit se jen snahou po zabezpečení prakticky i technicky možné nejvyšší jemnosti přenášených obrazů. „Nestavět do popředí“, objasňuje redakce, „jen cenu vysílačů, staničních aparatury a kabelů, ale ušetření na šířce pásma vysílaných frekvencí. S tohoto hlediska, „rozvíjí“ redakce své vývody, „norma 405 řádek je neporovnatelně lepší než 625 řádek, protože šířka pásma v prvním případě je 3 Mc/s, zatím co v druhém případě převyšuje 6 Mc/s.“ Nu, v čem ustupuje takový důvod nepřímému důkazu?

Následujícím technickým argumentem vyzdvihuje časopis ve prospěch 405 řádek velkou technickou složitost uskutečnění 625řádkového systému. Rozbírání technické „obtíže“ podobného systému, nezmiňuje se ani slovem, že tyto obtíže, jeví se Angličanům nepřekonatelnými, jsou dávno a úspěšně vyřešeny v SSSR. Příčinu mlčení je možno prostě vysvětlit: už sám fakt uskutečnění takových kvalitních televizních přenosů plně vyvrací důvody, nashromážděné časopisem a kromě toho, mluvě o tom, bylo

by nevyhnutelně nutno doznat, že taková norma existuje v SSSR. Takové přiznání nemohou ani američtí hospodáři, ani anglická „svoboda tisku“ dopustit. „Svoboda“ tisku tam existuje jen jde-li o pomluvy sovětské skutečnosti.

Několika řádky níže vykládá redakce ještě jeden důvod. Ukázalo se, že televizor s 405 řádky se divákovi neznalému techniky, obsluhuje lépe než televizor s 625 řádky. Toto tvrzení je schopno rozesmát nejen zkušeného amatéra, ale pravděpodobně i zašleptníka.

Hned za tímto, v technickém směru tak „přesvědčivými“ vývody, vstěpuje časopis svému čtenáři, že současný televizní snímání elektronky následkem své malé rozlišovací schopnosti nejsou sto poskytnout větší členění obrazu než 400 řádek. A přijímací obrazovky zase nemohou přenést více než 400 řádek, protože světelný bod na stínítku obrazovky má konečné rozměry. Tato tvrzení svědčí snad o tom, že v Anglii mají nevalné obrazovky, ale sotva o tom, že 405 řádek je lepší než 625.

Vědom si směšnosti svých vývodů, zakončuje časopis svůj článek odvoláním na pokusy, provedené redakcí, jimiž stvrzuje správnost uvedených argumentů. Tato „zkoušenost“ spočívala ve srovnání obrazů na stínítku obrazovky při obou rastrach — 405 i 625 řádek. Jen zběžně, mimochodem, poznamenává, že v obou případech se obrazový signál přiváděl k obrazovce koaxiálním kabelem s mezní frekvencí... 3 Mc/s. Neřeba hovořit, že takovým kabelem skutečně není těžko dokázat, že jemnost 405 řádek neustupuje 625 řádkům. Vždyť koaxiální kabel s mezní frekvencí odřízl polovinu pásma nutného k prokreslení všech detailů obrazu s 625 řádky!

V čem je příčina? Proč byl radiotechnický

časopis nucen otisknout takový technicky ngramotný článek? Proč se snaží dokázat, že černé je bílé?

Vysvětlení je prosté. „Obdarována“ Marshallovým plánem, dávno sezazená královna moří — Anglie pocítuje žalostný nedostatek prostředků. Za takových okolností dostat ze státního rozpočtu peníze na přestavbu televizního střediska na nový, dokonalejší standard — je neuskutečnitelný úkol.

V téže době bývalá nadutost a snaha zachovat dobrou tvář i při špatné hře nedovolily otevřeně přiznat pravdivé příčiny ústupu Anglie ve vývoji televise. Proto dokazuje ze všech sil, že je obraz při 405 lepší než při 625 řádcích.

O neopodstatněné nadutosti redakce svědčí i druhý článek v tomto čísle časopisu. Popis televizoru je uveden křiklavým titulkem, kde je tento televizor nazýván „všeobecným“. Seznámili se čtenář s popisem, snadno se přesvědčí, že „všeobecnost“ přijímače spočívá v možnosti naladění na dva programy.

Publikující článek o „přednostech“ anglické televizní normy, redakce zřejmě nenašla čas prohlédnout celé číslo časopisu a proto, podobna Gogolově poddůstojnické vdově, řála sama sebe. Na str. 263 červnového čísla časopisu Wireless World najde čtenář zprávičku o „mezinárodní“ televizní konferenci, konané v květnu 1950. Na této konferenci se představili šestí zemi kromě Anglie jednomyslně vyslovili pro zavedení jednotné 625 řádkové normy pro Evropu jako technicky nejdokonalejší v současné době.

Jak spojit takovéto ocenění s tvrzením časopisu, že nejlepší TV standard je anglický s 405 řádky?

(Přeložil J. Pavel)

STAVBA SUPERHETU

Stručný výklad funkce, vyvažování a návrh ke stavbě universálního superhetu s elektronkami řady U21, se zpožděným vyrovnáváním úniku, se třemi vlnovými rozsahy a poměrně dobrou reprodukcí.

Jiří Maurenc

Superhet má oproti přímoladěným přijímačům několik velikých výhod, které jej za dnešního stavu přijímací techniky povznesly na první místo. Hlavní výhody superhetu jsou jeho selektivita (odladivost), citlivost, samočinné vyrovnávání citlivosti (AVC) a demodulační člen — dioda, i když se někdy použije jiného způsobu demodulace. Citlivost a selektivitu superhetu lze

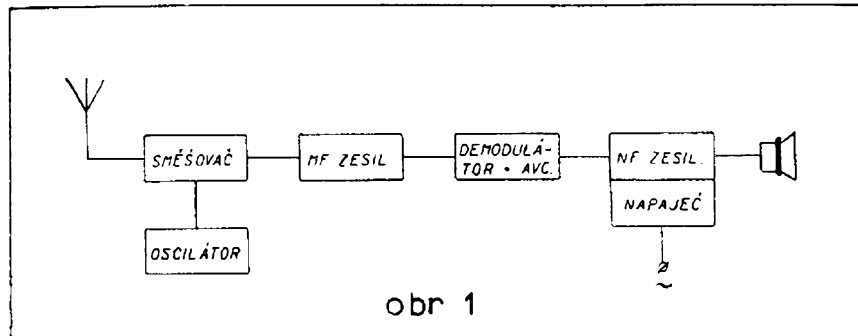
napětí na anodě. V zápětí však přijde další kmit, kondensátor se opět nabije a celý pochod se opakuje. Výsledkem je na kondensátoru C1 tvar napětí podle obr. 3b. Toto napětí se skládá ze tří složek, které jsme nahoře již uvedli. Všechny tři složky napětí z obr. 3b jsou vyznačeny na obr. 3c, d) a e). Řekneme si nyní, jak jednotlivé složky od sebe oddělíme a jak jich použijeme

chozích elektronek. Přejde-li na diodu velké napětí, vznikne na R2 velké záporné napětí, které zmenší strmost elektronek, tím i jejich zesílení a výsledkem je stejná hlasitost jako při příjmu slabších vysíláčů.

Zesilovač zprostředkovacího kmitočtu je nejdůležitější částí superhetu, protože v něm získáváme největší přednosti superhetu, t. j. selektivitu a citlivost. Největšího zesílení ve vysokofrekvenčních zesilovačích dosáhneme, můžeme-li zesilovat jen jeden jediný kmitočet, poněvadž jednotlivé okruhy můžeme nastavit jednou pro vždy a velmi přesně. Takovéto okruhy můžeme pak uzavřít do stínících kovových krytů, takže nemohou způsobit nežádoucí zpětné vazby. Jak takového jednotlivého kmitočtu dosáhneme, aby bylo možno přijímat kterýkoliv kmitočet mezi 150 Kc/s a 20 Mc/s, si povíme dále.

Obvyklý mezifrekvenční zesilovač má čtyři takové pevně naladěné okruhy. Poněvadž jsou okruhy naladěny přesně na vrchol resonanční křivky, vzniká na nich veliké napětí a tím i veliká citlivost celého superhetu. Jako zprostředkovacího kmitočtu se používá poměrně nízkého kmitočtu, protože okruhy lze pro tento kmitočet zhotovit s mnohem vyšším resonančním odporem a s výhodnější resonanční křivkou. Těchto okruhů používáme dva a dva. Oba okruhy této dvojice jsou vzájemně volně vázány, takže vzniká pásmový filtr. Tento filtr má tu vlastnost, že propouští kmitočtové pásmo v okolí mezifrekvenčního kmitočtu a ostatní, vzdálenější kmitočty, dosti ostře zadržují. Šíře propouštěného pásma je pro normální rozhlasové superhety kolem 9 kc/s (obr. 4). V mezifrekvenčních pásmových filtrech je tedy soustředěna selektivita celého superhetu.

Získání stálého zprostředkovacího kmitočtu ze vstupního signálu, jehož kmitočet je se zřetelem na nutnost ladění v několika rozsazích proměnný, je založeno na principu směšování signálů. Jeden a stále týž kmitočet získáme smíšením vstupního signálu se signálem oscilátoru superhetu. Je nasnadě, že kmitočet oscilátoru se musí měnit zároveň se signálem výstupním, ale o určitý rozdíl, abychom obdrželi stále týž výsledný kmitočet. Přijímaný kmitočet a kmitočet oscilátoru přivedeme do směšovací elektrony a na její anodě obdržíme

obr 1

se dosáhnout i u přímoladěných přijímačů, ale za předpokladu velké složitosti, přesnosti a obtížné obsluhy, zatím co u superhetu dosáhneme těchto vlastností poměrně jednoduchým způsobem.

Pokusím se o to, začátečníkům, kteří podstatu superhetu ještě neznají, objasnit ji jednoduchým, všem srozumitelným způsobem. Superhet sestává z pěti základních částí (obr. 1), které jsou mnohdy rozšířeny o další části, určené spíše pro zvláštní účely, na př. zázněový oscilátor. První základní částí je normální nízkofrekvenční zesilovač s napájecí částí (eliminátorem). Druhou částí je demodulátor se zdrojem napětí pro samočinné vyrovnávání citlivosti. Třetí, a to nejdůležitější částí, je zesilovač zprostředkovacího kmitočtu (mezifrekvence); čtvrtou je oscilátor a pátou je směšovač.

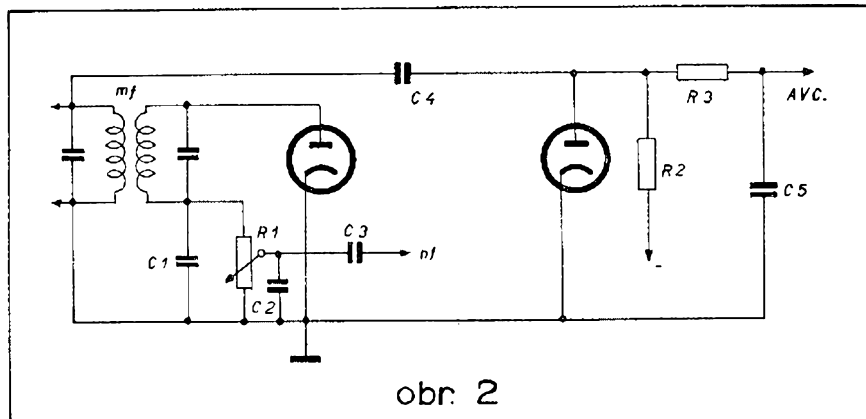
Čtvrtá a pátá část má obvykle společnou elektronku — triodu-hexodu, nebo dnes již řidčeji oktodu, případně pentagrid.

Nízkofrekvenční zesilovač je obvykle s výkonnou koncovou elektronikou a byl dostatečně popsán v minulém čísle Amatérského Radia spolu s příslušnými výpočty a s napájecím.

Demodulace je oddělení nízkofrekvenční složky signálu od složky vysokofrekvenční. V superhetech se běžně používá demodulace diodová, což je v podstatě anodový jednocestný usměrňovač, známý ze síťových usměrňovačů. Je však poněkud složitější, protože zde vznikají po usměrnění tři složky: nízkofrekvenční, stejnosměrná a vysokofrekvenční. Pro pořádek si stručně proběheme teorii diodové demodulace. Funkční zapojení diodové demodulace je na obr. 2. Na anodu diody přichází první kmit vysokofrekvenčního napětí (v superhetu je to kmitočet mezifrekvence), resp. na katodu přichází ve směru záporném (obr. 3a). Tím se stává katoda diody zápornější než anoda a diodou začíná téci proud. Protékajícím proudem se nabíjí kondensátor C1 (obr. 2). Jakmile se začíná na anodě napětí zmenšovat, začíná se kondensátor C1 vybíjet přes odpor R1, ale značně pomaleji než klesá

v našem superhetu. Stejnosměrné složky můžeme použít buď pro samočinné vyrovnávání citlivosti, ačkoliv se běžně k tomu účelu vytváří samostatně, nebo k řízení elektronkového ukazatele ladění. Vysokofrekvenční složku dále nepotřebujeme, a proto ji svedeme kondensátorem C2 (obr. 2) ke katodě diody. Poněvadž hodnota kondensátoru C2 je přibližně 100 pF, nízkofrekvenční složku odeberáme přes kondensátor C3, který ji odděluje od stejnosměrné složky. Zapojíme-li místo odporu R1 potenciometr (tak jak je na obr. 2 nakresleno), můžeme odebrat třeba jen část napětí a dosahujeme tak řízení hlasitosti.

Jak jsem již řekl, vytváříme si potřebné napětí pro **samočinné vyrovnávání citlivosti** samostatně, i když tímž způsobem. Používáme pro tento účel druhé diody, zpravidla připojené na primární vinutí mezifrekvenčního transformátoru, aby jeho obě části byly pokud možno stejnosměrně zatíženy vnitřním odporem diody. Na anodu přivádíme napětí přes kondensátor C4 (obr. 2) a na odporu R2 vzniká usměrněné záporné napětí, které je dále vyhlazeno filtrem R3, C5 (velkých hodnot), takže obdržíme čistě stejnosměrné napětí. Toto napětí se pak přivádí na řídicí mřížky před-

obr. 2

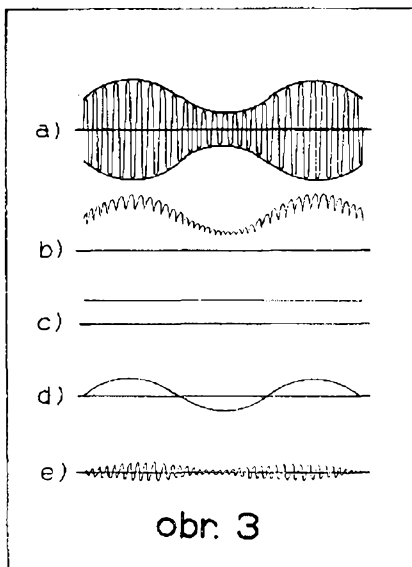
jednak kmitočet rovný rozdílu, jednak kmitočet rovný součtu obou přivedených kmitočetů. Kromě těchto dvou vzniknou ve směšovači ještě další součty a rozdíly celistvých násobků přivedených kmitočetů a samozřejmě oba základní přivedené kmitočty. Z této celé směsi kmitočetů vybereme vždy jen kmitočet rovný rozdílu obou základních kmitočetů, a to pomocí přesně naladěného prvního okruhu mezifrekvenčního filtru. Ostatní kmitočty mezifrekvenční filtr nepropustí, poněvadž, jak jsem již dříve řekl, jsou všechny vzdálenější kmitočty velmi silně zadržovány. Bez dlouhých výkladů řeknu hned, že kmitočet oscilátoru se volí vyšší o zprostředkovací kmitočet než je kmitočet zachycený. Přijímá-li na př. stanici Prahu, která má 638 kc/s, musí kmitat oscilátor na kmitočet 638 + mf.

Při zvoleném mezifrekvenčním kmitočtu 468 kc/s, tedy na $638 + 468 = 1106$ kc/s. Je tak proto, že rozdílový a součtový kmitočet je od sebe značně dále, než kdyby tomu bylo naopak. Je tím dána možnost, součtový, nežádoucí kmitočet snadněji potlačit. Pro budoucnost si budeme pamatovat, že vstupní obvod a oscilátor jsou sice laděny na odlišný kmitočet, ale podle přísné zákonitosti:

oscilátor = vstup + mezifrekvence.

Dosažení této podmínky po celém rozsahu přijímače, se řeší zvláštní úpravou oscilačního okruhu. Říkáme tomu **souběh**. Snadněji bychom toho dosáhli odlišným průběhem kapacity ladícího kondensátoru oscilátoru. Poněvadž však z jiných důvodů se vyrábějí dnes vícenásobné otočné kondensátory se stejným průběhem kapacit všech dílů, musíme si pomoci jinak. Vyrovnání dosáhneme třemi zásahy v oscilačním okruhu, a to: menší samoindukcí oscilátorové cívky, větší paralelní kapacitou a zařazením seriového kondensátoru, zvaného pading. Zpravidla se tyto zásahy provedou až při vyvažování (složování) superhetu, poněvadž pro správný souběh musí mít všechny tři součásti správnou a přesnou hodnotu. Z tohoto důvodu se zhotovují v úvahu přicházející součásti proměnné, aby je bylo možno přesně nastavit.

Vyvažování superhetu je nutné k dosažení všech předností superhetu, o kterých jsem se zmínil na počátku tohoto článku. Je zbytečné vyvažovat superhet, nejsme-li si jisti, že nízkofrekvenční část je v naprostém pořádku, poněvadž na ní závisí výsledná reprodukce superhetu. Po ověření správné funkce nízkofrekvenční části se pustíme do vyvážení vysokofrekvenčních částí přístroje.

obr. 3

Potřebujeme k tomu pomocný vysílač, modulovaný libovolným kmitočem, nejlépe kolem 400 c/s. Dále potřebujeme kondensátor o kapacitě přibližně 30.000 pF a 100 pF, šroubovák z izolačního materiálu a jakýkoliv střídavý voltmetr jako outputmetr s rozsahem alespoň do 10 V, na jehož spotřebě a přesnosti celkem nezáleží.

Předně musíme vyvážit okruhy zprostředkovacího kmitočtu. Oscilátor přijímače vyřadíme z činnosti, nejlépe zkratováním mřížkového svodu oscilační triody. Právě tak vyřadíme z činnosti samočinné vyrovnávání úniku zkratováním kondensátoru (mřížkový svodový odpor směšovací hexody 0,8 MΩ přijde krátkospojem na kostru). Na výstup přijímače připojíme měřidlo výstupu (outputmetr).

1. Na pomocném vysílači nastavíme kmitočet mezifrekvence a připojíme jej přes kondensátor 30.000 pF přímo na řídicí mřížku směšovací hexody. Kdybychom nedostali na výstupu přijímače dostatečně silný signál, připojíme pomocný vysílač na řídicí mřížku mezifrekvenční hexody, resp. někdy pentody. Regulátor hlasitosti nastavíme na maximum a tónovou clonu na výšky.

2. Primární okruh (anodový) druhého mezifrekvenčního transformátoru překleneme kondensátorem 100 pF, čímž tento okruh rozladíme, takže nám nebude ovlivňovat okruh sekundární, na který je připojena demodulační dioda.

3. Sekundární okruh (diodový) doladíme buď jádrem cívky nebo paralelním kondensátorem na největší výchylku výstupního měřidla. Nemůžeme-li dosáhnout největší výchylky, musíme upravit buď počet závitů, nebo změnit hodnotu paralelního kondensátoru.

4. Rozlaďovací kondensátor 100 pF přepojíme na sekundární okruh a doladíme primární (anodový) okruh opět na největší výchylku.

5. Rozlaďovací kondensátor 100 pF přepojíme na primární okruh prvního mezifrekvenčního transformátoru. Byl-li pomocný vysílač připojen na mřížku mezifrekvenční elektronky, přepojíme jej na mřížku směšovací elektronky. Výstupní napětí pomocného vysílače snížíme v poměru k již získanému zesílení.

6. Doladíme sekundární okruh (mřížkový) na největší výchylku outputmetru.

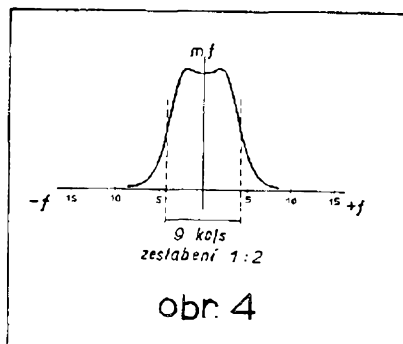
7. Rozlaďovací kondensátor přepojíme paralelně k sekundárnímu okruhu a doladíme primární (anodový) okruh.

8. Celý postup znovu opakujeme, abychom poopravili případné chyby vyvážení okruhů zprostředkovacího kmitočtu.

9. Doladovací prvky zajistíme protisamovolnému pohybu. Jádra cívek čistým voskem. Trimry lakem nebo tvrdým voskem.

Nastavení mezifrekvenčního odladovače

10. Při nastavování mezifrekvenčního odladovače nařizujeme přijímač na střední

obr. 4

vlny pro kmitočty okolo 465 kc/s, nebo na dlouhé vlny pro kmitočty okolo 125 kc/s a ladící kondensátor nastavíme na největší kapacitu (uzavřeme). Oscilátor a vyrovnání úniku zůstane vypojeno.

11. Mezifrekvenční signál, co nejsilnější, přivedeme na anténní zdířku přijímače a vyřadíme tentokrát výjimečně na nejmenší výchylku výstupního měřidla. Po nastavení zajistíme.

12. Zrušíme zkraty v oscilátoru a v samočinném vyrovnávání úniku.

Zbývá správně seřadit vstupní a oscilátorové okruhy. Seřazení se řídí podle toho, zda máme stupnici již hotovou, nebo zda ji budeme po úplném vyvážení teprve kreslit. Poněvadž jsou dnes na trhu stupnice pro obvyklé rozhlasové třírozsahové přijímače v dostatečném výběru, popíši vyvažování pro případ s již hotovou stupnicí. Je pochopitelné, že musíme nejdříve mechanicky seřadit dobýh stupnicového ukazatele a teprve pak nastavit elektrické okruhy přijímače.

Souhlasí-li průběh stupnice s průběhem ladícího kondensátoru, podaří se nám vyvážit přijímač přesně podle cejchování stupnice. Nesouhlasí-li stupnice s kondensátorem, podaří se nám vyvážení v soulase se stupnicí jen přibližně. Záleží pak jen na tom, kde si kdo určí nesouhlas stupnice, poněvadž ve dvou bodech stupnice souhlasit bude. Předpokládám též, že většina těch, kteří staví superhet poprvé, použije tovární cívkové soupravy, třeba jen kterékoliv z těch, které jsou dnes na trhu. Usnadní si tím jen práci. Doporučuji napřed seřadit oscilační okruhy podle cejchování stupnice, protože oscilátor určuje souhlas se stupnicí a teprve pak vyvážit vstupní okruhy. Postup vyvažování oscilačních a vstupních okruhů je tento:

1. Na výstup přijímače připojíme výstupní měřidlo; regulátor hlasitosti nastavíme na největší hlasitost a tónovou clonu na výšky.

2. Pomocný vysílač připojíme na anténní a zemnicí zdířku přijímače.

3. Ukazatel stupnice přijímače nastavíme na políčko Budapešti a na pomocném vysílači naladíme kmitočet 540 kc/s. Pading měníme tak dlouho, až výstupní měřidlo ukáže největší výchylku. Je-li pading pevný, měníme samoindukci cívky jejím jádrem nebo jiným způsobem.

4. Ukazatel stupnice přijímače nastavíme na 300 m a na pomocném vysílači naladíme kmitočet kc/s = 1 Mc/s. Změnou samoindukce nastavíme největší výchylku výstupního měřidla. Nastavovali-li jsem samoindukci při bodu 3., vynecháme tento bod.

5. Ukazatel stupnice přijímače nastavíme na 210 m a na pomocném vysílači naladíme kmitočet 1430 kc/s. Změnou paralelního kondensátoru (trimru) nastavíme největší výchylku výstupního měřidla. Při vyvažování krátkovlnného rozsahu platí poloha trimru s menší kapacitou! Je tím zaručeno, že nebudeme ladit na zrcadlovém kmitočtu.

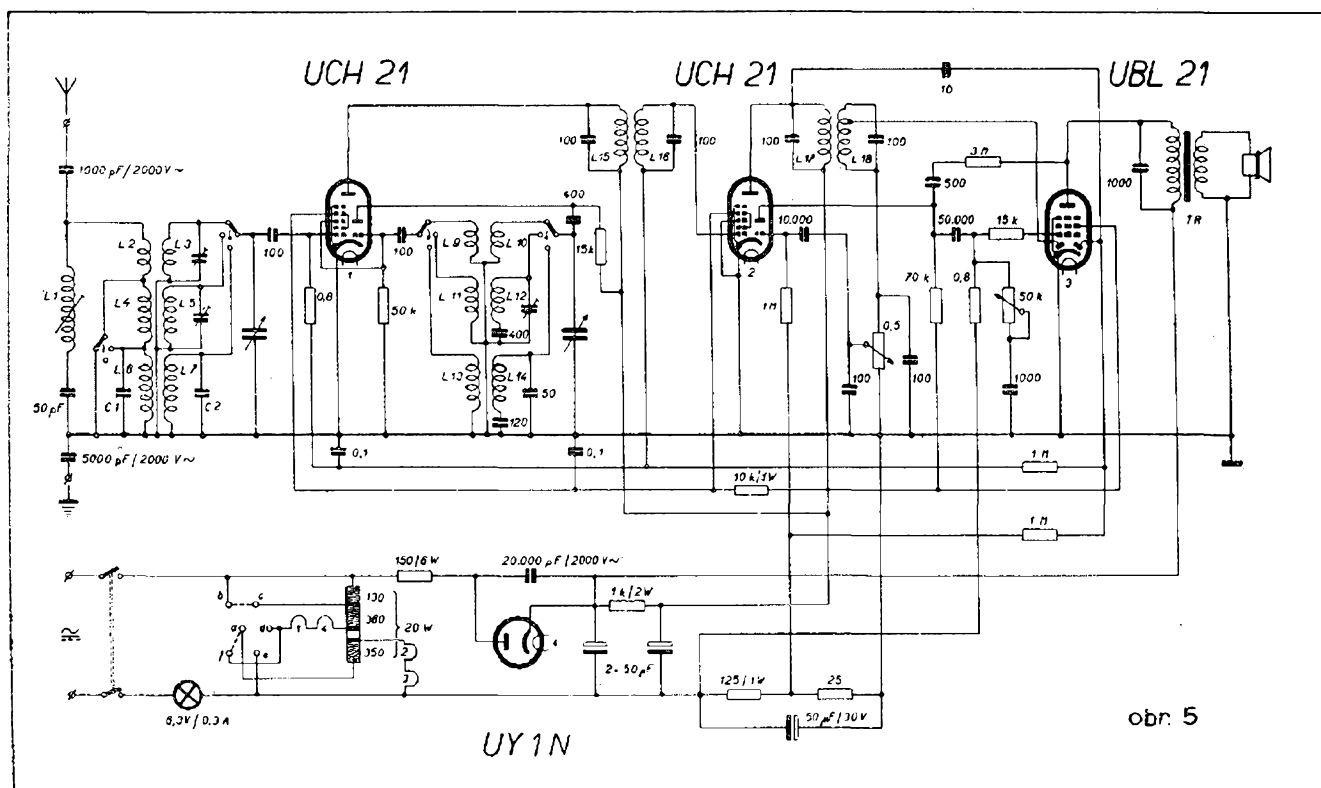
6. Celý postup opakujeme tak dlouho, až se doladování jednotlivých prvků nemění a zajistíme je voskem.

7. Ukazatel přijímače nastavíme opět na políčko Budapešti (540 kc/s) a změnou samoindukce (jádreem) vstupní cívky nastavíme největší výchylku výstupního měřidla.

8. Přeladíme na 210 m a totéž uděláme s paralelní kapacitou vstupního okruhu.

9. Úkony bodu 7. a 8. opakujeme tak dlouho, až se doladování nemění a zajistíme voskem.

Vyvažovací body pro dlouhé vlny jsou na kmitočtu 160 kc/s a 280 kc/s.

obr. 5

Vyvažovací body pro krátké vlny jsou na kmitočtu 6 Mc/s a 15,3 Mc/s.

Při vyvažování všech vysokofrekvenčních okruhů superhetu, tedy i mezifrekvenčních, použijeme pokud možno vždy nejslabšího signálu z pomocného vysíláče, abychom nepřetížili vstupní elektronku, protože by pak vyvážení nebylo přesné. Výjimku činí nastavení mezifrekvenčního odlaďovače, při němž použijeme co možná největšího signálu.

Zapojení navrhovaného a skutečně postaveného superhetu je na obr. 5. První elektronka UCH21 pracuje jako směšovač (hexodová část) i oscilátor (triódová část).

Antena i uzemnění je připojeno přes bezpečnostní kondensátory 1000 pF a 5000 pF, zkušební na 2000 V střídavých. Tyto kondensátory musí být u každého univerzálního přijímače, tedy i u tohoto. Mezi antenu a zem je zapojen mezifrekvenční odlaďovač L1 a je zapojen jako seriový obvod s vlastností, že propustí jen kmitočet, na který je naladěn, tedy mezifrekvenční, kdežto ostatní nepropustí. Antena je vázána na mřížkový okruh směšovače indukčně. Cívky laděného obvodu jsou řazeny přepínačem samostatně (nejsou v sérii), čímž se dosahuje delšího rozsahu směrem k vyšším kmitočtům.

Oscilační okruhy jsou zapojeny s induktivní vazbou a cívky jsou opět řazeny samostatně. Ladičí kondensátor je oddělen od stejnosměrného napětí i s cívkami, což zamezuje ovlivňování samoindukce změnou protékajícího proudu.

Za elektronkou následuje první mezifrekvenční pásmový filtr, k němuž je připojena mřížka druhé elektronky UCH21, a to její hexodové části. Následuje druhý pásmový filtr, na jehož sekundární vinutí je připojena demodulační dioda a na primár přes kondensátor 10 pF dioda pro získání samočinného vyrovnávání citlivosti. Napětí pro vyrovnávání citlivosti ovlivňuje zesílení hexodové části první i druhé elektronky UCH21 a též nízkofrekvenční triody.

Mřížkové předpětí je pro tyto elektronky zavedeno přímo do větve vyrovnávání citlivosti a je tím zároveň získáno zpožděné vy-

rovňávání. Zpoždění vyrovnávání neznamená zpoždění časové, nýbrž znamená, že zesílení přijímače ovlivňují teprve signály, které způsobí větší napětí než je předpětí vstupních elektronek a tedy i diody.

Nízkofrekvenční složka se odebírá z potenciometru (viz též obr. 2) a je přivedena na mřížku triódové části elektronky UCH21, která tak tvoří první nízkofrekvenční zesilovací stupeň.

Z anody této triody je normální odporovou vazbou přivedeno nízkofrekvenční napětí na mřížku koncové elektronky UBL21. Odpor 15 k Ω v řídící mřížce zamezuje případnému vzniku nežádoucích oscilací v elektronce. V anodě koncové elektronky je vřazen přížubovací transformátor s primární impedancí 3500 Ω . Sekundární vinutí transformátoru má impedanci přibližně 5 Ω . Z anody koncové elektronky je část napětí přivedena zpět na anodu předchozí triody a vytváří poměrně malou zpětnou vazbu.

Zpětná vazba zdokonaluje reprodukci. Zmenšením odporu lze vazbu zvětšit, čímž dosáhneme ještě lepší reprodukce v pásmu hlubokých tónů, ale také snížíme zesílení nízkofrekvenční části přijímače, což znamená zmenšení celkové citlivosti superhetu.

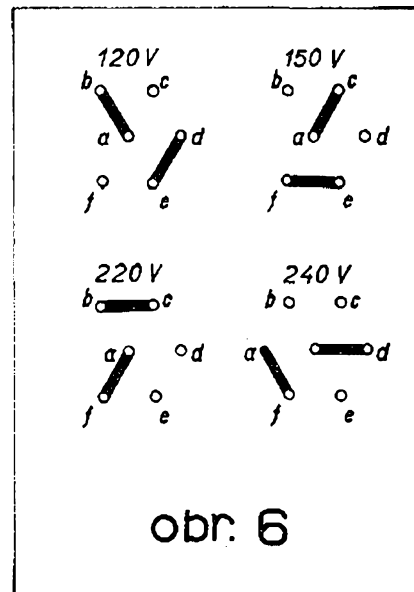
S ohledem na citlivost byla nízkofrekvenční zpětná vazba volena menší. Tónová clona je vřazena v mřížce koncové elektronky, a to z důvodu napětového zatížení kondensátoru. Mřížkové předpětí pro všechny elektronky je získáváno spádem napětí na odporech 125 Ω a 25 Ω . Na obou odporech vzniká záporné předpětí pro koncovou elektronku a je přibližně 6 V. Předpětí je vyhlazováno nízkovoltovým elektrolytickým kondensátorem poněvadž napětí je záporné (kladný potenciál je na kostře), musí být kladný pól elektrolytu připojen též na kostru. Z odbočky mezi oběma odpory je odebíráno předpětí přibližně 1 V pro ostatní elektronky. Při provozu na 220 V jsou napětí přibližně 10 V a 2 V.

Anodové napětí se získává jednocestným usměrněním přímo síťového napětí. Je to sice při 120 V napětí jistá nevýhoda, poněvadž elektronky pracují s poměrně ma-

lým anodovým napětím, přibližně 90–100 V. Při 220 V napětí je stejnosměrné napětí již kolem 200 V, tedy dostatečně vysoké. Usměrněné napětí je vyhlazováno filtrem, z jehož prvního elektrolytického kondensátoru je odebíráno napětí pro napájení anody koncové elektronky. Ostatní potřebná napětí jsou odebírána až z druhého elektrolytu.

Přepínání sítě je provedeno kotoučem, prodáváním v prodejních bývalé Elektry, se dvěma přepínacími kontakty. Zapojení jednotlivých poloh kotouče je na obr. 6. Žhavicí vlákna elektronek jsou rozdělena po dvou v sérii a přepínají se kotoučem paralelně pro 120 V a 150 V a do série pro 220 V a 240 V. Žhavicí vlákno elektronky UBL21 ve které je demodulační dioda, musí být připojeno hned k zápornému pólu.

Vyrovnání žhavicího napětí je provedeno třemi drátovými odpory na společném tělísku. Odpor je zhotoven z odporu 1000 Ω /20 W tak, že ve vhodných místech jsou

obr. 6

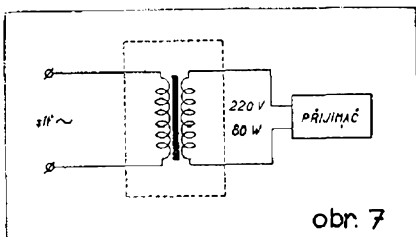
upevněny objímky ze slabého mosazného pásku. Mezi odporem 350 a 360 Ω vinutí původního odporu přerušíme. Odpor 130 Ω se zařazuje jen při přepojení na 150 V nebo 240 V. Hodnoty těchto tří odporů jsou správné jen pro 220 V a pro ostatní napětí souhlasí jen přibližně, ale v dovořených tolerancech žhavicích vláken. K hodnotě odporu nutno připočíst ještě odpor osvětlovací žárovky, která je zapojena ve společném přívodu. Žárovka se při zapnutí přístroje (při 120 V) silně rozsvítí nárazovým proudem, načež pohasne. Až se dostatečně vyžhavi elektronky, rozsvítí se žárovka téměř na správnou hodnotu protékajícím anodovým proudem. Žárovka musí být alespoň na proud 0,3 A, poněvadž žhavicí vlákna spojená při 120 V paralelně berou 0,2 A (t. j. $2 \times 0,1$ A) a k tomu připočtený anodový proud asi 50 mA. Dohromady tedy 0,25 A. Žárovka 0,3 A bude proto méně namáhána, déle vydrží a při normálním provozu na 120 V síti bude nepatrně podžhavana. Při provozu na 220 V jsou poměry trochu jiné. Žhavicí vlákna odebírají proud jen 0,1 A, poněvadž jsou všechna zapojena v serií. Anodový proud celého přijímače je však téměř dvojnásobný, přibližně 95 až 105 mA. Protéká žárovkou proto jen proud přibližně 0,2 A, čímž žárovka svítí poněkud méně, než při 120 V síti. Osvětlovací žárovka zastává zároveň funkci pojistky. Odpor 150 $\Omega/6W$ je ochranným odporem usměrňovací elektronky a bude-li přijímač zapojen trvale na 120 V, tedy bez přepojovače, může být vynechán.

Síť se zapíná dvoupólovým vypínačem spojeným s potenciometrem 0,5 M Ω pro řízení hlasitosti.

O mechanické úpravě vlastního superhetu je těžké se zmiňovat detailně, protože tento článek neměl za úkol dát návod podobného druhu jako: vezmi, zapoj, udelej atp. Stojí však za zmínku poukázat na to, že anodové a mřížkové spoje v částí mají být pokud možná co nejkratší. Tuto podmínku lze splnit jen tehdy, budou-li jednotlivé součásti správně rozestaveny.

Poněvadž se jedná o univerzální přístroj (pro střídavou i stejnosměrnou síť), musíme být velmi opatrní při manipulaci s přístrojem, pokud je připojen na síť a je vyjmut ze skříně. Na tuto okolnost musíme brát zřetel při vyvažování a doporučuji použít zvláštního oddělovacího transformátoru, aby přijímač byl galvanicky oddělen od sítě (obr. 7). Z bezpečnostních důvodů při dalším (normálním) provozu musíme červíky obsluhovacích knoflíků zapustit do hmoty knoflíků a zalít je asfaltovou hmotou (na př. z kondensátoru), abychom při obsluze zamezili přímý styk s jedním pólem sítě, která je připojena přímo na kostru.

Kondensátor C1 posunuje rezonanci dlouhovlnné anténní cívky nad dlouhovlnný rozsah (směrem k delším vlnám); jeho hodnota je asi 40 pF. Kondensátor C2 se nastaví až při vyvažování dlouhovlnného rozsahu. Doporučuji použít škrabacího slídového kondensátoru o kapacitě asi 50 pF, kterou odškrábáním zmenšíme na správnou hodnotu.

obr. 7

METODY VYVAŽOVÁNÍ PŘIJÍMAČŮ OČIMA RADIOAMATÉRA

Jan Šíma, ZO Výzkumného ústavu pro elektrotechnickou fyziku

V českých technických časopisech byla již uveřejněna slušná řádka pojednání, přibližující problém vyvažování rozhlasových i speciálních přijímačů názoru radioamatéra běžného typu, t. j. bez hlubších technických teoretických a praktických znalostí.

Mohlo by se zdát, že další probírání otázky je nošením dříví do lesa. Ale poznání z hojného přímého styku s našimi radioamatéry ukazuje, že jejich nejrozšířenějším základním vybavením je přemíra nadšení a nedostatek důvěry ve vlastní technické schopnosti, komplikovaný občasnými zachvaty odvahy, vyúsťujícími v řešení a konstrukce, nad nimiž sice laik žasne, ale odborník trne. Přitom nelze pochybovat, že všechna ta pojednání o vyvažování byla horlivě čtena, ale... efekt je takový, jak svrchu řečeno; a přece by pozornější čtení, metodičtější uvažování přečteného, odvahy a sebedůvěry a systematický pracovní postup, který tak usnadňuje nápravu chybných kroků, pozvedly tak mnohého radioamatéra o slušné vysoký stupeň!

Úvahy o uvedeném zjevu a jeho příčinách přivedly pisatele k názoru, že je zaviněn také právě tím, že pojednání a zmínky o vyvažování bylo již předloženo mnoho, že hovořili o různých metodách a pomůckách, aniž by je navzájem kriticky porovnávaly a že proto osmělující se (nebo mající se osmělit) pracovník nevidí, že cesty mohou sice být rozličné, ale všechny že vedou k jednomu cíli: k dokonalé funkci přístroje. Je proto úkolem tohoto článku shrnout pokud možno všechny metody, seznámit čtenáře s jejich výhodami a úskalími a ukázat na nejzákladnější pravidla, s nimiž se může vyvažování svého přijímače klidně odvážit, ať už si podle svých prostředků vybral kterýkoli způsob. Teorii se není třeba zabývat, a kde to nebude zvláště třeba, nebudeme článek zbytečně rozšiřovat ani vysvětlováním základních pojmů, pokud byly

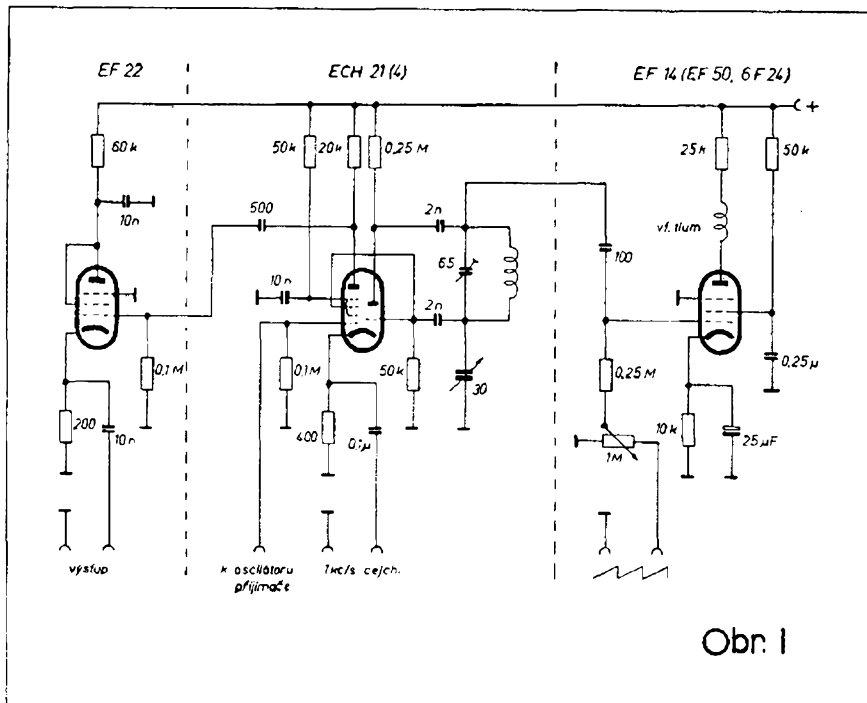
dostatečně probrány v dřívějších pojednáních o dané otázce.

V amatérské praxi se vyskytují tyto případy, kdy je třeba vyvažovat přijímače:

1. Přijímač tovární výroby je nápadně necitlivý, nebo má posunutá údaje ukazatele při příjmu stanic známého kmítočtu (nebo délky vlny) proti stupnici, nebo obojí; v prvním případě je nutno sladit mezifrekvenční a vstupní okruhy, ve druhém doladit oscilátor, který je prakticky jedinou složkou přijímače, určující bod naladění žádaného kmítočtu. Ve třetím případě se provede vyvážení všech laditelných prvků přístroje.

2. Uvedení do chodu nebo oprava přístroje amatérsky vyrobeného, používající tovární cívkové soupravy (dnes častý případ). Zde velmi napomáhá předběžné vyvážení cívkové soupravy ve výrobní laboratoři. Často se však setkáváme u amatérů s trpkou obžalobou, že cívková souprava je už z výroby vadná; nezřídka se ovšem ukáže, že amatér hned po zakoupení soupravy prohlížel se všech stran tak zvědavě, že bez povšimnutí utrhil některý jemný drátek či přihnul rotor otočného kondensátoru do zkratu. Skutečné vady z výroby jsou vzácností, a tak bude vyvážení přijímače vyžadovat poměrně nepatrných zásahů, jestliže ovšem není otočný kondensátor nevhodně umístěn na místě co možná nejvzdálenějším od cívek a spoje mezi nimi nejsou vedeny jednou společnou bužírkou nebo stíněnými kablíky.

3. Přijímač i cívková souprava amatérské výroby. Zde bývá práce nejtěžší, protože se většinou bohatě hřeší proti zákonům stanovení hodnot prvků oscilátoru pro správný souběh. Bez trochy teorie, počítání a předběžných měření hodnot se zde nelze obejít, nemá-li vyvažování hotového přijímače být zbytečnou prací. Je proto nejlepší obrátit se na zkušenějšího soudruha nebo na technic-

Obr. 1

kého referenta okresního či krajského výboru, který provede nebo zaopatří správný výpočet a poradí nebo pomůže i s předběžným proměřením hodnot cívek, seriového kondensátoru (paddingu) oscilačního okruhu, a mezifrekvenčních pásmových filtrů. Záznamy o vypočtených hodnotách je pak nutno dobře uložit pro pozdější opravy a nové vyvažování. Jinak práce na takových přístrojích je tápáním.

4. Tovární přijímače, u nichž byly pro nevhodnost původních rozsahů přestavěny vstupní okruhy a oscilátor. Platí totéž co v případě 3.

Postup vyvažování si můžeme rozdělit v tyto úseky:

1. Vyvážení mezifrekvenčních pásmových filtrů. Jím vždy začínáme; jediné při nouzovém doladění přijímače podle sluchu a přijímaného silného rozhlasového vysílání následuje až po nastavení oscilátoru na stupnici, resp. až po vstupních okruzích. Filtry je třeba naladit co nejpřesněji na tovarnou udávaný nebo při výpočtu souběhu uvažovaný kmitočet. Na ten jsou totiž počítány všechny prvky oscilačního okruhu, samoindukčnost cívek a kapacita ladícího i seriového kondensátoru. I malá odchylka mezifrekvenčního kmitočtu způsobí poměrně značný rozdíl od správného souběhu a tím i podstatné změny citlivosti v průběhu daného vlnového rozsahu. Správné ocejchování ladění i poměrně primitivního pomocného vysílání v oblasti mezifrekvenčních kmitočtů není konečně nesnadné, protože lze zakreslit velmi přesnou cejchovní křivku podle záznamů harmonických pomocného vysílání se středovlnnými rozhlasovými stanicemi známých kmitočtů. Změna mezifrekvence je nutná jen výjimečně u přijímačů starší výroby, když se objeví mezifrekvenční hvizdy, způsobené přeladěním rozhlasových vysílání podle kodaňského rozdělení vln, resp. nedodržováním tohoto plánu vysílání kapitalistických okupačních mocností v západní a jihozápadní Evropě. Ze zmíněných důvodů však budeme i tady dbát na to, aby změna mezifrekvence byla co nejmenší, nebo provedeme nový výpočet souběhových prvků.

2. Vyvážení oscilátoru. I optimální, dosažitelný souběh ve třech bodech zanedbává mezi těmito body jisté odchylky od teoreticky dokonalého průběhu; v nejlépším případě se tyto odchylky pohybují okolo ± 6 kc/s. Nesprávným naladěním oscilátoru se odchylky rychle zvětšují a působí nerovnoměrnou citlivost. Naladění oscilátoru je proto nejchoulostivější částí celého vyvažovacího

postupu a tovarny — protosamozřejmě i amatérští pracovníci — mu věnují největší péči.

3. Vyvážení vstupních okruhů. Jejich nastavení nemá prakticky vůbec žádný vliv na cejchování přijímače (pouze na krátkovlnných rozsazích nastává někdy, podle druhu použitého směšování a míry oddělení ladících okruhů směšovače a oscilátoru, částečné vzájemné ovlivňování nastavení těchto dvou obvodů a je proto po provedení změn na vyvažovacích prvcích směšovače nutno opravit vyvážení oscilátoru). Změny ve vyvážení vstupních okruhů se projevují na citlivosti a nejsou choulostivé, protože rezonanční křivka okruhů je tupá a široká; její šířka se zvětšuje zvyšováním frekvence, takže na krátkovlnných rozsazích bývá někdy obtížné určit bod optimálního vyvážení. Vyvážení vstupních okruhů však rozhodně není zanedbatelné; zvláště právě na krátkovlnných rozsazích musí být souběh správný. Víme, že souběh spočívá v tom, že oscilátor při naladění na jakýkoli vstupní kmitočet kmitá o hodnotu mezifrekvence výše (prakticky vždy, jen výjimečně níže). Právě pro tupost vstupních okruhů se však dostane na mezifrekvenci i vstupní kmitočet takový, proti němuž je oscilátor naladěn o hodnotu mezifrekvence níže; takový vstupní kmitočet bude tedy o dvojnásobek mezifrekvence vyšší jen u některých ukv přijímačů (nižší) než vstupní kmitočet žádoucí — říkáme mu *zrcadlová frekvence* a bojujeme proti němu všemi možnými způsoby. A teď, co se stane, když omylem nebo nešikovností nastavíme vstupní obvody (hlavně se to týká směšovače) — či oscilátor podle toho jak se na to díváme — tak, že na jednom konci rozsahu bude oscilátor o mezifrekvenci nad vstupy a na druhém o mezifrekvenci pod nimi? Dochází (nejsnáze na krátkovlnných rozsazích) k tak zvanému zkřížení souběhu, při němž se nám sice povede vyvážit přijímač na obou koncích rozsahu, ale mezi nimi, v oblasti onoho zkřížení, je oblast úplné necitlivosti (v těsné blízkosti bodu průběhu ladění, kde nastává shoda oscilačního a vstupního kmitočtu). Čím horší je jakost vstupních okruhů a tedy tupější jejich resonance, tím užší je zmíněná oblast necitlivosti, takže je někdy obtížné vůbec ji objevit a teprve když kontrolujeme cejchování stupnice nějakým normálem a pečlivě počítáme megacykly od obou konců rozsahu, zjistíme, že nám někde uprostřed stupnice jeden megacykl chybí, takže na př. vedle 12 Mc/s je hned 14 Mc/s a nešťastná třináctka nikde (jako se to kdysi stalo autorovi). Prakticky nejspolehlivější metodou je tu průběžná kontrola citli-

vosti souvislým spektrem kmitočtů, k níž se ještě vrátíme.

Pořadí vyvažování oscilátoru a vstupů je možno obrátit; na věc jsou dva názory, a různé tovarny používají různého postupu. Buď lze nastavit přesně průběh ladění oscilátoru, podle něj zkonstruovat stupnici a na zvolených souběhových kmitočtech pak přizpůsobit ladění vstupních okruhů, nebo je naopak možné nastavit vstupy samostatně (jako kdyby šlo o přijímač s přímým zesílením, podle průběhu jejich ladění zhotovit stupnici a jí pak v bodech souběhu přizpůsobit oscilátor. Oba způsoby mají své zastánce; důvody se zabývat nemusíme, a je celkem lhostejné, kterou cestu zvolíme. Možný je konečně i třetí způsob, totiž vyvážení vstupů i oscilátoru samostatně, takže nakonec zbude jen nepatrné doladění vstupů. V amatérské praxi, kde se pracuje s poměrně velmi hrubými tolerancemi zakoupených i vlastnoručně vyrobených součástí, by tato třetí metoda byla nejspíše na místě, ale její použití závisí na pomocných přístrojích, jež jsou, nebo častěji nejsou, k dispozici.

4. Nastavení odlaďovače mezifrekvenčního kmitočtu. V amatérských konstrukcích bývá nezaslouženě často opomíjen. U přístrojů s poměrně malou citlivostí na vstupu mezifrekvence nebývá pohřšíván, ale při větším mezifrekvenčním zesílení se často nestačíme divit, odkud se nám berou hvizdy při ladění stanice, nebo kde se vzal záhadný telegrafní signál po celé délce stupnice. Teprve poslechneme-li si citlivým přijímačem, schopným přijímat zdánlivě mrtvou oblast obvyklých mezifrekvenčních kmitočtů, zjistíme na ní pěkně živý provoz většinou pobřežních stanic pro rybářské loďstvo, umístěné v baltské a atlantické oblasti, jejichž signály nám pak i ve velmi slabé stopě dovedou tak ztrpčovat život. Při vývoji přijímače tedy raději nezapomene na odlaďovač mezifrekvenčního kmitočtu, jehož naladěním (mezifrekvenční kmitočet přiveden na antenní zdíčku) na nejmenší výchylku indikátoru vždy vyvažování přijímače ukončíme.

I když zde stále uvažujeme nejsložitější případ, vyvažování anteny, platí všechny poučky i pro přijímače s přímým zesílením, s tím rozdílem, že odpadá vyvažování mezifrekvenčních obvodů a odlaďovače mezifrekvence; průběh ladění a souhlas se stupnicí určuje detekční okruh a citlivost okruhu vř zesilovače.

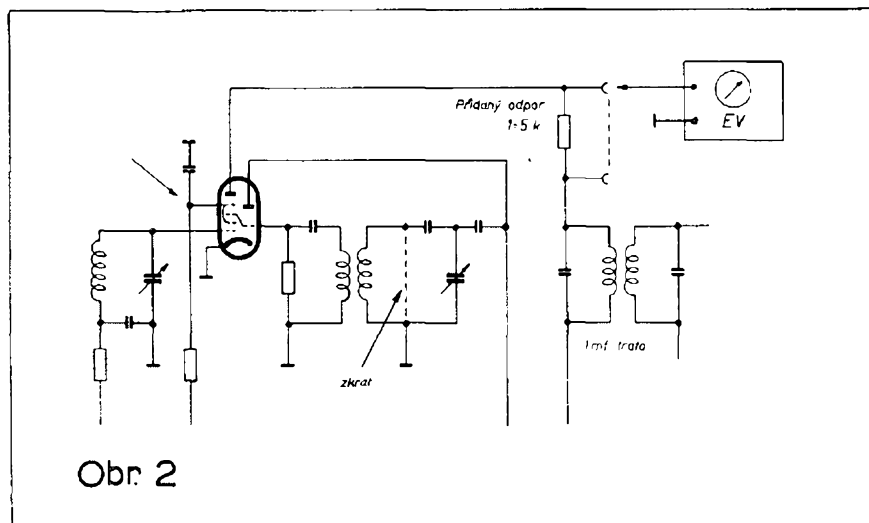
Základní pravidla

1. Přijímač musí být před vyvažováním v naprostém pořádku po stránce elektrické t. j. mít všechna stejnosměrná a žhavící napětí na elektrodách elektronek.

2. Musíme bezvadně znát umístění a funkci všech vyvažovacích šroubků pro každý vlnový rozsah, a případně si je zakreslit. Za každou cenu je nutno se vyvarovat bezhlavého točení všemi dosažitelnými šroubkami přístroje (častý zjev), který bychom rozladili tak, že by si nad ním i specialista rval vlasy.

3. Jemnou pincetou, eventuálně po navlhčení nějakým měkkidlem, odstraníme barvu, již byly trimry a jádra cívek zajištěny po dřívějším vyvážení.

4. Každý zásah budeme provádět pozorně a zapamatujeme si polohu, v níž byl šroubek před zásahem; pak se můžeme vrátit do původní polohy, kdyby se byl zásah projevil zhoršením místo zlepšením. Uvědomíme si, v jakém smyslu je nutno otočit smladovací šroubek, je-li přijímaný

Obr. 2

kmitočet níže nebo výše (frekvenčně), než jak udává stupnice přístroje (obr. 4 a 5).

5. Budeme pracovat s co nejmenším napětím z pomocného vysílače a s největším možným zesílením přijímače.

6. Po vyvážení zajistíme sladovací šroubky všech okruhů (barvou, lakem, voskem).

Zjištění neznámého mezifrekvenčního kmitočtu

Máme-li vyvažovat přijímač, jehož kmitočet mezifrekvenční neznáme, připojíme na mřížku směšovače pomocný vysílač a ladíme jej pomalu od kratších vln k delším. Tím se zajistíme, že nás neuvede v omyl nějaká harmonická, jichž bychom při obráceném postupu zaslechli tím více, čím vyšší je mezifrekvenční kmitočet. Jakmile jsme našli mezifrekvenční kmitočet přibližně, snížíme co nejvíce napětí vstupního signálu a hledáme bod, kde signál sotva slyšíme. Kmitočet odečtený na stupnici pomocného vysílače zaznamenáme, nejlépe přímo na kryt mezifrekvenčních transformátorů přijímače. Nejde-li o přístroj, v němž již řádila nějaká neodpovědná ruka (což poznáme snadno podle rozlámaných trimrů, ulámaných a poničených jader cívek a podle porušeného zajištění barvou), můžeme uvažovat, že všechny okruhy jistě rozladěny nejsou a když, tedy ne jistě stejným směrem, a že změny jsou jistě malé. Nemáme proto důvodu, abychom zjištěnému kmitočtu nevěřili, a na něj provedeme doladění všech filtrů.

Vyvažování frekvenčně modulovaným signálem a osciloskopem

Použití signálu, který je modulován okolo mezifrekvenčního (nebo vstupního) kmitočtu tak, že na stínítku osciloskopu připojeného jako výstupní nf, nebo vf elektronkový voltmetr, vzniká skutečná resonanční

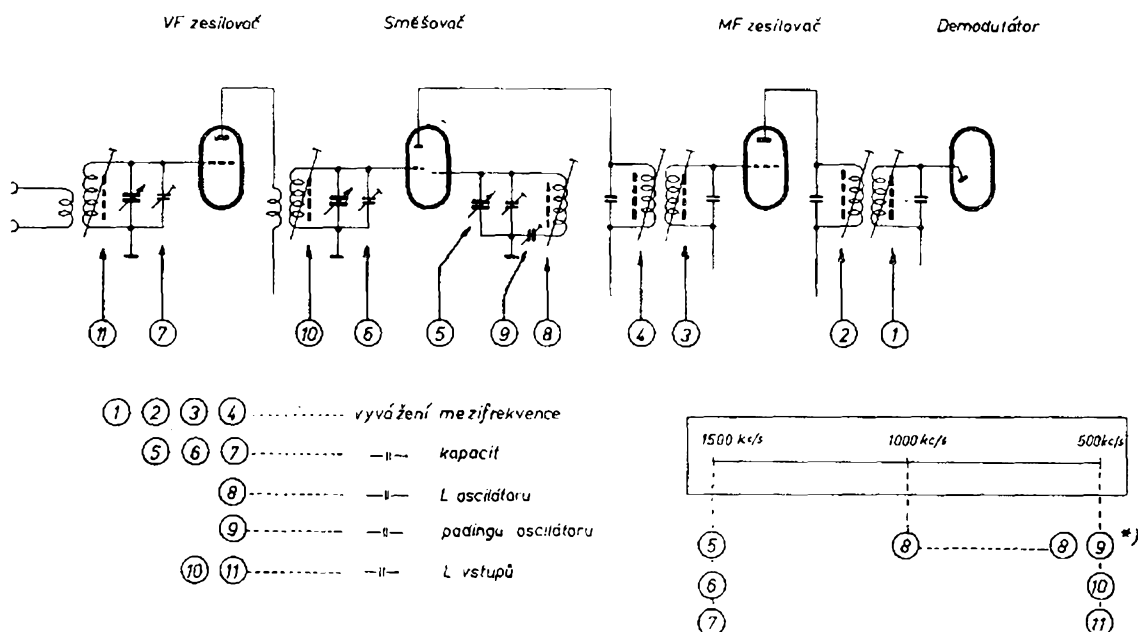
křivka mezifrekvence nebo celého přijímače, je neelegantnější vyvažovací metodou; při ní bezprostředně vidíme vliv každého zásahu do okruhů na celkovou resonanční křivku a tím i na citlivost, selektivitu a nf reprodukci vyvažovaného přijímače. Předpokládá však tři složité pomocné přístroje, t. j. pomocný vysílač, frekvenční modulátor a osciloskop. První a třetí se hodí i k bezpočtu jiných měření v amatérské praxi, takže alespoň technické referáty a kolektivní laboratoře ČRA by se měly zaměřit na jejich zhotovení; frekvenční modulátor, který se v poslední době objevil v továrním provedení v prodejnách Elektry a o jehož amatérské konstrukci již zde bylo také psáno, se hodí právě jen ke sladování přijímačů (resp. též k nastavování širokopásmových pevně naladěných okruhů a pásmových filtrů ve zdvojovačích moderně pojatých vícepásmových amatérských vysílačů), ale vyplatí se zaručenými výsledky a názorností, cennou zvláště při technické instruktáži začínajících konstruktérů.

Zajímavou odrůdou této metody je zařízení, znázorněné na obr. 1, které používá obráceného superheterodynového principu k získání automaticky laděného vstupního signálu, frekvenčně modulovaného okolo žádané střední hodnoty, takže je možné pouhým laděním přijímače dostat na osciloskopu resonanční křivku celého přijímače na kterémkoli bodu jeho ladičního rozsahu a z jejího tvaru a výšky určit změny citlivosti a selektivity podle přijímaného kmitočtu, t. j. dokonale vidět souběh. Oscilátor v triodě ECH kmitá na mezifrekvenčním kmitočtu vyvažovaného přijímače, na mřížku heptody ECH se slabou kapacitní vazbou přivede oscilační kmitočet z oscilátoru přijímače. Jejich interferencí vzniká vstupní kmitočet přijímače, a to automaticky a bez ohledu na naladění vstupu přijímače, protože je určen současně laděným osciláto-

rem. Kmitočet mezifrekvenčního oscilátoru je frekvenčně modulován reaktanční elektronkou, řízenou časovou základnou osciloskopu. Přivedením nízkofrekvenčního napětí 1 kc/s nebo 10 kc/s do katody ECH dostaneme na resonanční křivce na stínítku osciloskopu cejchovní špičky vzdálené od sebe po 1 nebo 10 kc/s, takže můžeme odečítat šířku propouštěného pásma přímo se stínítku. Výstupní napětí se odeírá z katodového sledovače EF22, pro dosažení nízké impedance, odpovídající vstupní impedanci přijímače (připojí se antenní zdířku).

Běžné použití signálu z pomocného vysílače

Tato metoda byla již zveřejněna a není třeba zabývat se podrobněji vlastním postupem. Sluší toliko podtrhnout nutnost vyřazení automatického vyrovnávání citlivosti spojením obvodu vyrovnávacího napětí na kostru, aby se vyvažovací zásahy projevovaly zřetelně. Při použití magického oka přijímače jako ukazatele vyvážení a při zapojení mikroampérmetru v serii se svodem AVC diody k zemi (indikace měřením proudu, zvětšujícího se se zlepšením vyřazení, kdy vlastně dočasně zapojujeme AVC diodu jako diodový voltmetr) pouze odpojíme vedení AVC k mezifrekvenčním a vstupním elektronkám, to jest vyřadíme činnost AVC, aniž bychom zamezili vzniku AVC napětí; totéž platí, indikujeme-li vyřazení měřením ÚVC napětí na spádovém odporu AVC diody s elektronkovým voltmetrem. Při těchto třech způsobech indikace nemusí být signál z pomocného vysílače modulován. Volíme-li však měření na výstupu přijímače, t. j. měříme-li až za demodulací velikost nf složky signálu, musí být vstupní signál modulován konstantním nf napětím. Jako výstupního voltmetru lze použít libovolného st voltmetru, resp. též

*) je-li (9) pevný, vyvažuje se na jeho místě (8) a naopak.

Obr.3

osciloskopu, jimž znázorňujeme vyladění jen jako změny svislé výšky obrazu. Tento způsob je méně únavný než dlouhé, soustředěné pozorování nepatrných změn vychýlení ručky voltmetru.

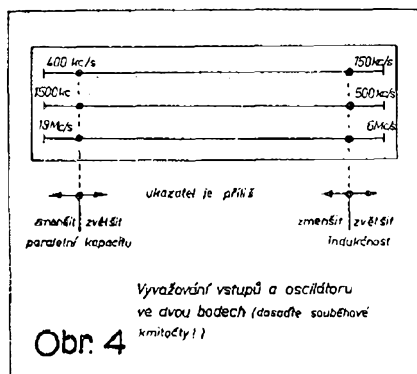
Má-li přijímač vestaven též záznejový oscilátor pro příjem nemodulovaných telegrafních signálů, přivádíme na vstup přijímače nebo mezifrekvenční části signál nemodulovaný, zapneme záznejový oscilátor a měříme na výstupu velikost výsledného nf napětí. Při tomto způsobu lze pozorovat zajímavý a poučný zjev: při vyvažování výstupního okruhu posledního mf transformátoru u diody, na něž se přivádí napětí ze záznejového oscilátoru, projeví se změna naladění mf okruhu ve slabé změně výšky zázneje; dokazuje to, že i při vazbě nepatrnou kapacitou řádu 1–10 pF je obvod záznejového oscilátoru přece jen zatížen kapacitou navázaného obvodu (poučné zejména pro amatéry vysíláče — posouzení vlivů na stabilitu oscilátoru!).

Slaďování podle sluchu je nejméně spolehlivé, protože ucho má schopnost akomodo-ovat svoji citlivost. Tento způsob je možný jedině tehdy, když pečlivě udržujeme napětí vstupního signálu na hranici slyšitelnosti, protože jedině tehdy můžeme spolehlivě určit špičku vyladění.

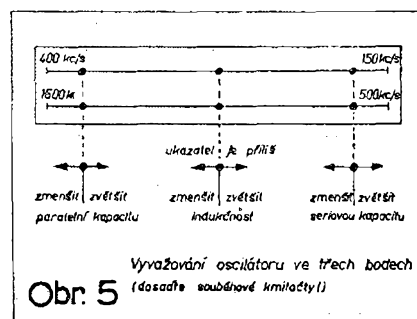
Naladění oscilátoru

Samostatně lze oscilátor nastavit na požadované hodnoty nejlépe tak, že jej přijímáme jako kterýkoli jiný vysíláč interferenčním vlnoměrem nebo druhým přijímačem, resp. griddipmetrem ve funkci interferenčního vlnoměru. Zvláště výhodné je, má-li použitý indikační přijímač nějaký stavitelný západkový systém; západky (rastry) si nastavíme na vypočtené souběžové kmitočty a máme při přeladování zaručeno vždy stejné naladění. Měřený oscilátor pak vyvažujeme změnami indukčnosti a paralelní kapacity, resp. i sériové kapacity, je-li proměnná.

Vyvažujeme-li oscilátor přímo v přístroji na danou stupnici, postupujeme podle známých již způsobů. V obr. 4 a 5 jsou uvedeny nutné změny a jejich smysl.

Obr. 4

Obr. 5

Zvláště přesný způsob vyvažování oscilátoru v hotovém přijímači je tento: Na mřížku směšovače jsou připojeny nemodulované výstupy dvou pomocných vysíláčů, z nichž jeden (A) je naladěný přesně na mezifrekvenční kmitočet, druhý (B) na daný souběžový kmitočet vstupu. Vyvažovaný oscilátor (C) přijímače kmitá a dává směšovaným s kmitočtem (B) také mezifrekvenční kmitočet. Není-li oscilátor správně naladěný, jsou oba mezifrekvenční kmitočty rozdílné a vzniká mezi nimi záznejový tón, slyšitelný a měřitelný na výstupu přijímače. Oscilátor je pak správně vyvážen, když jsme dosáhli nulového zázneje. Na krátkých vlnách stačí, je-li záznej blízký nule, protože dosažení nulového zázneje je tu obtížné, a slyšíme-li na př. při naladění na 20 Mc/s tón 400 c/s, je přesnost $\frac{400}{20 \cdot 10^6}$ t. j. 0,002%.

Samostatné vyvažování vstupních okruhů

Abychom mohli naladit vstupní okruhy samostatně, vyřadíme z činnosti oscilátor buď zkratováním jeho ladičského okruhu, nebo odpojením mřížkového svodu od země, nebo konečně odpojením anodového napětí oscilátoru. Na anténní zdířku přivedeme co největší možné napětí z pomocného vysíláče (pro poměrně nepatrné zesílení vstupních obvodů je nutná velikost signálu cca 0,1–2 V), a měříme přímo na výstupu směšovače některým z těchto způsobů:

1. Podle obr. 2 zapojíme dočasně mezi anodu směšovače a horní konec mezifrekvenčního transformátoru odpor 1 až 5 k a měříme spád napětí na něm elektrickým voltmetrem mezi anodou směšovače a kostrou. Při amatérských konstrukcích můžeme tento odpor v přijímači nechat stále a po měření jej jen spojit do zkratky; při pozdějším vyvažování pak máme zjednodušenou práci. Signál z pomocného vysíláče nemusí při této metodě být modulován, protože měříme přímo vf napětí.

2. Zapojíme odpor jako v případě 1. a zesílený modulovaný signál zavedeme s anody vazební kapacitou dočasně na diodu, která signál usměrní. Demodulované nf napětí pak normálně měříme na výstupu přijímače.

3. Modulované napětí jako v případě 2. demodulujeme pomocným demodulátorem, na př. t. zv. sledovačem signálu.

4. Je-li blokovací kondensátor stínící mřížku směšovače větší než asi 5 nF, zmenšíme jej pod tuto hodnotu a na stínící mřížku připojíme střídavý voltmetr nebo sluchátka (samořejmě přes oddělovací kondensátor). Stínící mřížka zde působí jako anodový detektor, takže na ní můžeme signál měřit nebo slyšet.

Ve všech těchto případech vymezíme rozsah ladění vstupních okruhů nalaďením samotného a paralelní kapacity okruhu na souběžových bodech.

Použití ssací metody

Při uvádění do chodu amatérsky konstruovaných přijímačů lze též výhodně použít ssací metody za pomoci griddipmetru nebo pomocného vysíláče vybaveného mikroampérmetrem v serii s mřížkovým svodem. Zde nepracujeme ani tak s vypočtenými souběžovými body, jako lépe s vymezováním rozsahu ladění vstupních okruhů i ladičského okruhu oscilátoru na předpokládanou šířku a potřebné hraniční kmitočty. Výhodou je, že přijímač nemusí být zapojen, ba dokonce ani dohotoven. Na nižších rozsazích má tato metoda poměrně malou přesnost a slouží jen k orientaci, ale její cena

stoupá s přibývajícím megacykly; při práci na ukv přijímačích je nenahraditelná.

Použití souvislého spektra kmitočtů

Přivedeme-li na vstup signál, obsahující velký počet harmonických, můžeme tyto harmonické přijímat na jejich kmitočtu. Je-li základní kmitočet tohoto signálu poměrně nízký (200 c/s až 2 kc/s) a je-li jeho tvar takový, aby obsah harmonických byl co možná největší (obdélníkové kmitky z multi-vibrátoru, pilové kmitky z osciloskopu, pulsy), slyšíme takový signál až i na velmi krátkých vlnách jako souvislý tón, který můžeme měřit na výstupu přijímače. Jeho velikost je závislá na dokonalosti vyvážení všech okruhů v přijímači. S výjimkou oscilátoru, který je třeba nastavit některou z probraných tam metod, vybírá si každý okruh ze souvislého spektra samočinně správný kmitočet, takže odpadá nutnost přesného nastavování kmitočtů. Prostým protočením ladičského kondensátoru na všech rozsazích a pozorováním změn výstupního napětí zjistíme dokonalost souběhu; výše uvedené zkřížení souběhu se markantně projeví jako klesnutí výstupního napětí v bodu zkřížení na nulu.

Ke zdrojům souvislého spektra se pravděpodobně ještě vrátíme v dalším, prakticky zaměřeném článku. Zde jen ještě zmínka o tom, že takovým zdrojem může být v nouzi i špatně odrušený elektrický spotřebič, motor se znečištěnými kartáčky, vysokofrekvenční masážní přístroj nebo jiskřící bzučák. Pro amatéra nevybaveného měřicími přístroji zmíněnými dříve je proto tato metoda nadmíru cenná. Zkuste a přesvědčte se.

Vyvažování podle přijímaných stanic

Tento způsob je dřevní metodou amatérského dávnověku. Při zvláštní bedlivosti lze i ji dosáhnout poměrně přijatelných výsledků, ale přesto je ze všech nejméně přesná a nejméně žádoucí. Měli bychom k ní sáhnout jen v případě skutečné nouze, a to jen k okamžité nápravě, kterou při nejbližší příležitosti zabezpečíme a zdokonalíme opakovaným vyvážením podle některého z výše uvedených způsobů. V čem jedině tato metoda vyhoví, je kontrola naladění oscilátoru podle stupnice; pro kvantitativní měření jakoukoli indikační metodou se však nehodí. Síla pole rozhlasových vysíláčů je náramně nestálá záležitost, kdežto konstrukce jednoduchého pomocného vysíláče je tak snadná a jeho další využití tak mnohostranné, že by zde neměl váhat ani velmi občasný zájemce.

Slaďovací tabulka

V obrázku 3 je uveden rozvrh postupu vyvažování celého přijímače podle pořadí jednotlivých zákroků, označených pořadovými čísly. Obr. 4 a obr. 5 ukazují, jaký vliv mají jednotlivé zásahy do okruhu oscilátoru, který máme uvést v soulad se stupnicí přístroje, a to v obr. 4 pro dva souběžové body (při pevném paddingu), v obr. 5 pro tři souběžové body.

Závěrem

Praktickému výcviku svých členů ve vyvažování přijímačů by se měly metodicky věnovat hlavně pracovní kolektivy ČRA, protože jednak jim nebude nesnadné pořízení potřebných pomocných přístrojů společnou prací, jednak budou u nich takové přístroje hospodárněji využity, a konečně proto, že tím usnadní našim mladším pracovníkům milový krok k pravému poznání funkce radiového přijímače.

LADĚNÍ ZMĚNOU INDUKČNOSTI

Ing. Karel Špičák, OK1KN

Jaro je tady a rychle se blíží termín Počního dne a tak účastníci zahájili „zbrojení“. Každý budoucí účastník jistě ví, jaké technické prostředky mu umožní vítězství v letošním závodě. Proto je snadné rozhodnout se, které přístroje je ještě třeba narychlo vyrobit a pokud možná před závodem vyzkoušet. Nyní zbývá sehnat jen konstrukční materiál.

Pravděpodobně narazí většina na nedostatek ladicích kondenzátorů, vhodných pro ultrakrátkovlnná pásma. Přijde snad proto někomu vhod popis laditelné indukčnosti, zhotovitelné celkem snadno vlastními výrobními prostředky.

Jak vidíme z fotografie (obr. 1) sestává cívka ze dvou stejných rámců z měděného plechu tloušťky 1 mm. Tyto dva rámy spolu spájené tvoří dvouzátvitovou cívku. Aby se dala měnit indukčnost cívky a tím i ladit přístroj, ve kterém je cívka zamontována, zasouváme mezi závitů měděný plech tloušťky 0,4 mm, který působí jako závit na krátko. Tím zmenšujeme indukčnost cívky tím více, čím hlouběji zasouváme ladicí plech mezi závit.

V ladicím plechu můžeme vyřezat vhodné zářezy, kterými přizpůsobíme ladicí křivku indukčnosti tak, aby splňovala jakýkoliv rozumný požadavek na průběh. Použijeme-li plechu nevyřezaného, docílíme sice největší možné změny indukčnosti, zato však s nevhodným ladicím diagramem. Největší část změny indukčnosti je totiž nahuštěna do místa těsně před doražením ladicího plechu.

Na obr. 2, posice 1, je výkres jednoho rámu (druhý je stejný) a posice 2, výkres ladicího plechu. Ladicí plech je nakreslen čárkovaně původní, nevyřezaný a plně po vyřezání tak, aby křivka ladění v Mc/s byla téměř lineární.

Rámy musíme zamontovat do dvou postranic z kvalitního isolantu tak, aby vzdálenost rámců (t. j. délka cívky), byla 2,5 mm. Kromě toho musíme opatřit postranice podélnou drážkou pro zasouvání a vedení ladicího plechu. Autor zhotovil z postranic desetimilimetrového trolitulu 10 × 20 × 58, do kterého vyřezal z čelních stěn po dvou zářezech z každé strany pro upevňovací patky rámců cívky a drážku pro ladicí plech profézou cirkulárkou tloušťky 0,5 mm do hloubky 5 mm. Postranice jsou spolu spojeny v rozích čtyřmi sloupky z iso-

lantu celkem libovolných kvalit průměru 6 × 28 přišroubovaných šrouby M3 × 15

Výkres postranic zde neuvěřujeme, jednak proto, že se po smontování ukázalo, že tloušťka užitého materiálu je zbytečně velká, že by stačil trolitul tloušťky 5 až 6 mm s vodící drážkou ladicího plechu hloubky dvou milimetrů, jednak proto, že toto provedení vyžaduje výrobní prostředky, které nejsou většinou amatérů přístupny.

Konstrukci postranic ponecháme proto důvtipu a tvořivosti těch, kterým se tato metoda ladění zalíbí a připojíme zde pouze dva konstrukční náměty: Prvým je, slepit postranice z pásků trolitulu benzolem a druhým je, vymáknout vodící drážku do trolitulu nahřátým plechem, nahřátým na takovou teplotu, při které již trolitul taje, ne však tak vysokou, aby se počal spalovat. Takto provedená drážka je sice strupatá po vytažení vychladlého plechu, můžeme ji však protáhnout jemným pilníčkem (na nehty).

Můžeme předpokládat, že i zde narazíme na materiální potíže a proto pár slov o náhradních materiálech. Kdyby nebyl k dispozici měděný plech, můžeme užít i mosazného. V případě krajního nedostatku barevných kovů, mohli bychom užít na rámy zinkovaný ocelový plech a na ladicí plech hliník.

Tloušťky plechů nejsou rozhodující pro funkci cívky. Můžeme proto volit plech na rámy mezi 0,8 až 1,3 mm a na ladicí plech od 0,4 do 1,0 mm.

Nyní si můžeme říct pár slov o elektrických vlastnostech takto zhotovené cívky. Rozměry udané v obr. 2 jsou dimenzovány pro 144 Mc/s pásmo, při paralelním kondenzátoru k cívkce 8 pF.

V obr. 3 jsou výsledky měření. Křivky L udávají průběh indukčnosti při za-

souvání ladicího plechu. Čárkovaná čára platí pro nevyřezaný ladicí plech a plně vytažená pro ladicí plech vyřezaný podle obr. 2. Křivky označené f jsou průběhem rezonančního kmitočtu cívky s paralelním kondenzátorem o kapacitě 8 pF. Čárkovaná platí opět plný ladicí plech, plná pro vyřezaný.

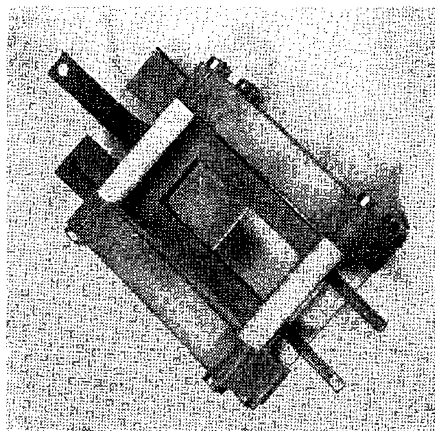
Poloha ladicího plechu je měřena v milimetrech tak, že nula odpovídá poloze plechu zasunutého mezi závit cívky jen tak, že právě ještě nezasahuje do středního okénka a osmatřiceti milimetry odpovídá poloha plechu taková, kdy je doražen až na spojku obou rámců.

Z diagramu f vidíme, že pro překrytí pásma 144 až 150 Mc/s potřebujeme posunout ladicí plech o 5,5 mm je-li plný a o 6,5 mm, je-li vyřezaný. Kromě toho vidíme, že s plným plechem mohli bychom zasáhnout ještě pásmo 220 až 225 Mc/s, ovšem s nevýhodou úzkého rozsahu ladění, asi 0,2 mm na 5 Mc/s tohoto pásma.

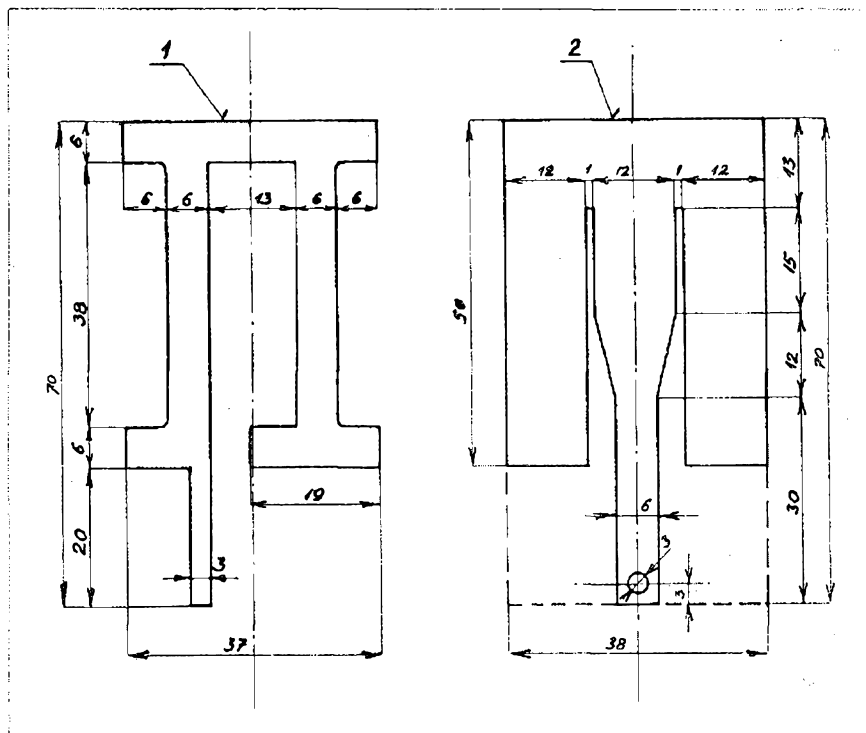
S ostatních vlastností nezachycených v diagramu stojí za zmínku činitel jakosti Q cívky. Autor naměřil při 105 Mc/s činitele jakosti $Q = 129$ a $Q = 85$ při 70 Mc/s. Na vyšší kmitočty bohužel nemá k dispozici měřicí přístroje. Při tomto měření byl ladicí plech zasunut tak, že naměřená indukčnost byla $L = 0,1 \mu\text{H}$.

Pro srovnání uvádíme, že na samonosné vzduchové cívkce o průměru $\varnothing = 13$, o délce $l = 28$ z drátu $\varnothing_r = 1$, o počtu závitů $n = 4$, bylo naměřeno toutéž aparaturou jako dříve, při 100 Mc/s: Indukčnost $L = 0,1723 \mu\text{H}$ a $Q = 65$.

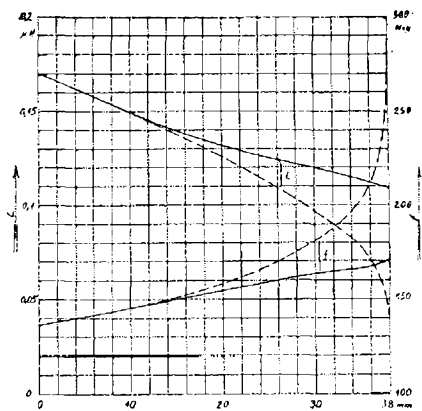
Pro konstrukci podobné cívky, která má mít jinou indukčnost, stačí abychom zvětšili, či zmenšili všechny rozměry rámců v tom poměru, v jakém si přejeme indukčnost zvětšit či zmenšit. To znamená, že rozhodneme-li se, že potřebujeme cívku o dvojnásobné indukčnosti, stačí na výkrese rámu i ladicího plechu přepsat koty na dvojnásobné.

Obr. 1. Fotografický snímek cívky.

Obr. 2. Výkres součástí cívky. Pos. 1. Rám, materiál: Měděný plech tloušťky 1 mm. Pos. 2. Ladicí plech, materiál: Měděný plech tloušťky 0,4 mm.

Obr. 3. Diagramy indukčnosti a ladění cívky. Čárkované křivky pro plný ladící plech, plně pro plech vyřezaný.

Cívka je stejně vhodná pro konstrukci jak vysílače, tak i transceiveru, či přijímače. Zejména pro konstruktéry superheterodynů je velmi vhodná. Dá se totiž velmi snadno dosáhnout souběžné vysokofrekvenčních obvodů s oscilátorem připilováním výřezů v ladících pleších.

Pohony ladících plechů cívek, ať již jednoduchých, či do skupin spřažených můžeme vyřešit šroubovým, kloubovým či strunovým mechanismem.

Bude nás velmi těšit, autora i čtenáře, uvidíme-li v brzkou na stránkách svého časopisu popisy přístrojů laděných těmito cívkami.

*

Na zalepení membrány reproduktoru do koše mnoho záloží. Není-li její přilepený kraj všude stejně široký, vede to ke zkreslení a to dost značnému, jak dokazují diagramy V. Murevského v březnovém čísle *Radio*.

*

V NDR pracují na zvyšování účinnosti reproduktorů. Nyní sestavili reproduktor pro zatížení 1000 W zvukového výkonu. Poněvadž toho času nemají po ruce tak výkonný zesilovač, jsou nuceni při měření na reproduktoru napájet jej přes převodní trafo ze střídavé sítě. Potíže jsou i s materiálem na membránu, která vydrží zatím max. 50 hodin provozu (dural 0,15 mm).

Nachrichtentechnik

Televise ve Varšavě a v Katovicích

Přípravné práce v televizi v Polsku pokročily již tak daleko, že bude v roce 1952 začato se stavbou prvního televizního vysílače ve Varšavě. Televizní přístroje vyvinuté v r. 1949 používaly 411 řádků a později přešly na 625 řádků. Televise v Anglii používá 405, v USA 525 řádků. Přístroje střední jakosti mají 15 až 18 elektronek, kvalitnější přístroje 27 elektroněk.

Je počítáno s výměnou televizních programů se Sovětským svazem, Československem, Maďarskem a Rumunskem, což bude usnadněno stejnou televizní normou (625 řádků).

Po Varšavě bude zřízeno další studio v Katovicích. Pro amatéry budou nyní pořádány kursy.

Nachrichtentechnik

Seriová výroba infračervených žárovek v Maďarsku

Spojené elektrotechnické továrny na žárovky v Maďarsku brzo započnou se seriovou výrobou infračervených žárovek, jejichž tři prototypy byly vyrobeny před několika měsíci. Jejich použití bude velmi široké, od sušení papíry, přes sušení kůže, kožíšin, bavlněného textilu až k sušení nastříkaných autokaroserií. Doba sušení se tím zkrátí na jednu třetinu. Vyznamenaný vedoucí provozu v žárovkovém oddělení Spojených továren si vzal se svou skupinou zavedení seriové výroby za svůj socialistický závazek.

Nachrichtentechnik

NĚKOLIK ZKUŠENOSTÍ Z PRÁCE KOLEKTIVNÍ STANICE

Ing. O. Petrůček, OK1NB

Před více než dvěma roky byl u nás uveden v život nový způsob radioamatérské práce — práce v kolektivech a radioamatérských kroužcích. Dnes, kdy máme již dostatečný časový odstup, můžeme se poohlédnout zpět na práci kolektivních stanic.

Je možno říci, že pro všechny kolektivní stanice se nevyvíjejí stejně. Vidíme několik velmi schopných a dobře vedených kolektivů, pak většinu středně pracujících a konečně se setkáváme i s kolektivkami, které vyvíjejí buď velmi malou, anebo vůbec nepracují. Je naprosto zřejmé, že zde platí zásada: Jaký kolektiv, taková i jeho práce. A pracovní výsledky — to je jakýsi barometr zájmu jednotlivých členů kroužku, je to indikátor dobré vnitřní organizace, cílevědomého rozdělení úkolů — krátce je to hmatatelný důkaz, že to v kolektivu klapě. Není však účelem tohoto článku rozebírat podrobně činnost našich kolektivů s takovéto stránky. Naopak, rád bych zde uvedl všeobecné a základní poznatky z práce na kolektivce, které by mohly být případnou informací a poučením pro ty, kteří ke své činnosti právě s nadšením přistupují.

A je to právě nadšení pro věc a její cíle, které každého z nás přivedly k radioamatérismu, nadšení, které je prvním předpokladem všech dalších úspěchů. Z tohoto hlediska musíme především naši činnost chápat a posuzovat. Sebelepší technické vybavení kolektivní stanice, co nejlépe zařízená laboratoř nebo dílna — to vše nebude mnoho platné, bude-li kolektiv scházet nadšení pro věc — nadšení skutečně kolektivní, nikoli pouze několika jednotlivců.

Myslím, že je správné, uvědomí-li si kolektiv, že vysílání samo není jeho jediným cílem. Opatřit co nejrychleji vysílač, přijímač a ostatní náležitosti a pak už jen střídát RO u klíče — to je činnost příliš jednoduchá, než aby přinesla nakonec něco nového. Je proto správnější a přirozenější, je-li kolektivka dobře vedena i po stránce konstruktérské, opravářské a pod. Konec konců — přání, jaký má být život kolektivní stanice, toto přání musí vyjít přímo z celého kolektivu, nikoli být pouhým přáním samotného zodpovědného operátora. Rozhodněte konečně sami: Co může přinést více? Vybudoje-li si kolektiv svoje zařízení z velké části sám vlastními prostředky, nebo nakoupí-li hotové přístroje, které pak jen sesadí dohromady? Mám za to, že k zařízení cílevědomou práci vybudovanému má pak každý člen kolektivu daleko větší vztah a dovede s ním pak i lépe zacházet.

Pro činnost na pásmech je tedy kolektivní stanice již společnou prací všech členů kroužku náležitě vybavena a jde nyní o provoz samotný. A je opět věcí dobré organizace a podrobně plánovaného postupu, má-li kolektiv dostatečný počet RO, či nikoli. Má-li kolektivní stanice žit, je téměř povinností každého člena, aby v nejkratší době zvládl veškeré podmínky, předepsané pro RO a složil patřičnou zkoušku, která by jej opravňovala k aktivní práci u vysílače. Přesto jsem se setkal se soudruhy, kteří měli z RO-zkoušky skoro bych řekl strach a oddalovali její termín, pokud to šlo — ne-

důvěřovali sami sobě. Je pak povinností kolektivu a jeho vyspělejších členů umět v takových případech nejen přesvědčit, ale i poradit a v mnohých případech poradit hodně a hodně být nápomocen.

Pokud se týká vlastního provozu stanice, představují si jej vždy jako provoz, který je důsledně udržován celým kolektivem. V žádném případě není správné, zasedne-li jeden RO ke klíči a zahlubá se do své záliby tak, že zapomíná na ostatní kolem sebe, kterým pak dá obvykle dosti práce jej od klíče odtrhnout. V takových případech je především nutno si uvědomit, že amatérské vysílání přestalo být pro nás pouhou zálibou a stalo se něčím mnohem závažnějším — prostředkem k obraně světového míru, prostředkem k obraně naší vlasti. Je třeba, aby RO pracující na krátkých vlnách, měli vždy pocit plné zodpovědnosti za své vysílání, znali přesně jeho hlavní náplň, věděli nejen co vysílají, ale i proč vysílají a projevovali vysokou kázeň vůči kolektivu na pásmu i ve své stanici.

Je velmi účelné rozdělit provozní čas do pevného plánu a zavést jakési „služby“ u klíče, které by pak byly všemi operátory přesně dodržovány. Nesmíme přitom zapomenout na náhradníky. Nesprávným časovým rozdělením provoz stanice velmi trpí a vede někdy k částečnému rozladění všech zúčastněných.

Koncesní podmínky předepisují přítomnost zodpovědného operátora, je-li stanice v provozu. Je proto důležité volit za zodpovědné operátory takové soudruhy, kteří na tuto funkci podle svých časových dispozic stačí. Naopak, od zodpovědného operátora pak čekám, že v případě, kdy nemůže z časových, nebo i jiných důvodů funkci řádně plnit, postará se kolektiv o svou včasnou a rovnocennou náhradu.

Je lépe, schází-li se kolektiv raději méněkrát do týdne, ale tak, aby si každý člen z takové schůzky odnášel vždy co nejvíce. Je pak na vedoucím kroužku, jakým způsobem dovede společné schůzky uspořádat. Nemusí to být vždy jen vysílání — kolektiv se může scházet k práci na stavbě různých pomocných zařízení, může se soustředit na přípravu pro účast na různých spojovacích službách, cvičeních a j., může vést svůj vlastní rychlotelegrafní kurs a pod. U početnějších kroužků lze pak jednotlivce rozdělit do zájmových skupinek, které mohou pracovat paralelně a vyměňovat si vzájemně získané zkušenosti. Krátce řečeno — činnost kolektivu musí nakonec plynout z jeho vnitřních potřeb.

Autor těchto řádků měl možnost sledovat úsek života jedné z našich kolektivních stanic, kde se mnohé dělalo dobře, ale právě tak i mnohé špatně. Uvedené úvahy jsou jakousi výslednicí ze zkušeností tam získaných, jsou vlastně jakýmsi vnitřním přáním, jak by se práce v kroužcích asi měla vést.

Avšak nejen přáním. Rádi bychom viděli na stránkách našeho nového časopisu i hlasy z ostatních kolektivů, zvláště takových, které by jiným mohly být vzorem. Nenecháme si své zkušenosti v zásuvce — nebo nestojí snad práce našich kolektivních stanic za diskusi?

SMĚROVÉ ANTENY

(Pokračování)

Ing. Alex. Kolesnikov OK1KW

V 5. čísle Amatérského Radia byly probrány základní vlastnosti souřazových směrových anten. Správné využití anten předpokládá, že veškerá vlnová energie vysílače je s nejmenšími ztrátami přiváděna napájecím vedením (dvoudrátovým nebo koaxiálním) k samotné anteně. Ztráty při přenosu energie jsou způsobeny:

1. ohmickými a dielektrickými ztrátami na vedení,
2. ztrátami vyzařováním¹⁾,
3. ztrátami vzniklými odrazem na zakončovacím, zatěžovacím odporu vedení.

V našem případě zátěží je vstupní odpor anteny. Tento odpor musíme znát pro každou konstrukci anteny, abychom dosáhli co nejmenších ztrát. Ztráty odrazem jsou nejmenší (případně = 0) je-li vstupní odpor anteny (předpokládáme v dalším, že antena pracuje na svém rezonančním kmitočtu a tudíž vstupní odpor je čistě ohmický²⁾) roven vlnovému odporu napájecího vedení. Tak na př. půlvlnná antena na 50 Mc/s napájena uprostřed má vstupní odpor $R_p = 64 \pm 70 \Omega$ (podle tloušťky vodiče) a nejmenší ztráty odrazem budou při napájení 70Ω v kabelem. Normální 3prvková Yagi-ho antena ($d = 0,1 \lambda$; $0,15 \lambda$) má $R_p \approx 12 \pm 15 \Omega$ — napájíme-li ji 70Ω kabelem vzniknou značné ztráty.

Velikost ztrát odrazem je dána poměrem $\rho = \frac{\text{zatěžovací odpor}}{\text{vlnový odpor vedení}}$

$= \frac{R_p \text{ anteny}}{Z_0 \text{ vedení}}$ a je určována poměrem stojatých vln ρ na vedení. Je-li $\rho = \frac{R_p}{Z_0} = 1,3$ je ztráta odrazem pouze 1% energie přiváděné z vysílače.

Je-li $\rho = 2$ je ztráta = 10%.

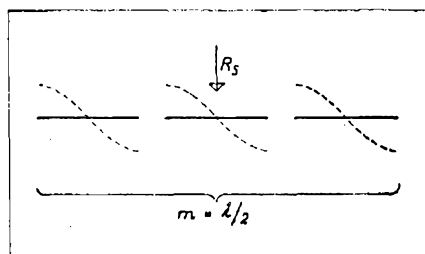
Je-li $\rho = 10$ je ztráta = 67%.

Uvedené hodnoty platí pro bezdrátové vedení. Ve skutečnosti na př. dvojdrátové vedení s igelitovou izolací, osvětlovací šňůra i koaxiální vedení dávají ztráty větší než uvedeno, zvláště na kmitočtech nad 100 Mc/s.

Z uvedeného je patrné, že to co získáme směrovou antenou, můžeme do značné míry pokazit nevhodným způsobem napájení.

¹⁾ Viz článek: nad 1000 Mc/s K. V. č. 1 roč. 1950.

²⁾ Viz článek: Skládané dipoly K. V. č. 3, roč. 1950.

Obr. 1.

Jaký je vstupní odpor souřazových směrových anten? K jeho stanovení potřebujeme znát 2 veličiny:

1. vyzařovací odpor určený především počtem použitých $\lambda/2$ prvků, 2. vlnový odpor $\lambda/2$ prvků, určený jejich rozměry.

Vyzařovací odpor R_s $\lambda/2$ anteny je kolem 70Ω a je roven vstupnímu odporu, napájíme-li $\lambda/2$ antenu uprostřed.

Vyzařovací odpor R_s řady $\lambda/2$ prvků napájených souřazově (jakýmkoliv způsobem) obr. 1 je větší než 70Ω a lze jej určit vztahem $R_s = 60 / (1,22 + 2(m - 1)) \dots \Omega$ rov. 1. kde m je počet $\lambda/2$ prvků v řadě.

(Vždy vztažené na kmitu proudu libovolného $\lambda/2$ prvku řady.) Hodnoty R_s pro různý počet prvků je dán v tab. I.

Tabulka I.

m	1	2	3	4	5	6
R_s v Ω	73,3	193	314	433	553	675

Je patrné, že přidáním dalšího prvku vzroste vyzařovací odpor po každé asi o $100 \pm 120 \Omega$.

Směrové anteny sestávají obvykle z několika řad po m $\lambda/2$ prvků nad sebou (obr. 2) viz též obr. 3a v 5 č. AR.

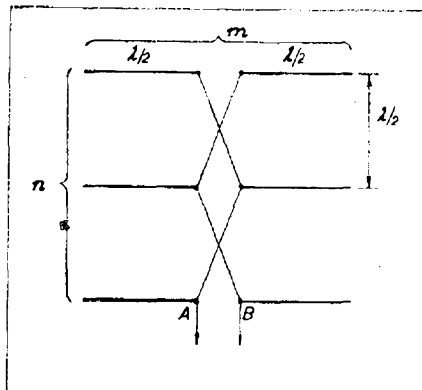
Celkový počet prvků je $N = m \cdot n$ a celkový vyzařovací odpor anteny R_Z je dán vzájemným ovlivňováním všech $\lambda/2$ prvků tak, že lze jej přibližně vyjádřit vztahem

$$R_Z = k \cdot R_s \dots \Omega \quad (2)$$

kde k je součinitel daný počtem n řad nad sebou, a R_s je vyzařovací odpor jedné řady s m prvky.

Tabulka II.

n	2	3	4	5	6
k	1,492	2,23	3,09	3,48	4,01

Obr. 2.

V tabulce II. jsou seřazeny hodnoty k podle počtu n (podle Bergmanna).

Obvykle velké směrové anteny z důvodu účelného napájení sestávají z několika jednoduchých sekcí podobných obr. 2 s počtem řad $n = 2 \div 6$ přičemž v každé řadě jsou pouze 2 půlvlnné prvky.

V amatérských poměrech takové otočné anteny lze realizovat pouze na 220 Mc/s pásmu a výše.

V tabulce III. jsou proto seřazeny hodnoty vyzařovacího odporu pro $m = 2$ a $n = 1 \div 6$.

Jak patrné z tabulky III. (čtvrtý řádek) průměrný vyzařovací odpor jednotlivého $\lambda/2$ prvku u rozsáhlejších anten je roven přibližně 70Ω ³⁾. To znamená, že v prvním přiblížení lze vyzařovací odpor R_Z víceprvkové směrové anteny určit znásobením vyzařovacího odporu jednoduchého $\lambda/2$ prvku počtem všech zúčastněných N t.j.

$$R_Z \approx N \cdot 70 \approx m \cdot n \cdot 70 \dots \Omega \quad (3)$$

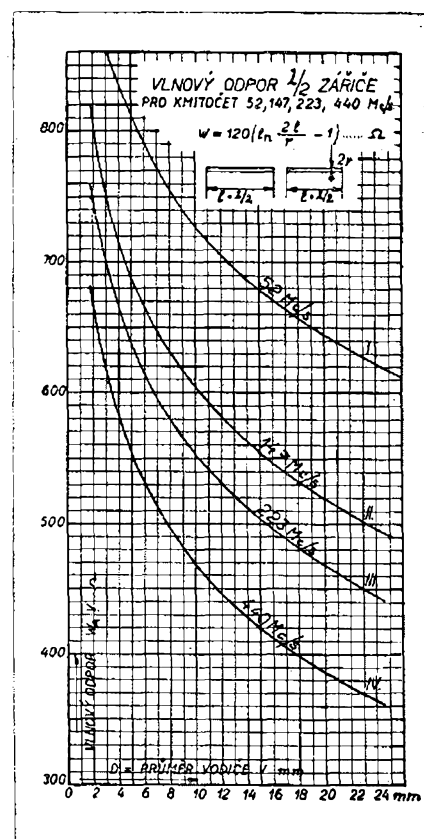
U směrovek, které mají neladěné (parasitní) reflektory ve vzdálenosti $d \approx \lambda/4$ je vliv reflektoru na vyzařovací odpor zanedbatelný.

Vlnový odpor půlvlnného zářiče (obdobu vlnového odporu vedení) je odvislý od jeho délky l a průměru $d = 2r$ a lze jej přibližně určit vztahem⁴⁾

$$W_a = 120 \left(\ln \frac{2l}{r} - 1 \right) \dots \Omega$$

⁴⁾ Ve skutečnosti není R_p u všech $\lambda/2$ prvků stejný — centrální mají R_p menší a krajní větší než 70Ω .

⁵⁾ Г. 3. Анзельберг: Антенны...

Obr. 3.

Tabulka III.

n	1	2	3	4	5	6
R_s pro $m=2$	193	287	432	596	692	775
Celkový počet prvků $N=n \cdot m$	2	4	6	8	10	12
Průměrný vyzařovací odpor $R_p = \frac{R_s}{N}$	81,5	71,8	72,1	74,5	69,2	64,6

Na diagramu obr. 3 jsou vyneseny hodnoty vlnového odporu pro průměry zářiče $2 \div 24$ mm a amatérská pásma 52, 147, 223, 440 Mc/s (střední pásma).

Známe-li nyní vyzařovací R a vlnový W_a odpor dané směrové anteny můžeme vypočítat i vstupní odpor R_v (v kmitné napětí body A, B obr. 2) ze vztahu platného pro čtvrtvlnový vf transformátor

$$R_v = \frac{W_a^2}{R_s} \dots \dots \dots \Omega \quad (5)$$

Tak na př. zvolíme-li průměry trubek pro $\lambda/2$ zářiče

na 147 Mc/s $\varnothing = 12$ mm,
na 223 Mc/s $\varnothing = 8$ mm,
na 440 Mc/s $\varnothing = 4$ mm,

t. j. takové, aby byly samonosné upevníme-li je pouze na jednom konci, pak vlnový odpor všech těchto prvků bude stejný $W_a \approx 580 \Omega$ (viz obr. 3).

Lze tedy snadno podle rov. 5 vypočítat vstupní odpor směrovek s počtem prvků $2 \div 12$ (reflektory v tomto počtu nejsou zahrnuty).

Vyzařovací odpory R_s pro různé druhy směrovek jsou seřazeny v tab. IV.

Tabulka IV.

n	1	2	3	4	5	6
$R_v \Omega$	1745	1172	780	565	487	435

Máme-li po ruce jiný materiál než uvedeno, na př. $\varnothing = 8$ mm pro 144 Mc/s pásmo, vypočteme vstupní odpor 6 prvkové anteny (obr. 2) takto: na diagramu obr. 3, 2 křivky II, a $\varnothing = 8$ mm zjistíme vlnový odpor $W_a \approx 630 \Omega$. Z tab. III. pro $n=3$ je vyzařovací odpor $R_s = 432 \Omega$. Dosažením získaných hodnot do rov. 5 určíme vstupní odpor R_v

$$R_v = \frac{W_a^2}{R_s} = \frac{630^2}{432} = \frac{630 \cdot 630}{432} = \frac{396900}{432} = 920 \Omega.$$

Srovnáním výsledku s obdobným případem uvedeným v tab. IV. ($n=3$, $\varnothing = 12$ mm, $R_v = 780 \Omega$) vidíme, že vstupní odpor je o 140Ω vyšší. Platí obecně, že čím slabšího vodiče použijeme ke konstrukci antenních prvků, tím větší bude vstupní odpor celé anteny a tím obtížnější bude přizpůsobení anteny a napájecího vedení. To potvrzuje i průběh křivek na obr. 3.

Konstrukce směrových anten

Nejjednodušší druh soufázové směrové anteny je řada $\lambda/2$ anten napájených ve fázi obr. 5a, 5b. Podobné horizontální směrovky lze s výhodou použít pro spojení dvou stálých stanic v určitém směru při krajských spoj. cvičeních a rovněž Polním dnu, uděláme-li ji pro tento případ vertikální. Směrovka sestává ze 3 až 6 půlvlnných anten natažených v jedné rovině a navzájem odizolovaných izolátory (B, B'), ale propojených mezi sebou $\lambda/4$ vedením, které způsobuje, že všechny $\lambda/2$ prvky jsou napájeny ve fázi. Vhodným materiálem pro 50 Mc/s $\lambda/2$ zářiče je 2 mm měděný drát, pro $\lambda/4$ fázovací vedení — antenní lanko $\varnothing 1,5$ mm.

Vyzařovací odpor takových směrovek je $300 \div 700 \Omega$ (viz tab. I.). Zisk směrovky bez reflektorů je 2,5krát (oproti $\lambda/2$) u 3prvkové, 5krát u 6 prvkové směrovky. Směrová charakteristika je oboustranná obr. 5c (pokud nepoužijeme reflektorů), směrový úhel $34 \div 17^\circ$. Napájet je můžeme dvěma způsoby: podle obr. 5a v půli jednoho z $\lambda/2$ prvků (body A, resp. A' — v tomto případě zářič je rozdělen ve dvě izolátorem, nebo podle obr. 5b — v kmitné napětí t. j. na koncích dvou sousedních zářičů (body B, B'). U všech směrovek se doporučuje připojovat napájecí vedení tak, aby nebyla porušena vzájemná souměrnost (mechanická i elektrická) jednotlivých prvků. Proto body A a B jsou nevhodnějšími. Vstupní odpor R_v směrovky (napájení podle 5a) je roven vyzařovacímu odporu $R_s \approx 300 \div 700 \Omega$ a proto pro dobré přizpůsobení stačí zhotoviti napájecí vedení (dvojdrátové) o stejném vlnovém odporu.⁵⁾

Pro napájení podle způsobu 5b vstupní odpor v bodech B, B', B'' musíme vypočítat obdobným způsobem, jak bylo shora naznačeno v příkladě pro 144 Mc/s směrovku. Zásadně je výhodnější způsob 5a. Na 50 Mc/s pásmu jako napájecího vedení (délka max. $5 \div 10$ m) lze použít dvojžilové ploché šňůry s igelitovou izolací. Její vlnový odpor je $Z_0 = 120 \div 150 \Omega$. V tomto případě je nutno mezi napájené body (A, obr. 5a) směrovky a napájecí vedení vložit impedanci $\lambda/4$ transformátor, jehož hodnoty lze spočítat podle rovnice obdobné rov. 5 s pomocí obr. 4a a 5d.

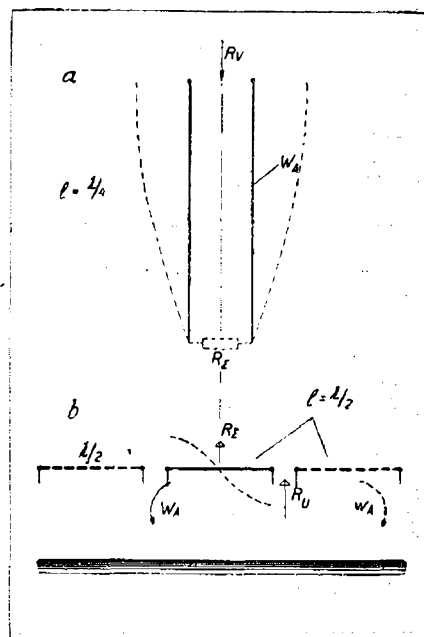
$$Z_v = \frac{Z_0^2}{R_s} \dots \dots \dots \Omega \quad (6)$$

⁵⁾ Grafické řešení rozměrná vř vedení viz na př. K. V. č. 1, 1950.

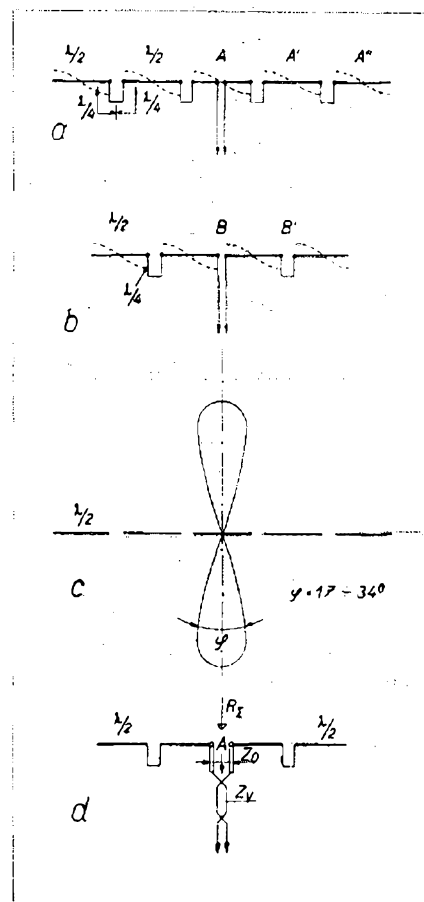
Neznámou hodnotou je tu Z_0 , proto rov. 6 napíšeme ve tvaru

$$Z_0 = \sqrt{Z_v \cdot R_s} \dots \dots \dots \Omega \quad (7)$$

Hodnoty $\lambda/4$ transformátoru pro popisovanou směrovku pro napájecí vedení s vlnovým odporem $Z_v = 150 \Omega$ (igelitová šňůra) jsou v tab. V.

Obr. 4.

Obr. 5.

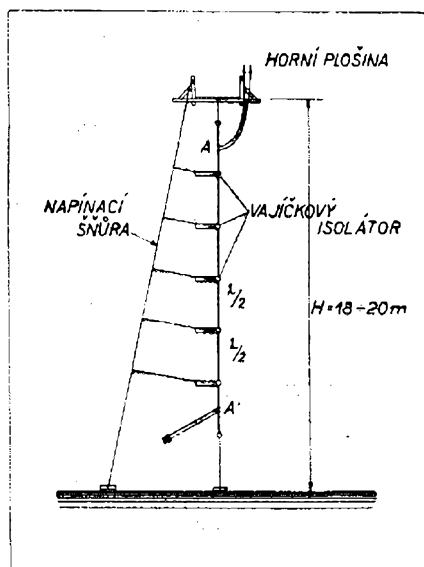
Tabulka V.

Počet prvků $\lambda/2$ n	3	4	5	6
Vstupní odpor $R_v - R_z$	314	433	553	675
Vlnový odpor transformátoru Z_0	217	255	288	318
Rozměry transformátoru $\frac{D}{d}$	3,2	4,3	5,6	7,1

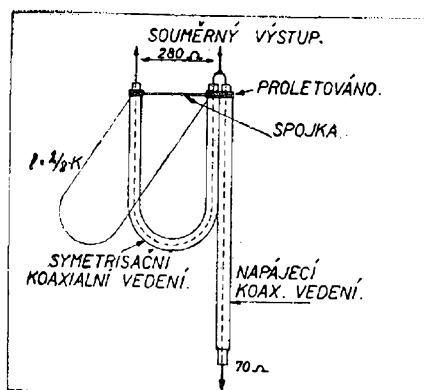
Čtvrtý řádek tabulky udává rozměry transformátoru:

D = osová vzdálenost vodičů,
 d = průměr použitých vodičů.

Tak na př. pro prvkovou směrovku s je nutný transformátor s poměrem $\frac{D}{d} = 5,6$. Máme-li 4 mm drát bude osová vzdálenost dvou drátů transformátoru $D \approx 22$ mm. Tuto vzdálenost drátů je nutno po celé délce transformátoru (pro 50 Mc/s pásmo asi 140 cm) udržovat 3 ÷ 4 rozpěrkami.

Obr. 6.

Obr. 7.

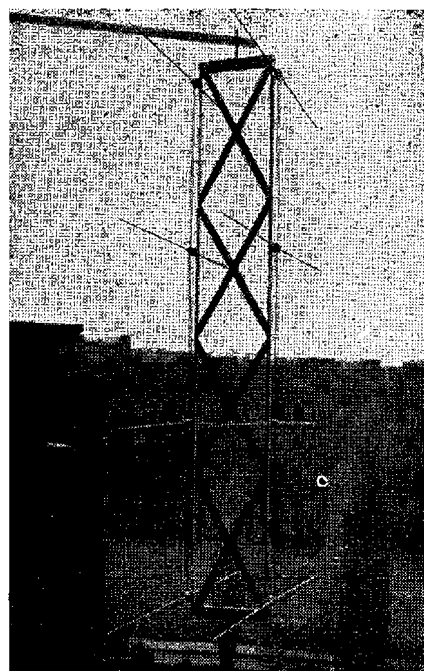
Popisujeme podrobněji tento druh pevných (neotočných) směrovek proto, že jich lze s výhodou použít při práci v terénu o Polním dnu, pracujeme-li na nebo pod triangulační věží. Šestimetrová vertikální směrovka pro 50 Mc/s pásmo vyžaduje výšky 18 ÷ 20 m obr. 6. Během denního provozu na horní plošinu lze směrovku napájet na horním konci (bod A uprostřed posledního $\lambda/2$ zářiče). V noci provoz bývá hlavně na 50 Mc/s a lze pro něj použít těžší směrovky napájené zdola (bod A').

Podobná směrovka má výhodu úzkého vertikálního diagramu (17°) výhodného pro dálková spojení; má malý (pro 50 Mc/s) výškový úhel⁴⁾ a je všesměrová. Byla vyzkoušena o PD 1951.

Všechny směrovky lze napájet i koaxiálním vedením s vlnovým odporem $Z_0 = 50 \div 150 \Omega$. V tomto případě je nutno provést nejen přizpůsobení vstupního odporu anteny a vedení, ale provést i symetrizaci koaxiálního vedení. Většinou směrovky, jakož i $\lambda/2$ zářič jsou elektricky souměrné vůči zemi, koaxiální vedení nikoliv. Spojením těchto dvou částí porušuje se souměrnost anteny, což je zvláště škodlivé na UKV.

Symetrizaci koaxiálního vedení lze provést mnoha způsoby, avšak pro směrové anteny zvláště výhodný je způsob naznačený na obr. 7. Z kabelu, který máme k dispozici ustříhneme kousek, jehož „elektrická“ délka je rovna $\lambda/2$. Elektromagnetická energie šíří se v dielektrickém prostředí kabelu pomaleji než ve vzduchu a za stejnou dobu „proběhne“ kratší vzdálenost. Proto vzdálenost odpovídající $\lambda/2$ ve vzduchu je v kabelu kratší. Zkrácení je odvislé od dielektrické konstanty izolantu použitého pro středění vnitřního vodiče kabelu a též od jeho celkové konstrukce. Zkracovací součinitel u výprodejních koaxiálních kabelů s kalitovými perličkami je $K_k \approx 0,7$, s trolitulovými perličkami $K_t \approx 0,91$, s polystyrolovou ohebnou „duší“ $K_p \approx 0,641$.

⁴⁾ Viz články v 5. č. A. R., s. 52.

Obr. 8.

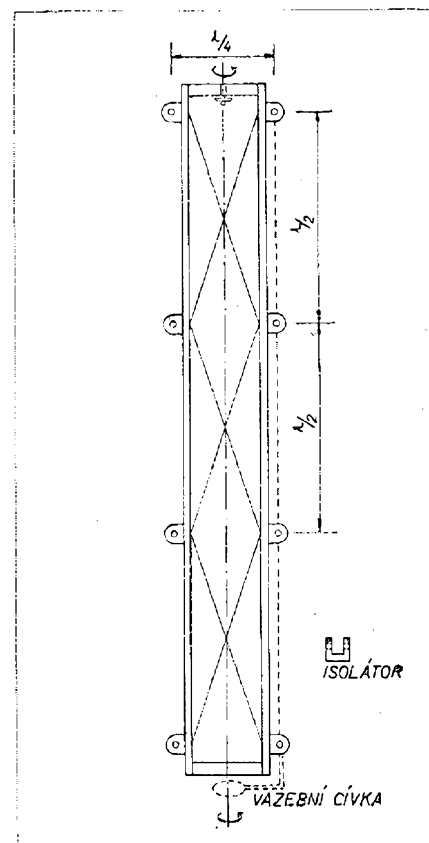
Potřebnou délku kabelu určíme na př. pro 52 Mc/s $\lambda/2 = 286$ cm
 $l = \lambda/2 \cdot K_p = 286 \cdot 0,641 \approx 183$ cm
pro hnědý kabel $\varnothing$ vnější 15 mm, $\varnothing$ žíly 1,8 mm.

Toto je „elektrická“ nebo funkční délka daného kabelu pro $\lambda/2$. Konce kabelů napájecího vedení a symetrizačního (jak je naznačeno na obr. 7) zbavíme ochranného igelitového pláště (10 ÷ 15 mm) a propojíme (proletujeme) mezi sebou vnější pláště (měděné pletivo koaxiálního kabelu obr. 7), vnitřní žíly napájecího a symetrizačního kabelu na jednom konci proletujeme rovněž. Pak stočíme do U symetrizační kabel tak, aby vzdálenost mezi body A a B (obr. 7) byla 30 ÷ 35 mm. V bodech A, B získáváme nejen souměrný výstup, ale i 4krát větší výstupní impedanci než je impedance použitého koaxiálního kabelu. To znamená, že pro 70 Ω kabel máme na výstupu 280 Ω . Všimneme-li si tab. V. nebo tab. IV. vidíme, že popsaným způsobem můžeme bez dalšího zásahu napájet buď 3 ÷ 4 prvkovou „pevnou“ směrovku neb 12 ÷ 14 prvkovou směrovku dříve probíraného typu. U směrovek menších (s větším vstupním odporem) lze toto symetrizační vedení kombinovat s normálním (dříve popsaným) impedančním transformátorem, nebo použít koaxiálního kabelu s vyšší impedancí.

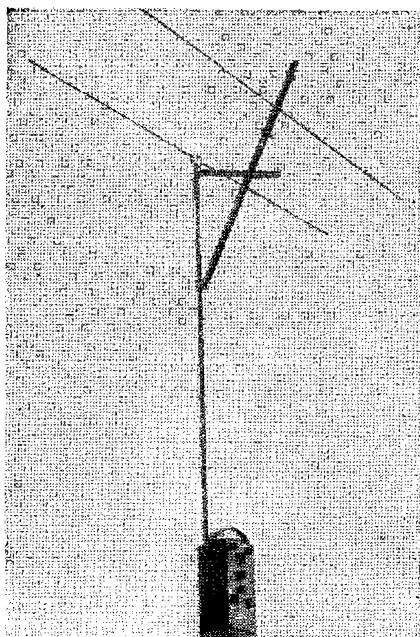
Otáčivé směrové antény

U otáčivých směrových anten s větším ziskem, vznikají potíže hlavně konstrukčního rázu. Je to především otázka:

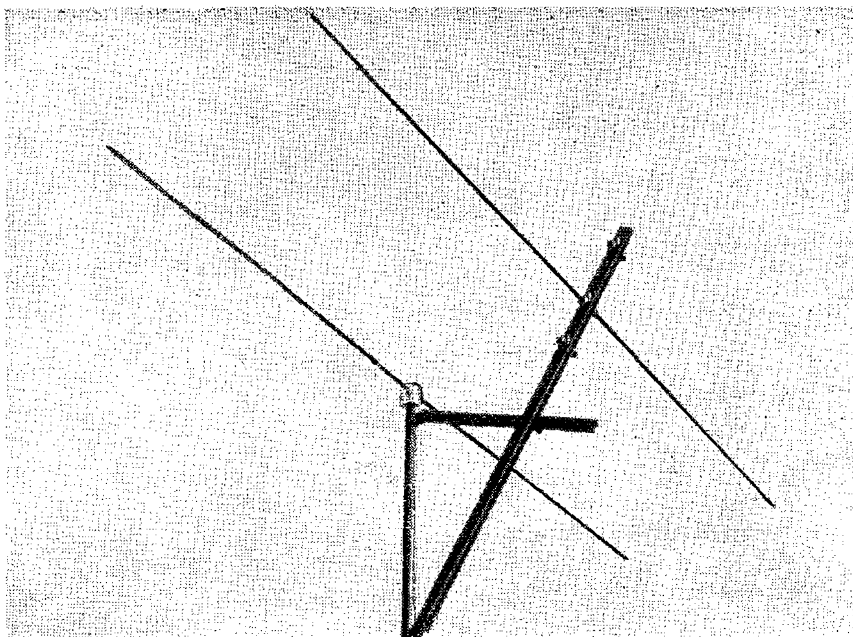
1. nosného rámu na kterém jsou upevněny půlvlnné prvky,
2. otázka pohonu a indikace směru,
3. způsob napájení anteny při možnosti plynulého natáčení,
4. přenosnost směrovky.

Obr. 8a.

Obr. 9.

Obr. 9a.

S ohledem na Polní den zmíníme se o přenosné konstrukci směrovek.

Jak patrně z fotografie (obr. 8) nosný rám směrovky je řešen jako přehradový nosník. K jeho konstrukci bylo použito bukových latěk 6×25 nebo 7×30 mm dlouhých 2 m (jsou k dostání v Kovo-matu). Jednotlivé části jsou sklíženy a sešroubovány k sobě tak, že tvoří lehkou a dostatečně pevnou konstrukci (při pádu z 25 m věže o PD 1951 porouchalo se pouze jedno rameno). Šířka rámu je přibližně $\lambda/4$ pro dané pásmo, výška 2 m je jednotná pro pásmo 144, 225, 440 Mc/s a je ještě přijatelná pro dopravu v pouličních vozech. Na bočních listech jsou ve vzdálenosti $\lambda/2$ upevněny sedlové kalitové izolátory s vletovanými

šrouby, na které se našroubovávají 6 mm hliníkové trubky o délce $\lambda/2$. Šrouby v izolátorech jsou mezi sebou propojeny skříženým dvoudrátovým vedením napájecím všechny elementy ve fázi.

Počet prvků včetně reflektorů je 12 na 144 Mc/s pásmu, 16 na 225 Mc/s pásmu, 24 na 440 Mc/s pásmu. Zisk směrovek je přibližně 12, 16, 24 oproti $\lambda/2$ na uvedených pásmech.

Napájení provedeno s drátovým stíněným vedením 215Ω . Otáčení kolem svorníku procházejícího středem horní spojky rámu a uchyceného na nosném trámku. Trámek délky asi 2 m upevňuje se k trámům triangulační věže. Nosný rám je nutno chránit nátěrem nebo impregnací.

Na fotografiích (obr. 9 a 9a) je konstrukce lehké přenosné směrovky namontované přímo na skříňce malého přenosného zařízení. Nosný „stožár“ je 20 mm tenkostěnná trubka, která současně tvoří plášť koaxiálního vedení. Ramena v horní části „stožáru“ jsou stavitelná a sklopna tak, že reflektor je vždy ve vzdálenosti $0,15 \lambda$ na pásmech 144, 225, 440 Mc/s. Skřínka přístroje obsahujícího zařízení od 50—440 Mc/s (karuselový prepínač) a zdroje spolu s antenou, otáčí se kolem pevné podložky.

K některým speciálním otázkám směrových anten se vrátíme podrobněji v pozdější době.

JEDNODUCHÁ KONSTRUKCE UKV ZAŘÍZENÍ

Ing. A. Hruška, OK1FB

Při stavbě vysílače či přijímače pro kmitočty 50, 140, 220 a též i 420 Mc/s narážejí amatéři často na potíže s opatřováním vhodných součástí, zejména ladících kondenzátorů.

S touto potíží setkal se autor loňského roku, když bylo třeba v krátké době zhotovit přijímací a vysílací zařízení pro polní dny.

Jelikož nebylo možno získati patřičný počet ladících kondenzátorů vhodných pro konstrukci oscilátoru pro výše jmenované kmitočty, rozhodl se autor, že použije pro ladění vzdušných hrníčkových doladovacích kondenzátorů (trimrů) Tesla, které jsou běžné na trhu.

O uspořádání a konstrukci poví nyní něco v následujících řádcích a co nepoví bude patrně ze snímků.

Jednalo se o zařízení:

Vysílač pro tři pásma 50, 140, 220 Mc/s osazený elektronkou LD1 modulovaný LV1 anodové napětí 210 V příkon asi 2 Watty.

Přijímač pro tři pásma 50, 140, 220 Mc/s osazený elektronkou LD1, zesilovač s P2000 anodové napětí 140 V.

Oddělená konstrukce přijímač-vysílač dovoluje u obou nastavit optimální pracovní podmínky a především značně omezuje rušení superreakcí.

Přechod z jednoho pásma na druhé v přijímači, stejně tak jako i ve vysílači, se děje výměnou elektronky z jednoho soklu do druhého. Prepínací zařízení není a pro celý vysílač pro tři pásma vystačíme s jedinou elektronkou LD1 na oscilátoru. Taktéž i pro superregenerační detektor přijímače.

V dalším nebude podán návod na stavbu celého vysílače či přijímače, kterých už bylo popsáno dosti na stránkách K. V. Bude popsána konstrukce oscilátoru jako samostatné jednotky „bloku“ podle schéma na obr. 1 a tak jak ukazuje snímek 2.

Ze schéma je patrné, že jde o oscilátor v ultraaudionovém zapojení pro UKV běžně používaný.

Volbou elektronky LD1 dosahuje se v konstrukci bloku krátkých spojů. Jako ladícího kondenzátoru C_1 je použito vzdušného hrníčkového doladovacího kondenzátoru Tesla. Tento kondensá-

tor má počáteční kapacitu asi 3 pF a konečnou asi 33 pF. Pro rozmezí od 50 do 54 Mc/s je potřebný poměr maximální a minimální kapacity ladícího kondenzátoru.¹⁾

$$\frac{C_{\max}}{C_{\min}} = \frac{f_{\max}^2}{f_{\min}^2} = 1,16 \quad (1)$$

Diference konečné a počáteční kapacity hrníčkového doladovacího kondenzátoru je 30 pF. Tomu odpovídají tři otáčky hrníčku po 360°. Případá tudíž na jednu otáčku hrníčku o 360° změna kapacity o 10 pF. Jelikož konstrukce zařízení dovoluje otočení ladící páčky (viz dále v popisu konstrukce) jen o 90° je změna kapacity 2,5 pF.

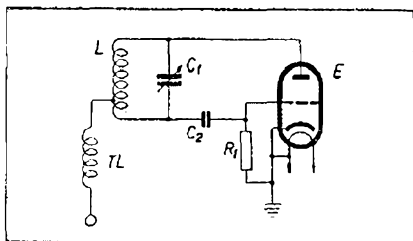
Potřebnou počáteční kapacitu kondenzátoru vypočteme podle vzorce

$$\frac{C_{\max}}{C_{\min}} = \frac{C_0 + \Delta C}{C_0} \quad (2)$$

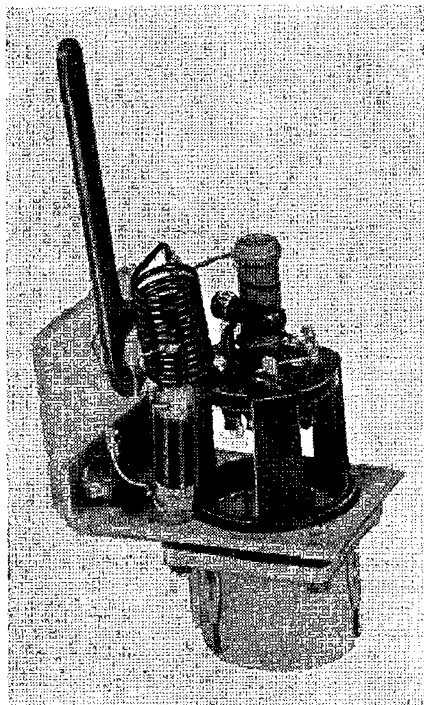
kde C_0 je počáteční kapacita,

ΔC je změna kapacity pro pootočení o 90°.

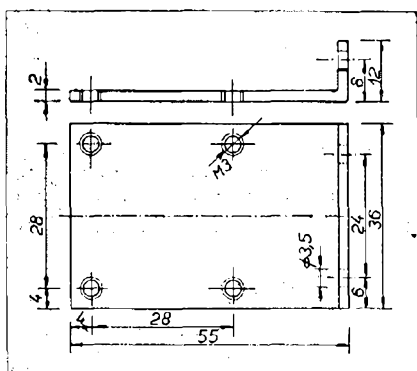
¹⁾ A. HRUŠKA: Rozvádění amatérských pásem K. V. 1950, str. 229.

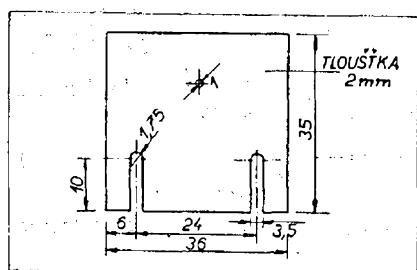
Obr. 1. Schema bloku: $E=LD1$, C_1 =dola-
dovací kondenzátor (trimr), $C_2=200$ pF ke-
ramický), $R_1=10$ K Ω ; 0,5 W, L, Tl = viz
text.

Obt. 2.

Obt. 3.

Obr. 4.

Z rovnice (2) vypočteme

$$C_0 = \frac{\Delta C}{\frac{C_{\max}}{C_{\min}} - 1} \quad (3)$$

a po dosazení pro náš případ

$$C_0 = \frac{2,5}{1,16 - 1} = 15,6 \text{ pF.}$$

Do počáteční kapacity 15,6 pF je třeba započítat asi 5 pF kapacity zapojení a elektronky, takže hrníčkový dořadovací kondensátor nastavíme na počáteční kapacitu okolo 10 pF.

Pro počáteční kapacitu 15,6 pF vy-
počteme indukčnost cívky ze vzorce

$$L = \frac{25330}{f^2 \cdot C} \quad (\mu H, \text{ Mc/s, pF}) \quad (4)$$

$$L = \frac{25330}{54^2 \cdot 15.6} = 0,55 \mu \text{H}.$$

Tomu odpovídá cívka z drátu $\varnothing 1,2$ navinutá na průměru 10 mm mající 12 závitů na délce 25 mm.

$$\text{Pro pásmo } 142 \text{ až } 152 \text{ Mc/s je } \frac{C_{\max}}{C_{\min}} = 1,15 \text{ Co} = 16,7 \text{ pF.}$$

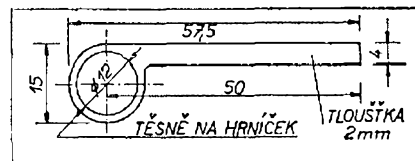
Po odečtení vlastní kapacity 5 pF nastavíme kondensátor na počáteční kapacitu asi 12 pF. Cívka bude mít indukčnost 0,1 μ H. Tomu odpovídá cívka ze stejného drátu na téžé průměru mající 4 závitů na délce 20 mm.

Pro pásmo 220 až 230 Mc/s je $\frac{C_{\max}}{C_{\min}} = 1,1$ $C_0 = 25$ pF.

Po odečtení vlastní kapacity 5 pF nastavíme kondenzátor na počáteční kapacitu 20 pF. Cívka bude mít indukčnost 0,054 μ H. Tomu odpovídá cívka ze stejného drátu na téžé průměru o 2 závitěch na délce 10 mm.

Po tomto teoretickém výpočtu, který je užitečný proto, že se snadněji a rychleji dostaneme do žádaného pásma přejdeme k vlastní konstrukci bloku.

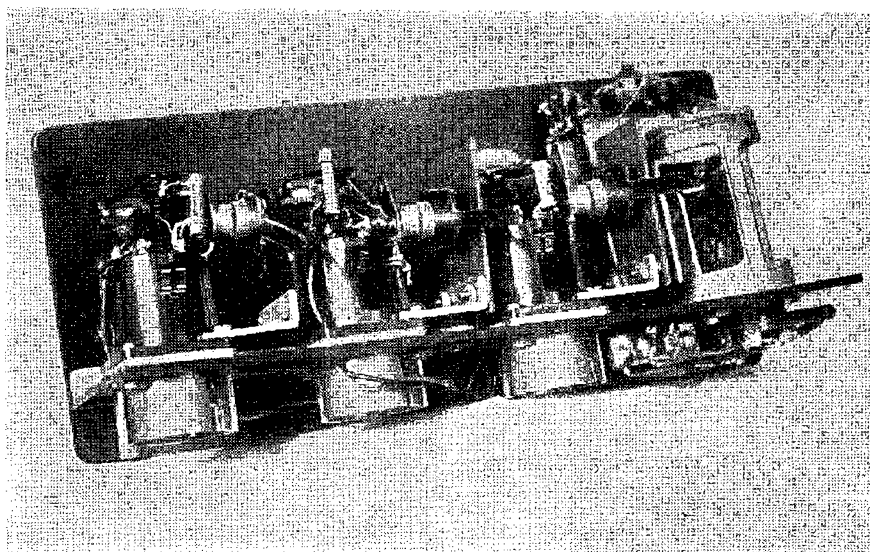
Konstrukce bloku je zřejmá ze snímku 2. Zhotovíme si držák z 1 — 2 mm silného plechu (nejlépe hliníkového pro snadnou zpracovatelnost) podle náčrtku 3. Tento držák navlékneme na sokl pro LDI a přišroubujeme k němu čtyřmi šrouby se závitem M3. Dále si zhotovíme z kvalitního vysokofrekven-

Obr. 5.

ního materiálu (trolitul, superpertinax, mihalex, není-li tedy i pertinax) příložku s otvorem pro „šroub“ doladovacího kondensátoru. Velikost a tvar příložky podle náčrtku 4. Pro upevnění příložky k držáku šrouby M3 s podložkami jsou místo otvorů drážky, aby se příložka dala přesně podle polohy kondensátoru nastavit a pak teprve přitáhnout. Poloha otvoru pro „šroub“ kondensátoru není kotvována, protože je třeba případ od případu „šroub“ přesně zalicovat pro připájení vývodu rotoru kondensátoru k anodovému očku na soklu pro LDI.

Vývod rotoru kondensátorku připájíme tak, aby byl na anodovém očku soklu elektronky, a aby se stator kondensátorku opíral o sokl. Opětím druhého konce rotoru kondensátorku v otvoru příločky vyztuží se dostatečně konstrukce a kondensátorek pěkně drží. Pájící očko statoru kondensátorku necháme směřovat nahoru.

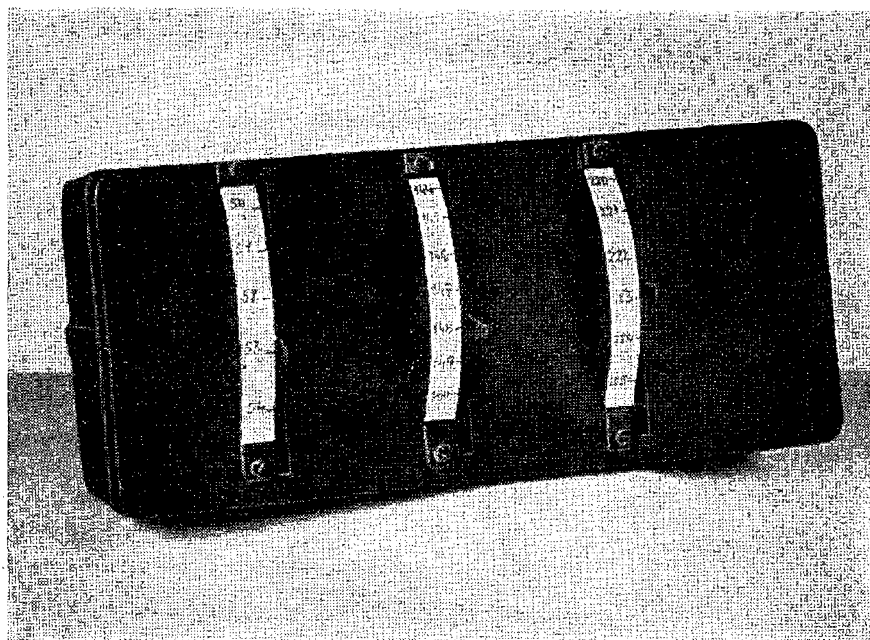
Obr. 6.

Nyní vše smontujeme a co jsme dosud nepropojili propojíme podle schéma 1. Propojíme jedno očko pro žhavení na soklu s katodovým očkem a připojíme vř. tlumivku na odbočce cívky blíže k mřížkovému konci (není kritické, může být rovnou na anodovém konci cívky). Konstrukci a výpočet vř. tlumivky najde čtenář v článku A. Kolesnikova.²⁾

Tím je celý oscilační stupeň hotov. Jak vidno je konstrukce velmi jednoduchá a vděčná. V praxi se osvědčil i tento nezvyklý způsob ladění velmi dobře.

Doplňk k tomuto popisu podávají další snímky (6, 6a). Obr. 6 ukazuje montáž v úvodu zmíněného vysilače pro tři pásma. Panel i subpanel jsou z pertinaxu. Sokly elektronek sedí na subpanelu. Cívky mají svislou osu. Nad cívkami oscilačního obvodu jsou uspořádány vazební cívky ke konektoru pro antenu. Celé zařízení je opatřeno krytem. V čelní ploše krytu jsou drážky pro ladící páčky a ve spodní stěně jsou otvory pro přístup k elektronekám. Na krytu vedle drážek pro ladící páčky jsou upevněny plechové obloučky. Na nich je provedeno cejchování. Ladící páčka je opatřena ukazatelem (kolíkem), který se pohybuje nad stupnicí. Snímek zde řekne více, než se dá krátce povědět.

²⁾ A. Kolesnikov: Tlumivky pro UKV. K. V. 1950, str. 123.

Obr. 6a.

Autor doufá, že přispěl tímto popisem k další tvůrčí práci našich amatérů, zejména mladších členů zájmových kroužků. Přeje všem při stavbě mnoho zdaru.

Tím, že nepodal v předchozím návodu na stavbu celého zařízení zůstalo zde otevřené pole pro různé způsoby stavby, což je jen na prospěch věci.

GRAFICKÉ ŘEŠENÍ KOMBINACE ODPORŮ NEBO KONDENSÁTORŮ

Vítězslav Stříž, OK2TZ

V elektrotechnice obecné stejně tak jako v elektrotechnice sdělovací není možné se vyhnouti při konstrukční i údržbářské praxi použití složených obvodů, pozůstávajících z odporů a kondenzátorů spojených za sebou nebo vedle sebe. Zvláště pak spojování odporů vedle sebe (paralelně) a opačně pak spojování kondenzátorů za sebou (v serii) činí mnohým našim pracovníkům obtíže při propočítávání výsledné hodnoty dvou nebo i více odporů, příp. kondenzátorů.

Této těžkosti se dá celkem snadno předejít tím, že pro výpočet výsledných hodnot použijeme dále popsaného grafického řešení. Je to způsob jednoduchý, každému přístupný a není závislý na pevně stanovených nomogramech se stupnicemi logaritmicky děleními, se kterými se pracuje obvykle při podobných metodách výpočtu.

Jednoduchost a tím i přednost grafického výpočtu před výpočtem matematickým se nám z dalšího průběhu článku zobrazí sama. Spojíme-li odpory $R_1, R_2, \dots, R_n$ vedle sebe, pak je výsledná hodnota odporu

$$R_v = \frac{1}{\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \dots + \frac{1}{R_n}} \quad (1)$$

Zjednodušením vzorce (1) dostaneme

$$\frac{1}{R_v} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \dots + \frac{1}{R_n} \quad (2)$$

Z výrazu vidíme, (2) že při paralelním spojování odporů se vlastně sčítají vodivosti jednotlivých odporů. Výpočet výsledných hodnot podle (1) a (2) je dosti zdlouhavý a nehodí se pro praktické užití. Proto byl vzorec (2) zjednodušen na tvar

$$R_v = \frac{R_1 \cdot R_2}{R_1 + R_2} \quad (3)$$

pro paralelní spojení dvou odporů.

Při výpočtu výsledné hodnoty tří paralelně spojených odporů je možné pro zjednodušení výpočet si rozložit. Nejdříve si vypočítáme výslednou hodnotu odporů R_1 a R_2 podle vzorce (3) a tuto vypočítanou hodnotu pak spolu s třetím odporem R_3 dosadíme do téhož vzorce místo odporů R_1 a R_2 .

Použitý postup můžeme si ověřit dosazením do náhradního vzorce

$$R_v = \frac{\frac{R_1 \cdot R_2}{R_1 + R_2} \cdot R_3}{\frac{R_1 \cdot R_2}{R_1 + R_2} + R_3} \quad (4)$$

z něhož vidíme, že je to rozšířený vzorec (3).

Postupným zjednodušením vzorců (1) a (4) dostaneme výsledný vzorec (5) pro paralelní zapojení tří odporů:

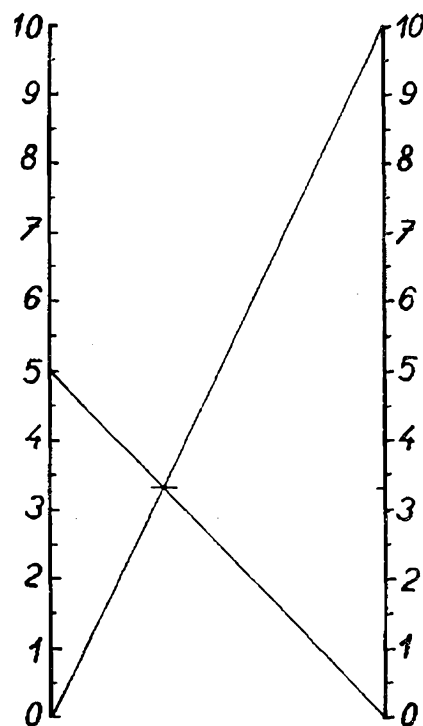
$$R_v = \frac{R_1 R_2 R_3}{R_1 R_2 + R_2 R_3 + R_1 R_3} \quad (5)$$

Kde je nutno použít složených obvodů ze čtyř nebo více odporů spojených paralelně, je možné použít vzorce (3) nebo (4), se kterými vypočítáme nejdříve hodnotu dvou, příp. tří odporů. Vypočtené hodnoty pak dosadíme opět do vzorce (3) příp. (4), odkud dostaneme konečnou výslednou hodnotu R_v všech paralelně spojených odporů.

Ve složených obvodech ze dvou a více kondenzátorů spojených v serii je situace obdobná. Výchozí vzorec pro výpočet výsledné kapacity seriově zapojených konden-

sátorů je obdobný vzorec (1) pro výpočet odporu:

$$C_v = \frac{1}{\frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \dots + \frac{1}{C_n}} \quad (6)$$

Nomogram

Postupným zjednodušováním dostaneme vzorce obdobné vzorcům (3) a (5) pro seriové zapojení 2 a 3 kondensátorů.

O složitosti postupu při výpočtu není se třeba ani zmiňovat. Pozorný čtenář si již jistě představu udělal sám. Byla a dosud trvá snaha nahradit tyto uvedené postupy výpočtem jednodušším. Jedním z těchto náhradních výpočtů jsou grafické výpočty.

I náš postup se dá velmi zjednodušit různými grafickými metodami skoro až na minimum. Avšak při výpočtu nebývá často po ruce příslušné nomogramy a jejich náhrada, případně vlastní zhotovení je pro jejich složitost nemyslitelná. Obvykle se u nich používá stupnic s dělením logaritmickým nebo speciálním, k nimž přistoupí navíc poměr vzdáleností, sklon a zakřivení jednotlivých stupnic. Zhotovení takového nomogramu by bylo ještě nesnadnější a zdouhavější než vlastní matematický výpočet výsledné hodnoty.

Existuje však jeden druh grafického výpočtu pro paralelně spojené odpory, příp. seriově spojené kondensátory, který je velmi málo rozšířen ač je ze všech způsobů nejednodušší. Jsou to pouze dvě rovnoběžné úsečky A a B s lineárním dělením od 0 do 10. Nomogram ukazuje obr. 1.

Vlastní postup výpočtu je velmi jednoduchý. Na stupnici A si vyneseme hodnotu odporu R_1 a na stupnici B hodnotu R_2 . Obě stupnice spojíme dvěma přímkami a to tak, že spojíme na stupnici A vynesenu hodnotu odporu R_1 s 0 dělení stupnice B. Druhou přímkou položíme opačně mezi 0 stupnice A a vyznačenou hodnotou odporu R_2 na stupnici B. Průsečík obou spojnic nám dává výslednou hodnotu obou spojených odporů R_p , kterou odečteme proložením kolmice z průsečíku na stupnici A nebo B.

Stupnice v nomogramu na obr. 1 mají pouze dělení od 0 do 10. Máme-li proto počítat výslednou hodnotu odporů 50000 Ω a 100000 Ω musíme nejdříve hodnoty obou odporů dělit 10000. Jejich hodnota se nám tím zmenší na 5 a 10 Ω , které můžeme rovnou dosadit do nomogramu. Výslednou hodnotu však musíme násobit stejným číslem, kterým jsme obě hodnoty dělili. V našem případě násobíme číslem 10000.

Zcela obdobným způsobem postupujeme při výpočtu hodnot řádu několika ohmů, kde je nutné manipulovat s desetinnou tečkou.

Používáme-li nomogramů pro určení tří paralelně spojených odporů R_1 , R_2 a R_3 musíme postup rozložit nejdříve na stanovení výsledné hodnoty odporu R_1 a R_2 , a takto dosažený výsledek R_{p12} pak vezmeme jako druhý člen k určení konečné výsledné hodnoty R_p odporu R_{p12} a R_3 .

Při všech těchto výpočtech platí zásadní pravidlo, že výsledná hodnota R_p je vždy menší než nejmenší hodnota v okruhu použitých odporů.

Stejným způsobem počítáme výslednou hodnotu seriově spojených kondensátorů.

Popsaný nomogram má před nomogramy jiných druhů tu přednost, že dělení obou stupnic je shodné a jako základ může být vzata jakákoliv délková jednotka. Rovněž vzdálenost mezi oběma stupnicemi nerozhoduje a může být volena jakákoliv rozumná vzdálenost. V praxi je nomogram nejlépe provést na milimetrovém papíře, kde je již předtisknuto přesné dělení.

Přesnost výpočtu je pro praktické použití dostatečná a ve srovnání s obdobnými nomogramy naprosto stejná i při dosti nepřesném nakreslení stupnic.

AUTOMATICKÉ VYROVNÁVÁNÍ CITLIVOSTI

K. Šžuckoj (podle Radio 10/51, SSSR, zpracoval Sergej Porecký)

Pro udržení výstupního napětí přijímače na určité konstantní velikosti je nutno regulovat zesílení v (příp. nf) stupňů. Provádí se to posouváním pracovního bodu elektronky s exponenciální charakteristikou. Zavedeme-li na řídicí mřížku elektronky malé záporné předpětí, poklesne anodový proud a tím i výkon elektronky. Přichází-li na vstup přijímače signál velké síly, zvětší se záporné mřížkové předpětí, zmenší se zesílení elektronky. Naopak, přijímáme-li slabý signál, je nutno zmenšit předpětí tak, aby dostatečně stoupl výkon elektronky. Velikost záporného předpětí je přibližně úměrná síle přijímaného signálu. Proto k regulaci zesílení jednotlivých stupňů používáme přímo usměrněný přijímaný signál, ve funkci záporného předpětí elektronky.

V dalším bude na jednoduchém schématu vysvětlena činnost AVC a dále bude uvedeno několik zapojení, která se používají v moderních přijímačích.

Na obr. 1 je uvedeno nejjednodušší schéma AVC. Napětí signálu (E_a) se usměrní diodou E_2 . Na odporu R vzniká napětí E_n , které se dále usměrní filtrem R_2C_2 a přivádí

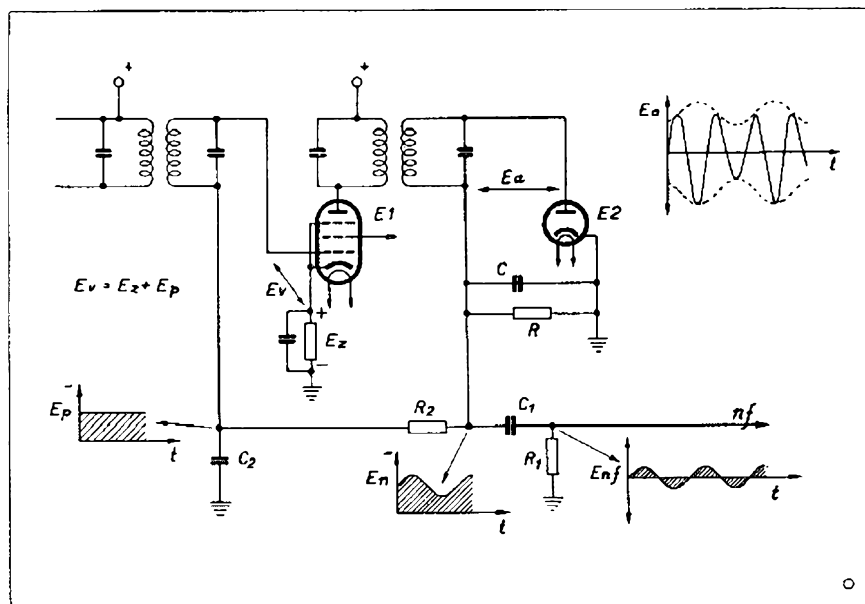
Nevýhodou tohoto zapojení AVC je, že záporné předpětí E_p vzniká i při slabých signálech, které jsou tím ještě více potlačeny. Tento nedostatek odstraňuje zpožděné AVC. Jeho schéma je na obr. 2.

Detektor napětí pro AVC je oddělen od detektoru nf a je zablokován napětím E_z ($\infty 3$ V).

Jakmile napětí signálu E_s (neusměrněné) překročí ve své záporné hodnotě hodnotu blokovacího napětí E_z , otevře se detektor E_2 a usměrní signál E_s . Diodou proteče proud, který na odporu R_2 vytvoří úbytek napětí E_p . Toto napětí se dále vyfiltruje (R_1C_1) a výsledné napětí E_v se vede na mřížku regulovaných elektronky.

Jedním z nedostatků tohoto zapojení je, že mf filtr je zatížen vstupními odpory dvou detektorů. Tím klesá selektivita a zesílení mf stupně.

Dále ani toto zapojení nezaručuje úplnou nezávislost výstupního napětí na vstupním. Ideál se v tomto ohledu nejvíce blíží schéma, kde se usměrněné záporné předpětí zesílí v dalším stupni obvodu AVC. Schéma tohoto zapojení je v obr. 3. Výklad

Obr. 1.

se jako pomocné regulační napětí na mřížku selektody. Filtrovací R_2C_2 musí mít takovou časovou konstantu, aby velikost napětí E_p nezávisela na hloubce modulace, t. j. aby se napětí na C_2 nestáčílo vybít ani při nejnižších modulačních kmitočtech. Hodnoty R_2C_2 musí vyhovovat vztahu:

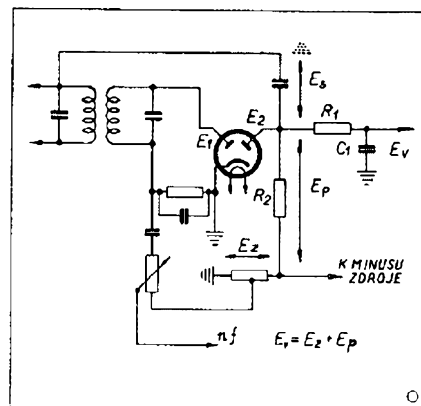
$$R_2 \cdot C_2 = 0,1 \div 0,2 \text{ (M}\Omega, \mu\text{F)}$$

Celkové předpětí na mřížce E_1 je

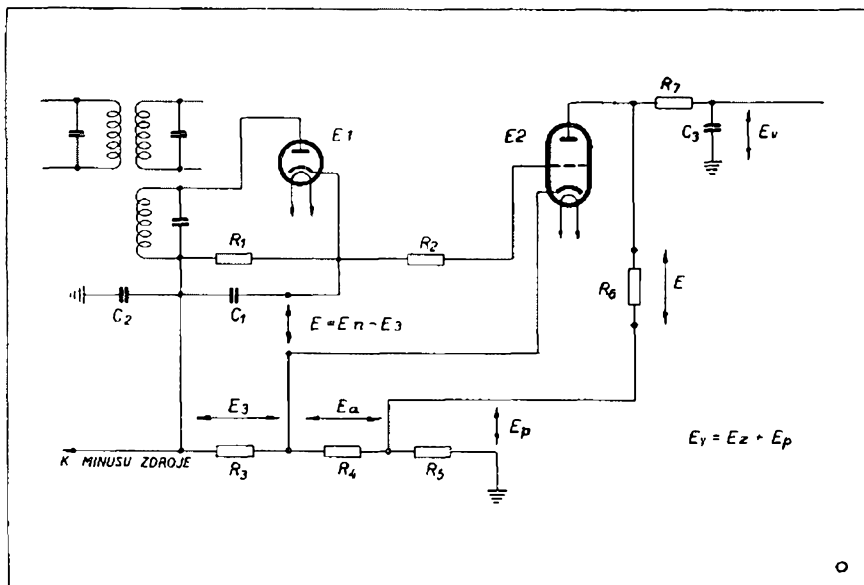
$$E_v = E_z + E_p.$$

Regulujeme-li více elektronky musíme do obvodu mřížky těchto elektronky zapojit další filtry RC, abychom zabránili vzniku zpětné vazby přes obvod AVC. Hodnoty tohoto pomocného filtru musí vyhovovat podmínce:

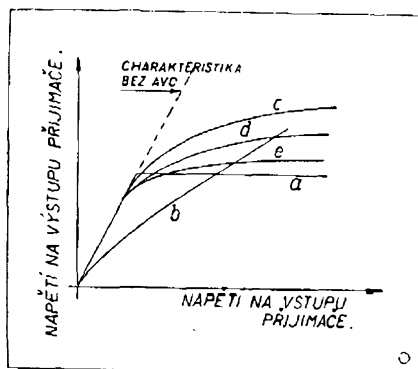
$$R_n \cdot C_n = 0,005 \text{ (M}\Omega, \mu\text{F)}.$$

Obr. 2

Obr. 3.

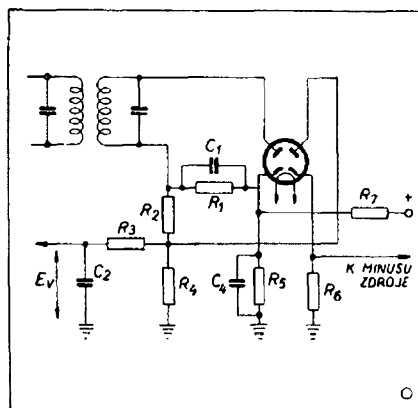

Obr. 4.

činnosti je velmi jednoduchý: E_3 je záporné předpětí triody E_2 , E_a — její anodové napětí, E_p je počáteční předpětí řízených elektronek.

Napětí E_n (které vzniklo detekcí signálu diodou E_1 jako úbytek napětí na R_1) je zapojeno proti napětí E_3 . Je-li $E_n = 0$, je elektrona napětím E_3 zablokována. V okamžiku, kdy $E_n > E_3$, projde triodou proud, na odporu R_6 vznikne průchodem anodového proudu úbytek napětí E_z . Výsledné záporné předpětí mřížek regulovaných elektronek je $E_v = E_z + E_p$. Pro složitost se tohoto zapojení používá jen zřídka.

Na obr. 4 jsou uvedeny charakteristiky různých zapojení AVC. Křivka *a* udává charakteristiku ideálního AVC, křivka *b* —

Obr. 5.

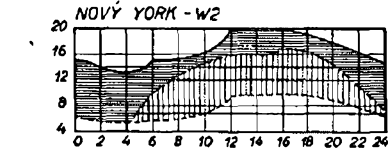
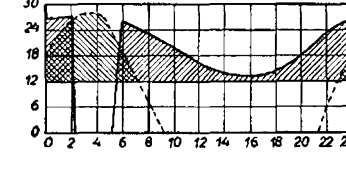
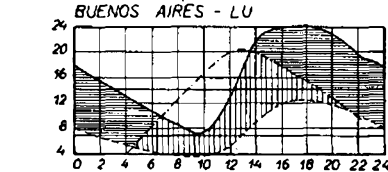
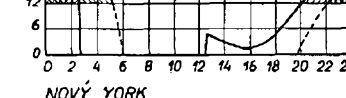
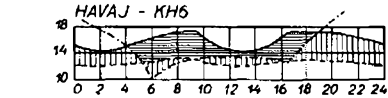
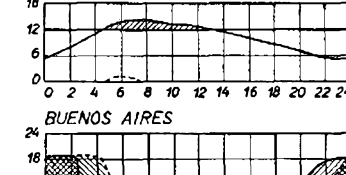
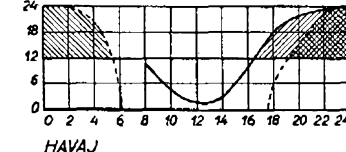
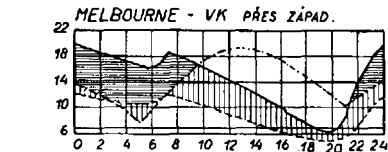
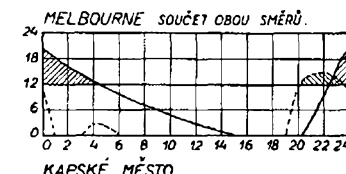
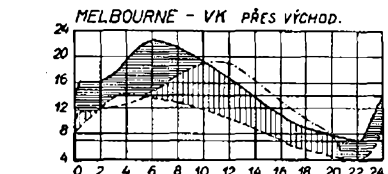
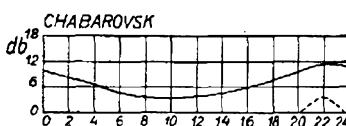
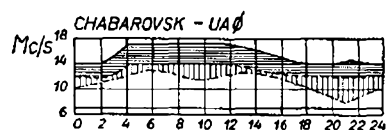
jeme-li větší počet elektronek, křivka *e* — charakteristika činnosti AVC podle obr. 3.

Pro úplnost uvedeme ještě jedno zapojení AVC. Jeho schema je uvedeno na obr. 5. Jeho předností je, že přijímač při ladění reaguje jen na signál vysílače a potlačuje atmosférické poruchy a vlastní šum přijímače. Na odporu R_6 vzniká napětí (velikosti asi 1 V), které blokuje anodu detektoru nf. Šumoty a atmosférické poruchy, pokud nepřevyšují co do velikosti hodnotu blokovacího napětí, jsou u nf detektoru zadrženy. Dioda se otevře, naladíme-li přijímač na signál. Zesílený v mf stupních signál zruší blokovací napětí a detektor začne pracovat. Podstatnějším nedostatkem uvedeného zapojení je, že při velmi slabých signálech vzniká skreslení vlivem počátečního blokovacího napětí.

Druhý AVC je více, než je zde uvedeno. Omezili jsme se na nejdůležitější zapojení, používaná v běžných přijímačích. Naším cílem bylo přístupnou formou vyložit činnost AVC a uvést zájemce do studia podrobnějších děl, kterých v naší české literatuře je zatím poskrovnu.

IONOSFÉRA

Jako obvykle přinášíme opět denní průběh maximálního použitelného kmitočtu MUF (plně vytažená čára), nejnižšího použitel-

VYSVĚTLIVKY: db = DECIBEL
 — MUF 14 Mc/s
 - - - LUF 7 Mc/s
 - - - ALF 7-14 Mc/s

ného kmitočtu LUF, vypočteného pro stanice o vyzářeném anténním výkonu 10 kW (čárkovaná čára) a konečné mezního kmitočtu absorpce ALF, t. j. kmitočtu, pod kterým je spojení na základě odrazu od ionosféry při použití výkonu v amatérské praxi obvyklých nemožné, neboť ionosférická absorpce na dráze vlny a šum v místě přijímače jsou příliš velké (čerchovaná čára). Na diagramu je opět vyznačena výraznější oblast dobře použitelných frekvencí a méně výrazná oblast frekvencí, kde může dojít k šíři vln ze silných vysílačů a za zvlášť příznivých podmínek i k šíření vln amatérských vysílačů. Dále je připojen diagram, v němž je uvedena závislost střední síly pole na denní době za průměrných podmínek, vypočtených pro amatérská pásma 14 a 7 Mc/s. Na tomto diagramu jsou vyznačeny oblasti, v nichž je síla pole větší než 12 decibelů, t. j. větší než šum průměrných amatérských superhetů. Uspořádání diagramů bude již zachováváno i v příštích číslech a proto si je zapamatujte, neboť v dalších číslech nebudeme tyto vysvětlivky uvádět.

A nyní k podmínkám. Na všech diagramech je patrná na první pohled okolnost, že rozdíl mezi denním maximum a nočním minimum kritického kmitočtu vrstvy F2 je velmi malý, což je způsobeno jednak krátkou nocí, jednak velmi nízkou sluneční činností. Poslední okolnost má za následek značný pokles maximální hodnoty nejvyššího použitelného kmitočtu proti minulým měsícům. Proto pásmo 28 Mc/s bude pro DXy uzavřeno a otevře se jen tehdy, když vznik mimořádné vrstvy E, který je v letních měsících častý, způsobí zkrácení pásma přeslechu a tím slyšitelnost evropských stanic. Jinak v nejlepším případě proniknou jen signály ze Severní Afriky a jejího nejbližšího okolí v denních hodinách.

Na dvaceti metrech nastane v některých směrech zhoršení podmínek proti dosavadnímu stavu; nejvíce bude postižen směr na Dálný východ, který sotva vynikne nad úroveň poruch. Také směr na Jižní Afriku se zhorší, a to zejména ve dnech, kdy se na trati vyskytne mimořádná vrstva E. Srovnáme-li podmínky na dvaceti metrech ve dne s podmínkami v noci, vidíme, že noční podmínky budou mnohem lepší než denní. V průměrných dnech bude pásmo otevřeno po celou noc, kdy bude pásmo přeslechu zahrnovat celou Evropu. V dopoledních hodinách v příznivých dnech budou střední podmínky ve směru na Tichomolí.

Na čtyřiceti metrech nastanou DX podmínky jen v noci, a to zejména ve směrech na Jižní Afriku (škoda, že tam pracuje na tomto pásmu jen velmi málo stanic), jakož i na východní pobřeží Severní Ameriky, Ameriku Střední a částečně i Jižní, zejména ve druhé polovině noci. Za zmínku stojí i krátkodobé podmínky ve směru na Austrálii a Nový Zéland, a to jednak večer kolem 22 hodin asnať někdy i ráno kolem 4 až 5 hodin. V minulých letech se v některých výzračných dnech tyto podmínky tak vydařily, že zasáhly i pásmo osmdesátimetrové. Maximum těchto podmínek nastávalo asi koncem července a trvalo do poloviny srpna. Souhrnně lze říci, že v noci bude čtyřicetimetrové pásmo pravidelně otevřeno pro DX spojení, bude však dosti trpět atmosférickými poruchami. Ve dne bude vhodné k navazování spojení s evropskými zeměmi ve středních vzdálenostech a v době kolem poledne i se vzdálenějšími stanicemi československými. Na blízkých vzdálenostech (asi 100 až 200 km) bude přeslech po celý den.

Na osmdesátimetrovém pásmu bude patrný dosti značný útlum, který během poledne znemožní spojení na vzdálenost přes 250 km při použití slabších výkonů. DX možnosti na tomto pásmu prakticky nastanou, až by mohly být možné ve velmi řídkých případech podmínky ve směru na VK a ZL, o čemž jsme se zmínili výše. Ovšem i zde bude — zejména v ranních a odpoledních hodinách — často značné QRN.

Závěrem odpovídáme na některé dotazy našich čtenářů. Týkájí se diagramu střední síly pole. Síla pole je vyjádřena v decibelech; na každých 6 db připadá jeden S-stupněň. K tomu nutno dodat, že mnozí amatéři sílu v S-stupních pouze odhadují sluchem, takže se zde vyskytují často dosti značné individuální odchylky od skutečné síly, jak ji zaznamená S-meter. Proto si jistě každý podle svých zkušeností (a svého ucha, hi) učiní sám ze zkušenosti jakousi „převodní stupnici“ mezi silou v decibelech a silou v „jeho“ S-stupních. Diagram platí pro výkon 1 kW vyzářený nesměrovanou anténou. Užíje-li stanice anténního výkonu P kW a anteny se získkem v daném směru D,

zvětší se síla pole asi o 10 log (PD) decibelů. Čemu při tom získáme získk anteny, plyne z této úvahy: Vysílám-li signály směrovanou anténou a je-li síla těchto signálů u protistanice na př. taková, jako by byla při použití výkonu 1 kW vyzářeného nesměrovanou anténou, ač jsem použil výkonu pouze 100 wattů, t. j. desetkrát menšího, pak získáme, že získk použité anteny v daném směru je roven deseti. Z těchto úvah plyne důležitost volby anteny, neboť užitím anteny s velkým získkem můžeme sílu pole u protistanice značně zvětšit.

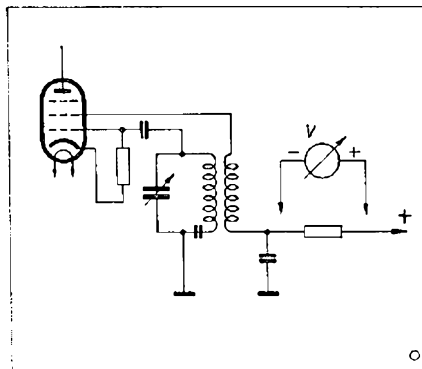
Jiří Mrázek, OK1GM

ZAJÍMAVOSTI

Zkoušení oscilátoru superhetu voltmetrem

K ověření činnosti oscilátoru v superhetu používáme obvykle mikroampérmetru v mřížkovém svodu. Ukáže-li protékající mřížkový proud, oscilátor pracuje. Při opravách je však nepohodlné odletovávat jeden konec mřížkového svodu a proto je rychlejší měřit úbytek ss napětí na anodovém odporu (viz obr. 1). Stoupá-li úbytek při uzavírání kondensátoru proti hodnotě při kondensátoru otevřeném, oscilátor pracuje. Voltmetr má mít cca 1000 Ohmů na Volt a rozsah asi 100 V.

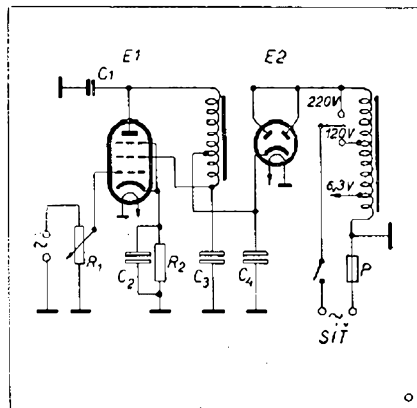
Radio, listopad 1951

Obr. 1.

Nejjednodušší gramofonový zesilovač

Dnešní typy krystalových přenosků mají tak velké výstupní napětí, že stačí strmá koncová pentoda k dobrému pokojovému poslechu. Schema podle obr. 2

Obr. 2.

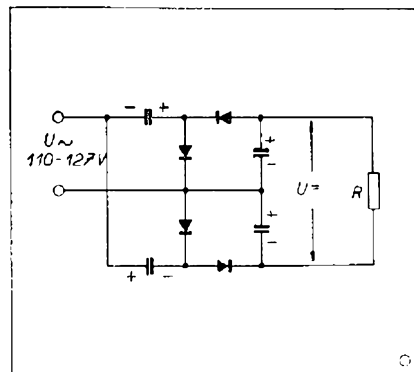
$R1 - 0,5 \text{ M}\Omega$, $R2 - 170 \Omega$, $C1 - 2000 \text{ pF}$, $C2 - 50 \mu\text{F}/25 \text{ V}$, $C3 - 16 \mu\text{F}$, $C4 - 10 \mu\text{F}$.

je možno osadit naší UBL21 (kathodový odpor bude 140 Ohmů) a usměrňovačem UY1. Variacím se meze nekladou. Výstupní transformátor je běžný, ve schématu má odbočku, proud napájecí stínící mřížku magnetuje jádro opačným směrem než anodový proud, výsledná ss magnetisace jádra je menší, stačí tedy jádro bez mezery. Vinutí mezi odbočkou a stínící mřížkou působí současně jako tlumivka a zlepšuje tím filtraci bez ztlačení úbytku napětí. Pro informaci: poměr závitů mezi přívodem anodového napětí a anodou k závitům mezi přívodem a stínící mřížkou je podle originálu 4000 : 400.

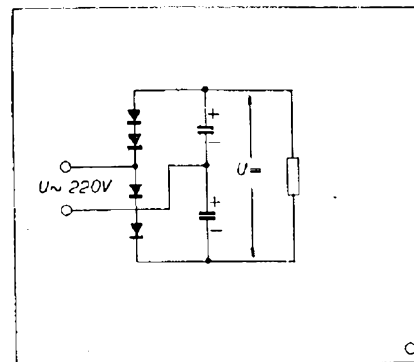
Radio, květen 1951

400 V ze sítě

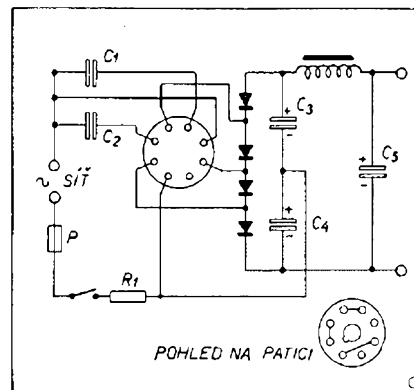
Lednové Radio přináší zapojení usměrňovače určeného pro napájení amatérského televizoru nebo koncového

Obr. 3a.

Obr. 3b.

Obr. 3c.

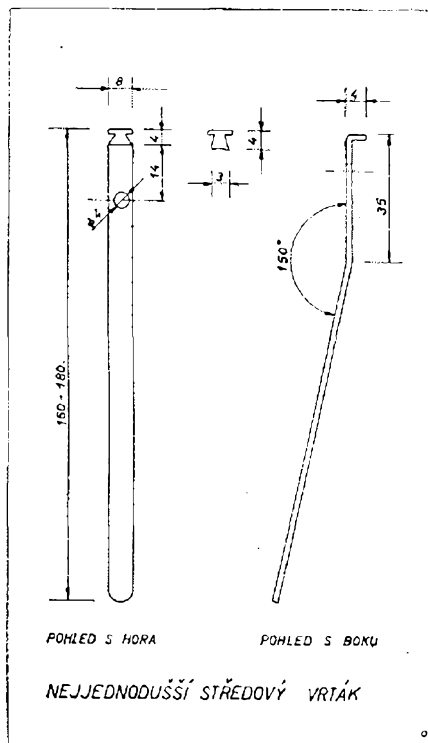
$R1 - 10-12 \Omega$, $P - \text{pojistka}$, $C1, C2 - 60 \mu\text{F}/150 \text{ V}$, $C3, C4 - 30 \mu\text{F}/300 \text{ V}$, $C5 - 2 \times 10 \mu\text{F}/450 \text{ V}$.

stupně vysílače. Jeho principiální schéma je na obr. 3a, b, a c. Při připojení na síť 120 V pracuje známým způsobem jako násobič napětí, při 220 V jako zdvojovač. Usměrňovač se skládá ze čtyř selénů po 15—16 destičkách v každém sloupku. Hodnoty elektrolytů jsou vyznačeny ve schématu, druhý elektrolyt filtru může být ze dvou elektrolytů na nižší napětí, spojených do série. Každý z nich musí být pak přemostěn odporem cca 1 MΩ pro rovnoměrné rozdělení napětí na oba dva kondensátory. Přepínač síťového napětí je řešen způsobem obvyklým u sovětských amatérů soklem jako má UYIN.

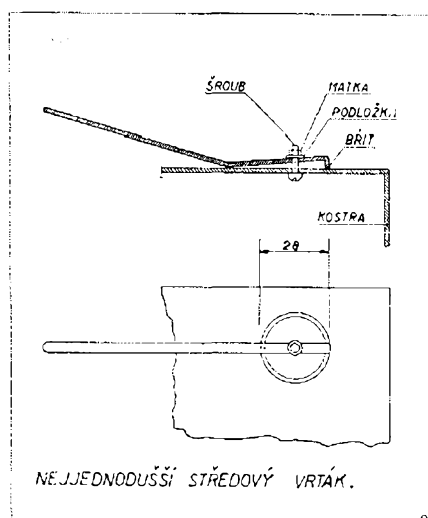
Radio, leden 1952

Nejjednodušší středový vrták

Středový vrták vyrobíme v několika minutách podle nákresů. Nůž je z páskové oceli délky 160—180 mm, šířky asi 15 mm a síly 1—1,5 mm. Jeden konec se zahne do pravého úhlu, strany pásku

Obr. 4.

Obr. 4a.

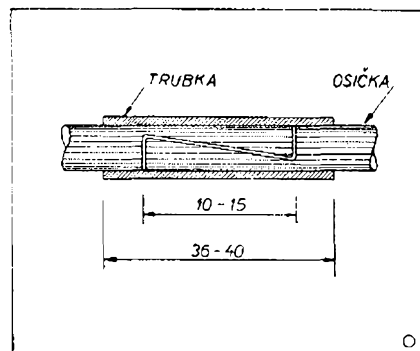
se srazí do úhlu 90° a celý konec se zalí. Otvory do hliníku a mědi se řežou tímto způsobem: Ve středu budoucího otvoru pro sokl ap. se vyvrtá díra Ø 4 mm, ke které se připevní šroubem popsaný nůž. Otáčením rukou volným koncem nože se začne rýsovat budoucí otvor. Podle toho jak nůž zabíhá do materiálu, přitahujeme jej matkou na šroubu do záběru.

Radio 2/51 str. 25

Prodlužování osiček

Snadno rozebíratelné spojení osiček u potenciometru a pod. je na obr. 5. Konce os se zpilují do naznačeného tvaru, přeloží přes sebe a přetáhnou trubicí, kterou je možno podle potřeby zajistit cinem.

Radio, duben 1951

Obr. 5.

Šlo by to také u nás?

Při prohlížení čísel sovětského Radia si všimnete, že jsou tu otiskována schémata všech továrních přijímačů, jakmile se ten který typ dostane v Sovětském svazu na trh. Schémata jsou, pokud jde o hodnoty součástek, popsána velmi pečlivě. Časopis je dobře zásoben všemi údaji o nich, takže na požádání sdělí i počet závitů a druh drátu v cívkových soupravách a mř transformátorech. Pokud se vyskytne v přijímačích chybný konstruktivní detail, sejde se mnoho připomínek, na které je při další serii brán zřetel.

Sovětské magnetofony

Experimentálním závodem Komitétu pro rozhlasové informace byl vyvinut nový typ magnetofonu pro účely místního rozhlasu i rozhlasových studií. Magnetofon MEZ-6 má skříňový tvar a jeho charakteristiky jsou zajímavé. Kmitočtová charakteristika celého přístroje od zápisu po reprodukci nemá v pásmu 30—12000 c/s větší nerovnosti než 1,5 dB. Součinitel harmonických na 400 c/s a stoprocentní modulaci činí 0,8. Úroveň šumu se starým záznamem s 200% modulací je minus 60 dB. Při rychlosti pásku 770 mm/sec vydrží jedna cívka 22 minut. Celý přístroj napájený ze sítě 220 V spotřebuje 130 W.

Radio, listopad 1951

NAŠE ČINNOST

Výsledky stanic SSSR v soutěži na počet měsíce československo-sovětského přátelství

UA1AA	1	UA3AB	1	UA3SI	35
AL	33	AC	6	TA	7
BC	1	AF	3	TJ	19
BE	53	AH	4	TO	2
BN	1	AQ	4	XL	26
BZ	1	BU	1	KAA	15
CF	187	BV	57	KAB	19
FA	2	BY	1	KAC	4
FB	1	CB	1	KAE	89
TD	1	CH	13	KAF	1
TO	107	CM	15	KAI	1
XL	4	CN	8	KAN	34
KAC	343	CS	1	KAQ	21
KAG	23	CV	2	KAS	36
KAI	103	DD	2	KBA	3
KAS	1	DG	3	KBB	5
KBB	98	DM	2	KBD	18
KBD	1	DT	1	KCA	19
KBE	1	FB	1	KEA	10
KCA	1	FC	2	KEF	1
KCM	1	FD	9	KEN	1
KEF	2	FI	1	KET	96
KFA	9	FM	15	KFA	1
KLA	1	FN	1	KFB	16
KMC	65	FO	1	KFT	1
KMD	1	HI	35	KGA	10
KMG	1	IS	1	KHA	107
		MU	3	KIB	11
		NT	4	KIT	1
UA2AC	18	PD	1	KKA	1
AN	4	PJ	1	KKB	42
AO	7	SH	6	KKC	1

Předfix	Nejlépeší stanice		Účast		
	kolektivní	jednotlivců	kolektivní	jednotlivců	Celkem
UA 1	KAC 343	CF 187	15	16	31
UA 2	AC 18	AC 18		3	3
UA 3	KWA 120	BV 57	40	38	78
UA 4	KEA 95	CB 66	14	17	31
UA 6	KSB 86	UF 113	13	6	19
UA 9	KCA 70	CQ 15	12	8	20
UA 00	KKB 4		3		3
UB 5	KCA 521	AQ 57	22	26	48
UC 2	KAC 95	UA 1	7	1	8
UD 6		BM 5		1	1
UF 6	KAF 106		3		3
UG 6	KAA 190		1	5	6
UH 8	KAA 54	WD 37	1		1
UI 8	KAA 29		1		1
UL 7	KAA 11		1		1
UM 8	KAA 35		1		1
UN 1	KAA 10		1		1
UO 5	KAA 338		2		2
UP 2		AC 6		2	2
UQ 2	KAA 121	AN 95	1	1	2
UR 2	KAA 16		1		1
Účast stanic			139	124	263

Vítězové: UB5KCA 521 bodů, UA1CF 187 bodů.

Výsledky byly vyhodnoceny výhradně podle soutěžních deníků, zaslaných OK stanicemi. Dílčí vyhodnocení prováděli: OK1HE, OK1HB, OK1JB, OK1WY, RP: Petrla, Piras, Reichert. Konečné vyhodnocení provedl: OK1WY.

UA3KKD 1	UA4FD 57	UA4KOB 3	UA6KSA 23	UA9KEC 16	UB5BP 53	UB5KAG 32	UC2KAB 13	UH8KAA 54
KLA 34	FE 32	KPA 26	KSB 86	KJA 3	BT 1	KAI 53	KAC 95	
KNA 4	FG 7	KSA 4	KTb 3	KOG 3	BY 9	KAN 31	KAD 17	UI8KAA 29
KNB 1	FL 2	KUB 31	KVB 8	KOH 2	DC 1	KAO 50	KAH 1	
KOE 56	HH 1		KWB 24	KWA 1	DE 10	KBA 129	KAN 1	UL7KAA 11
KQB 41	HI 51	UA6AG 10	UA9AG 3	KYB 7	DG 13	KBB 78	KAR 2	
KQE 1	NA 16	FU 1	CQ 15		DL 21	KBD 61		UM8KAA 35
KSB 5	SA 2	JA 7	CR 6	UA0KAA 1	DP 1	KBE 107	UD6BM 5	
KSC 6	SI 1	LO 2	CX 1	KBB 1	DR 8	KBP 1		UNIKAA 10
KTb 85	KAB 4	SC 1	DP 9	KKB 4	DS 11	KCA 521	UF6KAE 12	
KUA 77	KAE 1	UF 113	JS 1		DT 20	KEA 2	KAF 106	UO5KAA 338
KWA 120	KAH 1	KAA 21	OA 2	UB5AA 1	DU 10	KED 1	KAH 2	KAE 1
	KCA 1	KAC 1	WB 2	AB 28	MQ 6	KFF 1		
UA4AQ 1	KCE 83	KBB 2	KAA 2	AE 2	KAA 50	KLN 1	UG6AA 25	UP2AB 3
CB 66	KEA 95	KCA 5	KAC 4	AG 4	KAB 50	KQG 1	AG 22	AC 6
CC 3	KHA 18	KEA 26	KCA 70	AQ 57	KAC 50	KUA 1	AG 31	UQ2AN 95
CE 2	KKC 33	KHA 1	KCC 15	BB 3	KAD 50		WB 1	KAA 121
FB 8	KLA 3	KMC 1	KCE 1	BG 42	KAE 50	UC2UA 1	WD 37	
FC 4	KNA 14	KOB 6	KEA 6	BN 2	KAF 50	KAA 64	KAA 190	UR2KAA 16

VÝSLEDKY VI. ROČNÍKU MEMORIÁLU PAVLA HOMOLY

Kolektivní stanice:

1. OK1OHV 9760 bodů,	8. OK1OPI 2407 bodů,	15. OK1OPL 464 bodů,
2. OK1OBV 9381 bodů,	9. OK1OJK 2324 bodů,	16. OK3OTR 240 bodů,
3. OK1OAA 8344 bodů,	10. OK1OKD 1495 bodů,	17. OK3OAS 231 bodů,
4. OK1OPA 7872 bodů,	11. OK1OSZ 820 bodů,	18. OK3OSI 208 bodů,
5. OK1OGT 6944 bodů,	12. OK1ONT 760 bodů,	19. OK1OKR 180 bodů,
6. OK1OCD 6042 bodů,	13. OK1OJA 712 bodů,	20. OK1OEK 91 bodů,
7. OK1OCL 4032 bodů,	14. OK1OPZ 636 bodů,	21. OK1ORK 56 bodů,

Koncesionáři třídy:

„A“

„B“

„C“

Poř.	Stanice	Bodů	Stanice	Bodů	Stanice	Bodů
1.	OK1HI	13248	OK3PA	9.408	OK1NC	7.830
2.	OK1JQ	12780	OK3IA	9.048	OK1HX	4.257
3.	OK2SL	11492	OK3IT	8.340	OK1SJ	1.568
4.	OK3DG	11440	OK1YC	7.730	OK3HM	1.222
5.	OK1DC	9.462	OK1VA	6.900	OK3KD	280
6.	OK1CX	9.027	OK1AVJ	6.885	OK3AE	192
7.	OK3AL	8460	OK1FA	6.837	OK1BS	36
8.	OK1FB	7.950	OK2II	6.750	OK3VL	30
9.	OK1SV	7.581	OK1AJB	6.222	OK3ZS	27
10.	OK1GM	7.000	OK3MR	6.174	OK3GA	10
7000 — 6000: OK1GY						
6000 — 4000: OK3SP, OK2UD			OK1PK			
4000 — 3000: OK1HB, OK1WI, OK1JW, OK1NS			OK1AEH, OK1MP			
3000 — 2000: OK2AT			OK1AVA, OK1AFR, OK1ABZ			
2000 — 1000: OK1FO			OK3RD, OK1AEF, OK1ZW, OK1UQ, OK2BMK, OK1MQ, OK1XQ, OK3JY			
1000 — 500: OK1NB			OK1NY, OK1VR, OK1DQ, OK1DN, OK2BRS, OK1YS, OK2KJ, OK1VB, OK1DZ			
500 — 1: OK1DX, OK1CO			OK1TL, OK2XP, OK1RE, OK2TZ, OK1ARS, OK1SS, OK1HR, OK1ASV, OK2SG, OK2TN, OK1XU, OK2QC, OK1FU, OK1EW, OK1AOL, OK1TT, OK1AR, OK1ASF, OK2JA, OK2BJS, OK1AMJ, OK1AHN		OK1NA	

Výsledky závodu RP posluchačů:

1. OK3-8548 106.183 bodů,	5 -- 1.000 bodů: OK1-11519, OK2-30113, OK2-6691, OK3-10704, OK1-13001, OK2-6624, OK1-14725.
2. OK3-8433 83.658 bodů,	1 -- 36 bodů: OK1-11511, OK1-2183, OK3-10702, OK1-40850, OK3-10701, OK1-13006.
3. OK2-30303 71.260 bodů,	
4. OK1-10310 45.472 bodů,	
5. OK1-6515 40.300 bodů,	
6. OK1-4939 31.808 bodů,	
7. OK2-8280 30.514 bodů,	
8. OK1-60101 29.988 bodů,	
9. OK1-13347 27.136 bodů,	
10. OK2-5183 26.076 bodů,	
26 — 20.000 bodů: OK2-1438, OK2-6269, OK2-4529, OK1-4933, OK3-10601, OK3-8501.	
20 — 15.000 bodů: OK1-40851, OK2-714, OK1-4921, OK1-5292.	
15 — 10.000 bodů: OK1-5147, OK1-31017, OK1-61112, OK1-8260, OK2-338, OK2-30502, OK2-1641, OK1-71101, OK1-6758, OK1-40852.	

Koncesionáři třídy B:

OK3PA, OK3IA, OK3IT, OK1YC, OK1VA.

Koncesionáři třídy A:

OK1HI, OK1JQ, OK2SL, OK3DG.

Diplomy obdrží všichni RP posluchači:

OK3-8548, OK3-8433, OK2-30303, OK1-10310, OK1-6515, OK1-4939, OK1-60101, OK1-13347, OK2-5183, OK2-1438, OK2-6269, OK3-10601, OK2-4529, OK1-4933, OK3-8501, OK1-40851, OK2-8280, OK2-714, OK1-4921, OK1-5292, OK1-5147, OK1-31017, OK1-6112, OK1-40852, OK2-338, OK3-30502, OK2-1641, OK1-71101, OK1-50317, OK1-11519, OK1-13001, OK2-30113, OK3-10704, OK2-6691, OK1-14725, OK2-6624, OK1-11511, OK1-2183, OK3-10702, OK1-40850, OK3-10701, OK1-13006.

Diplomy obdrží:

Kolektivní stanice

OK1OHV, OK1OBV, OK1OAA, OK1OPA, OK1OGT, OK1OCD, OK1OCL, OK1OPI, OK1OJK, OK1OKD, OK1OSZ, OK1OJA, OK1OPZ, OK1OPI, OK3OTR, OK3OAS, OK3OSI, OK1OKR, OK1OEK, OK1ORK, OK2OKO, OK1ONT.

Koncesionáři třídy C:

OK1NC, OK1HX, OK1SJ, OK3KD, OK3AE, OK1BS, OK3VL, OK3ZS, OK3GA, OK3HM.

„OK KROUŽEK 1952“

Stav k 1. květnu 1952

Oddělení „a“

Kmitočet	1,75 Mc/s	3,5 a 7 Mc/s	Bodů celkem:
Bodování za 1 QSL	3	1	
Pořadí stanic	body	body	
Skupina I.			
1. OK3OBK	69	113	182
2. OK3OAS	45	145	150
3. OK1ORP	—	137	137
4. OK3OTR	45	83	128
5. OK2OFM	—	82	82
6. OK1OUR	12	70	82
7. OK1OJA	3	77	80
8. OK1OPZ	63	15	78
9. OK1ORV	18	55	73
10. OK3OUS	—	71	71
11. OK3OBP	—	44	44
12. OK2OHS	—	40	40
13. OK1OIA	—	40	40
14. OK1ORK	—	33	33
15. OK1OKJ	—	30	30
16. OK1OSP	—	29	29
17. OK1OCL	—	27	27
18. OK3OBT	—	23	23
19. OK3OSI	18	5	23
20. OK1OAA	—	20	20
21. OK1OGT	3	17	20
22. OK2OBE	—	15	15
23. OK1OEK	—	14	14
24. OK1OBV	3	8	11
25. OK1OKA	—	4	4
26. OK1OLT	—	1	—
Skupina II.			
1. OK1FA	102	170	272
2. OK1AEH	81	151	232
3. OK1UQ	87	49	136
4. OK2BVP	69	93	162
5. OK1AVJ	18	139	157
6. OK1AEF	63	85	148
7. OK1HX	57	86	143
8. OK1AJB	36	103	139
9. OK2KJ	—	135	135
10. OK1QS	51	67	118
11. OK1SV	75	38	113
12. OK1MP	36	62	98
13. OK1ZW	57	38	95
14. OK1UY	—	94	94
15. OK1DX	—	93	93
16. OK3IA	48	33	81
17. OK2FI	—	80	80
18. OK1IM	—	66	66
19. OK2BRS	—	65	65
20. OK1NS	18	44	62
21. OK1DZ	24	33	57
22. OK1AHN	6	51	57
23. OK1MQ	—	54	54
24. OK1AKT	—	54	54
25. OK1LK	33	20	53
26. OK2BJS	—	52	52
27. OK1UR	—	50	50
28. OK1CX	48	—	48
29. OK2OQ	39	9	48
30. OK1KN	—	45	45
31. OK2HJ	—	44	44
32. OK3AE	—	41	41
33. OK1AZD	—	39	39
34. OK3SP	27	11	38
35. OK2QF	—	32	32
36. OK1AMS	15	11	26
37. OK1APX	—	16	16
38. OK1BN	—	15	15
39. OK1GY	6	8	14
40. OK1ARK	—	13	13
41. OK1BI	—	8	8
42. OK3VL	3	4	7
43. OK1BV	—	6	6
44. OK1IE	—	3	3

DX REKORDY ČESKOSLOVENSKÝCH AMATÉRŮ VYSILAČŮ

Změny k 1. květnu 1952:

Třída II.: Vede OK1HI se 179 zeměmi, dostal HS, MP4/Kuwait a VP8AP/J. Orkneje. OK1CX dostal svůj 164. listek a to z Falklandských ostrovů, VP8AI, a OK1SV 160. z OE.

Třída III.: OK1FO dostal UR a EAØ, má 129 zemí, OK1DX má 102 QSL z OE. V tabulce uchazečů má nyní OK1SK už 151 QSL, OK1AKA 78 a OK1WA, který se přihlásil do soutěže, 50 QSL. ICX

Oddělení „b“

Kmitočet	50 Mc/s	144 Mc/s	224 Mc/s	420 Mc/s	Bodů celkem:
Bodování za 1 QSL	do 20 km 1 b. nad 20 km 2 b.	do 10 km 2 b. nad 10 km 4 b.	6	8	
Pořadí stanic	body	body	body	body	
Skupina I.					
1. OK1OAA	76	—	—	—	76
2. OK1OPZ	16	—	—	—	16
3. OK1OIA	14	—	—	—	14
4. OK2OBE	8	—	—	—	8
5. OK3OBK	8	—	—	—	8
6. OK3OTR	8	—	—	—	8
7. OK2OFM	6	—	—	—	6
8. OK1OLT	6	—	—	—	6
9. OK1OUR	6	—	—	—	6
10. OK1OCL	5	—	—	—	5
11. OK3OBP	4	—	—	—	4
12. OK1OJA	4	—	—	—	4
13. OK1OEK	3	—	—	—	3
14. OK1ORP	3	—	—	—	3
15. OK2OHS	2	—	—	—	2
16. OK1ORV	2	—	—	—	2
17. OK2OVS	2	—	—	—	2
18. OK1ORK	1	—	—	—	1
Skupina II.					
1. OK1SO	49	4	—	—	53
2. OK3DG	11	6	12	16	45
3. OK1RS	34	2	—	—	36
4. OK1BN	31	—	—	—	31
5. OK1AAP	28	—	—	—	28
6. OK1MQ	19	—	—	—	19
7. OK1KN	18	—	—	—	18
8. OK1ZW	17	—	—	—	17
9. OK1AJB	12	—	—	—	12
10. OK1DZ	12	—	—	—	12
11. OK1APX	9	—	—	—	9
12. OK2BRS	6	—	—	—	6
13. OK1IE	6	—	—	—	6
14. OK1MP	5	—	—	—	5
15. OK3IA	4	—	—	—	4
16. OK2FI	3	—	—	—	3
17. OK2KJ	3	—	—	—	3
18. OK2QF	2	—	—	—	2
19. OK1AMS	1	—	—	—	1

RP DX KROUŽEK

(Stav k 30. dubnu 1952.)

Čestní členové:

OK3-8433 123	OK2-4777 76	SP5-026 61
OK6539LZ 121	OK1-2248 75	OK2-6017 61
OK1-2755 119	OK2-30113 75	OK3-8365 61
OK1-1820 117	OK1-3665 74	OK2-4529 60
OK3-8635 116	OK2-10210 73	OK1-4939 60
OK1-1742 114	OK1-3220 71	OK2-2421 59
OK2-3783 106	OK1-4764 70	LZ-1237 56
OK1-1311 103	OK2-4778 68	OK1-2489 55
OK2-2405 102	OK2-6037 67	OK3-10202 55
OK1-3968 100	OK2-6624 65	OK1-3670 54
OK1-4146 93	OK2-338 64	OK3-8293 54
OK3-10606 91	OK2-4320 64	OK2-40807 54
OK1-4927 90	OK2-10259 63	OK1-3081 53
OK3-8284 89	SP2-030 62	OK3-8548 53
OK2-3156 88	OK2-1338 62	SP5-001 52
OK1-2754 79	OK2-1641 62	OK3-10203 52
OK2-4779 79	OK1-1647 62	OK2-2361 50
OK1-3191 77	OK1-3317 62	OK1-6448 50
LZ-1102 76		

Rádní členové:

OK1-2550 48	OK1-4500 39	OK2-6401 32
OK1-4933 48	OK1-3569 38	OK3-8311 32
OK1-3924 47	OK2-4461 38	OK1-11504 32
OK1-3950 47	OK1-3356 37	OK1-4154 31
SP6-032 45	OK1-6308 36	OK1-6662 31
OK2-3422 44	OK3-8303 36	OK2-5574 30
OK1-3741 44	SP5-009 35	OK2-5203 29
OK1-6515 43	OK1-1116 35	OK3-8298 28
OK1-2032 42	OK3-8501 35	LZ-1233 27
OK1-5387 41	OK1-4632 34	OK1-4098 27
OK1-4921 41	OK1-5147 34	OK3-8316 26
OK3-30506 41	LZ-1531 33	OK1-13011 26
LZ-1234 40	OK1-1268 33	OK1-3245 25
OK1-6589 40	OK3-8549 33	OK1-13006 25

Novými členy jsou SP5-009 a SP5-026, oba z Warszawy, OK1-5952 ze Zátce a OK1-13006 a OK1-13011, oba z Radimi u Kolína. 73. ICX

RP OK KROUŽEK

(Stav k 30. dubnu 1952.)

OK1-1438 513	OK1-5952 205	OK1-6589 125
OK1-3081 500	OK1-2248 200	OK1-1445 121
OK1-1311 439	OK1-2948 200	OK3-8429 120
OK1-4927 411	OK1-3924 197	OK1-10332 118
OK3-8501 389	OK1-12201 195	OK6539LZ 117
OK3-8548 371	OK2-338 191	OK1-3170 117
OK1-5098 348	OK2-2421 191	OK1-6067 117
OK2-4779 343	OK1-6519 188	OK1-3027 116
OK3-8433 332	OK2-6401 185	OK1-13006 116
OK2-4529 328	OK1-6308 183	OK1-3569 115
OK1-4146 326	OK1-4764 182	OK1-5147 110
OK1-4921 313	OK2-3079 181	SP2-030 108
OK1-4492 306	OK1-61502 179	OK1-3245 107
OK3-8635 305	OK1-5387 176	OK2-5051 107
OK2-4320 301	OK1-13001 169	OK3-10202 107
OK1-6064 295	OK3-8365 167	OK2-5266 106
OK1-3950 285	OK1-4332 165	OK1-12513 106
OK2-6017 277	OK2-6624 162	OK1-50306 104
OK1-4933 276	OK2-8293 160	OK1-5966 102
OK1-2550 273	OK1-5292 158	OK1-1116 102
OK1-6448 270	OK1-3356 157	OK3-30509 100
OK1-2270 266	OK1-2754 156	OK1-5293 97
OK2-2561 265	OK3-8298 154	OK2-21501 92
OK1-6515 263	OK3-8303 154	SP9-124 91
OK2-6037 261	OK2-4869 153	OK1-6297 90
OK1-3317 257	OK1-3032 152	OK1-11503 87
OK3-8549 257	OK1-12504 152	OK1-12506 85
OK2-30113 252	OK1-61603 152	OK1-11511 77
OK1-11509 248	OK1-6219 150	OK1-40203 76
OK2-4997 247	OK1-4097 146	OK1-6480 74
OK2-4778 246	OK1-3670 145	OK1-13011 74
OK2-10259 243	OK2-5203 143	OK1-4500 73
OK2-6691 241	OK1-3699 142	OK2-5574 73
OK2-5183 238	OK3-8316 142	OK2-30306 70
OK1-3191 233	OK3-10203 140	OK1-3360 67
OK1-3665 233	OK3-50101 140	SP6-032 64
OK1-2489 229	OK2-10210 136	OK1-50317 60
OK1-3968 225	OK1-11515 135	OK2-5701 59
OK1-1820 218	OK1-70102 135	LZ-1234 56
OK3-10606 217	OK1-5569 133	OK1-13007 55
OK1-50120 216	OK1-2183 128	OK1-6790 53
OK2-1641 208	OK1-11519 128	OK1-13000 51
OK2-6024 206	OK1-5923 127	

Novými členy jsou OK2-30306 z Holešova, OK1-50317 z Teplic a OK-70102 z Nové Paky. 73. ICX

S6S (Spojení se 6 světadíly)

Změny k 1. květnu 1952.

QSL listky podle pravidel soutěže předložili a diplomy obdrželi:

základní cv (telegrafie na různých pásmech): OK1AXW, OK1BM, SP1XA;

doplňovací známku za 7 Mc/s:

OK1AXW

doplňovací známku za 14 Mc/s:

OK2HJ, OK1BM, SP1XA;

doplňovací známku za 28 Mc/s:

OK2BDV;

základní jone (telefonie na různých pásmech):

OK1BM

doplňovací známku za 14 Mc/s:

OK1BM.

za Závodní komisi:
OK1CX

ZMT (diplom za spojení se Zeměmi Mírového Tábora)

Stav k 1. květnu 1952.

OK1FO 31 QSL	SP1SJ 21 QSL
OK1SK 30 QSL	OK1FA 21 QSL
OK1AKA 27 QSL	OK1FL 21 QSL
OK1SV 27 QSL	OK1GY 21 QSL
OK1AEH 26 QSL	OK2HJ 21 QSL
OK1CX 26 QSL	OK1KZ 21 QSL
OK3SP 26 QSL	OK1AHA 20 QSL
OK1BQ 25 QSL	OK3OTR 20 QSL
OK2MA 25 QSL	OK3OAS 19 QSL
SP3PF 24 QSL	OK2OVS 19 QSL
OK3DG 24 QSL	OK2-30108 19 QSL
OK1DX 22 QSL	(RO-op, OK2OVS)
OK1UQ 22 QSL	OK1AJB 18 QSL
OK1WA 22 QSL	OK1YC 18 QSL

Tabulka je sestavena podle doplněných pravidel (viz minulé číslo A. R.) ICX

Největší událostí našich amatérů v dubnu byl pohotovostní závod vyhlášený jen vysílačem OK1CAV. Jeho úspěch byl velmi dobrý a dovedl soustředit kolem 70 účastníků. I zde se však ukázalo, že bude nutno odstranit rušící nesváry některých stanic, zejména po stránce filtrace klíčování, a věnovat více péči provozní kázní, aby dvě

stanice jsou ve spojení, nebyly rušeny nedokavým operátorem stanice třetí. Jinak pracováno bylo s chutí a radostí. Takových zkoušek bude provedeno více a pohotovostní charakter bude ještě zvýšen tím, že závod bude vyhlášen několik hodin před jeho začátkem. Poslouchejte proto OK1CAV a máte své přístroje připraveny na všech pásmech (ukv. 3,5 a 1,75 Mc/s). Spojení navázaná v podobných závodech se potvrzují QSL listky a platí pro OKK 1952. To je poznamka k četným dotazům.

Podmínky se poněkud zlepšily, zejména pro dx spojení. Koncem dubna a v prvních dnech květnových zůstávala dvacítká otevřená dlouho do noci ve směru na W, VE, KP4, HP, TI a jižní Ameriku. V odpoledních hodinách byly slyšet U18, UH8, UAQ, jihovýchodní Asie, sev. Afrika a k večeru střední a jižní Afrika. Ráno ZL, VK, někdy KH6 a KG6 atd. Dopoledne byly často na tomto pásmu přeslechy a koncem měsíce šla silně Evropa. Desítka je většinou němá, sem tam se objeví evropské stanice ve velké síle. Pásmo čtyřicetimetrové bylo nejvhodnější pro spojení s SSSR odpoledne a navečer, později byla slyšet sev. Afrika a konečně pozdě v noci, pokud zůstalo pásmo otevřeno, sly W, VE, KP4 a někdy PY. Na osmdesátce byl běžný provoz a dx stanice vzácností. Pásmo 160 m trpí již bouřkami.

Před časem odeslané diplomy členům RP DX a RP OK kroužku nebyly — podle zjištění — správně doručeny nebo došly potrhány. Žádám proto ty, kteří diplomy nedostali, aby mi to sdělili, budou jim odeslány diplomy náhradní. Neopomeňte však udati své RP číslo, pod kterým jste v tabulce vedeni, plné jméno a adresu. O totéž prosím i při zasílání všech měsíčních hlášení. Zabráňte tak omylům, které vznikají, zasíláte-li hlášení vždy pod jiným číslem. Připomínám, že do tabulek je nutno uváděti RP-číslo původní neb z r. 1951 pro přihlášené v roce 1951, nikoliv číslo nové (z r. 1952). — Členy „OKK 1952“ pak prosíme, aby, pokud soutěží v obou odděleních, zasílali hlášení pro každé oddělení zvlášť. 73 a na shledanou příště. OK1CX

ČASOPISY

Radio, SSSR, březen 1952

Získat ještě více žen pro radiotechniku — Zálba — Uskutečná touha — Odchovanci Ivanovského radioklubu — Připravujte se ke dni radia — Mistr první třídy — Radioamatéři hlavního města v předvečer 10. všesvazové radiové výstavy — Z organizací Dosaafu — Rozhlas lidové demokratických zemí v boji za mír — Radio, v národním hospodářství — Vinovody (pokr.) — Klubovní vysílání AM/FM — Televis: Mikrovlákné linky — Nové zapojení obrazového zesilovače — Magnetické záznam na kinofilmu — Připojení gramofonu — Zesilovač pro gramo — Stabilizovaný usměrňovač — Usměrnovač pro nabíjení akumulátorů (s výbojkou) — Neonkový voltmetr — Kathodový oxymetr (měření kyslíku v krvi) — Výměna zkušeností — Elektrické kmity — Zkušenosti s vyučováním Morse značek — Tovární nabíječe akumulátorů (tabulka) — Reprodukční Ríšského závodu A. S. Popova (tabulka) — Technická poradna — Nové knihy.

Nachrichtentechnik, NDR, leden 1952

Všechny síly pro novou výstavbu našeho hlavního města Berlína — Fysika a technika ultrazvuku — Nové ultrazvukové generátory — Elektrické reprodukční systémy — Elektronické voliče a počítací zařízení — Trochotron — Vliv velkých změn síťového napětí na přijímač — Impulsová kodová modulace — Ze Sovětského svazu — Pro mladého technika — Recenze.

Nachrichtentechnik, NDR, únor 1952

Dojmy z lidové demokratického Bulharska — Konstrukce a výpočet ní transformátorů a tlumivky — Využití telefonní sítě pro dálkopisný provoz — Nový modulometr s logaritmickou stupnicí — Vř. rušení zářivkami — Přístroj pro vyrovnávání více-násobných kondenzátorů — Z lidových demokracií — Nová metoda měření vysoké frekvence — Kriterium realizace čtyřpólů — Elektronická ochrana pásového vykladače — Návrh pásmových filtrů v mřížkovém zapojení — Recenze.

Malý oznamovatel

V „Malém oznamovateli“ uveřejňujeme oznámení jen do celkového rozsahu osmi tiskových řádek. Tučným písmem bude vytištěno jen první slovo oznámení. Členům ČRA uveřejňujeme oznámení zdarma ostatní platí Kčs 18,— za tiskovou řádku. Každému inserentovi bude přijato nejvýše jedno oznámení pro každé číslo A. R. Uveřejněna budou jen oznámení vztahující se na předměty radioamatérského pokusnictví. Všechna oznámení musí být opatřena plnou adresou inserenta a pokud jde o prodej, cenou za každou prodávanou položku. O nepříjemných insertech nemůžeme vésti korespondenci.

Koupím

Telef. sluch. s tlačít., něm. voj. telef. 28 × 10, 5 × 21, 5cm v bakel. schr. Ing. V. Sigmund, Brno 16, Tichého 9.

Sváb Q1341 neb zaň dám různé radiosouč. (RV2000, LV1 a pod.). J. Červený, Praha, Braník, Nad malým mýtem 6.

Ladící knoflí. pro přij. Körting-KST s kontr. zář. Ladislav Zlocha, Banská Bystrica, Malinovského č. 9.

2 × RES964 nebo E443H. F. Šnábl, V. Roudka 56, p. V. Opatovice. Torn 8 rozn. EK10, E10ak neb jiný kom. přij. v chodu. V. Tábor, Jirkov, Vinického č. 405.

2 × RD2, 4 Ta, 1 jednotl. J. Kramolíš, Hodslavice č. 252.

Přij. E26 M. Blaženín, Gorazdova 11., Praha II.

Voltm. rozs. 0—60 V pro stf. i ss. proud 1000 Ω na 1 Volt. — 110 mm do desky. K. Cochlar, Trojanovice 11, p. Frenštát p. R. Nový MWEC, Torn Eb. v bezv. stav. a chodu s přř. panel. a v pův. stavu, Fuprech f, rotač. měn. 1000—3000 V, LS180, RD12TF, LS300, Koaxial. E. Kúr, Vracov 868.

6C4 též 6V plyn. třídu. A. Tužina, Praha II, Na Poříčí 35.

2 × RD2, 4TA, 2 × RL2, 4P 2, 20 pf lad. kond. pro UKV, mikroř. trafo 1:40 neb vym. za RV2P800 (prodám). J. Dolcál, Obrataň, okr. Pásov.

DK21. E. Ondra, Prantý p. Velká Losenice, okr. Žďár n. Sáz.

UKV 170—25 Mc/s, rot. měn. 6—12 V, sek. 275 V, 65 mA, LD151 sokl, ukv. otoč. kond., NIFE-člásky. M. Fabian, Lužice u Hodonína.

Vaz. tr. k tornu z KV6/51 n. nf. tr. 1:3. I. Lehrs, N. Duk. boj. 974, Dvůr. Králové. Torn EB v bezv. stavu. O. Matucha, Praha II, Jungmannova 14.

Elektronik, roč. 49/1. A. Matula, Golianova č. 2, Banská Bystrica.

LV1, LD1, LD2, RD2, 4Ta, RL2, 4T1, RL2, 4P2, 4P3 i jednotl. F. Matějček, Krnov, Švermova 7.

KK2, DK21, ECH3 neb vym. za EL3, EL11, AL5, VL4. Östereioher, Dvory č. 21, p. Suchobol n. Luž.

Nife čl. do 35 Am-hod., LD1, 2, 5, 15, LG12, RV24P700 i jednotl. A. Adámek, Trenčín, Rázusova 1682.

Krátkovln. kom. přij. i na jednotl. pásma UKV rx nahr. desky a jehly, navíječ, a jiný radiomat. V. Provazník, Chomutov, Generála Svobody 35.

Dvoje sluch. a 1 mikroř. ZO ČRA Thonet, Holešov.

Obrazovky DN9, DG9, DB9, LB8, DG7, příp. i jiné. MEZ, Brno, Svitavská 5.

Upozornění k článku soudr. Maurice „Nizkofrekvenční zesilovač, který byl v čísle 5/52. Údaj o zatěžovacím odporu

$R_a = \frac{E_a}{I_a}$ platí jen pro pentody pracující ve třídě A. Pro triody tento výpočet neplatí a zabíhá příliš do teorie.

Náklad Amatérského radia je již rozebrán a není proto možno vyřizovat docházející objednávky. Reklamace dodávky AR poštou je možno uznávat nejpozději do vydání příštího čísla.

Upozorňujeme odběratele AR, aby s urychlením vyrovnali předplatné na rok 1952, a to nejpozději do 30. 6. 1952, jinak bude zasílání časopisu zastaveno. Na pozdější doplatky nebude brán zřetel. Úhradu za AR pošlete složenkou na: Svaz ČRA — ústředí, účet čis. 3.361/2 u Státní banky čs. krajská pobočka Praha. Obnos možno též složit na uve-

E23, RAa do r. 45, Joachim: Letec. radio-
tech., Vademecum, Strnad: Struč. zákl.
zvuk. tech., Ib1: Usměr. proudu a Machá-
ček: Elektroměr. J. Hampel, Sella, okr.
Sala n./Váhom.

Obraz. LB8, LB1, DG7. Ing. Fr. Pánek, Brno, Schodova 1.

RL1P2, RL2, 4P2, RL2, 4T1, DDD25.

V. Vít, Plzeň, Pobřežní č. 4.

Neb vypůjčím Elektronik č. 12/50 a č. 1, 2/51. V. Hurych, Čimice 66, p. Bohnice.

Šestivoltový vibrátor koupí Karlik, Unhošť-Roumědla.

Který odborník by mne zapracoval v radiomechanice. Zn. „Hodiny“.

Radio WR1 - P koupím i bez lamp. Jiří Novotný, Praha XIV., Tábořská 25.

Prodám

2 gramomotorky továr. nové, samet. talíř (1860), pásk. Siemens mikroř. velmi dobrý (4800) 40 W Philips zesil. a gramo (9600). J. Trejbal, Nová Dubč 309, p. Běchovice. 2 × EF9, EF12, 6J5, 6C5 (4 150), 3D6, T15 (4 100), LG1, A241, A441 (4 80), 2 mot. 23P (150), kond. 2 × 25, 3 × 500 (4 100) a jiný mat. Výměna možná. Ruský, Olšany, p. Ruda n./M.

5 × P2000 (4 130), 2 × P35 (4 250), 2 × LS50 (4 300) a přij. EK10 (3500). L. Chytil, Fulnek, Komenského nám. 78.

SK10, Torn Fub 1, Fug 18, vše za 6500. V. Šrytr, Havlovice 39, p. Mohelnice n./Jiz.

Neb vyměním RNS1284, UBL21, UCH21 2 × UY1N, RENS1204, EF6N, RG12D3 za přij. 6—80 m, ost. doplat. Cena el. mimo RG 180,—. F. Kadeřábek, Stříbrná Lhota, p. Mníšek.

Neb vyměním DDD25, DF11, DAF11, DCH11, DF22, LB8, KC3, KB2, KDD1, AB1, AZ4, 4654, kompl. konc. stup. os. 2 × AL5, AZ12, RES094, VY1, AD1, za AX50, EZ6, HG300/500, Karlika. V. Truksa, Zatec 43-32, nám. Velké Mínové revoluce.

Emila (2500) neb vyměním za Fuge 18, prod. „Suple“ os. 5 × RV12P2000, 2 × LV1, 1 × LD1, 1 × RG12D60. Přij. je 6 m na síťov. napětí 220 V/2500 (neb vym. za jiný mat. Rotač. měn. s usměr. 12/130/1000).

ZO ČRA, Zatec, Strakovská 248.

Různé starší dobr. elektr. (nož. konc. ne) stup. K1, K2, K3 a jiné levn., pomoc. vysil. odb. prov. v kov. skř. necejch. zhot. dle RA/2500), odb. navinu za příměr. cenu malá max. 50 výjim. 100 VA spec. trafo, mat. mám i jádra. O. Kublček, Hostinné č. 8.

Sluch. (200), RG12D60 (60), RFG3 (100). V. Vít, Plzeň, Pobřežní č. 4.

Vyměním

EK10 a EK3 v provoz. stavu za MWEc v provoz. stavu. A. Charvát, Brno, Černá Pole, Zdráhlova č. 31.

2 soupr. letec. sluch. v lehkých kukl. s nákrč. mikroř. vhodné pro motocykl. přij. za el. DK21, DF21, DL21. B. Bor, Kynšperk n./O. 80.

Gramomotor s talíř. a přenos. za přij. E10AK, UKWec „Emil“, Torn Eb, EZ6 neb jiný krátkovln. přij. J. Kraus, Turnov-Kamenec 1021.

SKaEK neb EKaUKWe neb zařiz. na 6 m, vys. ECO-PA (LV1 a LS50) a UKWc přestav. na 6 m, neb LS50, RL12T, RL12Ta, LV1, LD1, LD2, P700, RS377 podle výběr. a doplatím. B. Mareš, Rychnov n./Nisou č. 35.

Dynamo poh. nožně, 330 V-150 mA, 6 V-1,5 Amp. kopl. s voltmetr. za pom. oscil. pro slad. dle RA 12/46 neb prodám (2000). B. Pavlásek, Bílý Kríž, p. Hamry.

ný účet v kterékoli pobočce Státní banky československé. Administrace.

Časopis Elektronik, který byl nabízen admin. ČRA, není na skladě. Pro nedostatek skladových prostor nedošlo k předání od n. p. Orbis. Z tohoto důvodu jsou proto dřívější inserty v AR neplatné. Na dřívě došlé objednávky budou odeslány jen čísla Elektronika, která se admin. ČRA ještě podaří získat. V opačném případě bude zaslán obnos (známky) vrácen.

Ústředí ČRA oznamuje, že jsou vyrobeny další QSL-listky, a to: „A. S. Popov“ za spojení v soutěži Den radia a s portrétem „Brusiček-úderníka“. V objednávce sdělte požadované množství pro SSSR, tuzemsko a ostatní cizinu. Listky jsou vydávány též za posluchačské zprávy.

KPV-ČRA se znovu žádají, aby ústředí ČRA zaslaly vhodné náměty ze svých krajů.